

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Zdeňka Mitošinková

HLAVNÍ LÍČENÍ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 23. října 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci na téma „Hlavní líčení“ vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. října 2012

Zdeňka Mitošinková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce prof. JUDr. Pavlu Šámalovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky při jejím zpracování.

Obsah

Úvod.....	1
1. Základní zásady.....	2
2. Přítomnost osob při hlavním líčení.....	13
2.1 Soudce a přísedící.....	13
2.2 Zapisovatel.....	20
2.3 Státní zástupce.....	21
2.4 Obžalovaný.....	22
2.5 Obhájce.....	27
2.6 Poškozený a zúčastněná osoba.....	30
2.7 Orgán sociálně-právní ochrany dětí.....	36
2.8 Veřejnost.....	37
3. Příprava hlavního líčení.....	38
4. Průběh hlavního líčení.....	41
4.1 Zahájení hlavního líčení.....	41
4.2 Dokazování v hlavním líčení.....	44
4.2.1 Výslech obžalovaného.....	47
4.2.2 Výslech svědků.....	49
4.2.3 Výslech znalce a znalecký posudek.....	62
4.2.4 Listinné a věcné důkazy a další důkazní prostředky.....	64
4.3 Závěr hlavního líčení.....	66
4.4 Hlavní líčení ve zjednodušeném řízení podle § 314d TrŘ.....	69
5. Rozhodnutí soudu.....	72
Závěr.....	79
Seznam zkratk.....	81
Použitá literatura.....	82
Resumé.....	86
Abstract.....	87
Klíčová slova.....	88

Úvod

Hlavní líčení je nejdůležitějším stadiem trestního řízení. Je těžištěm dokazování a pravidelně v něm dochází k rozhodování o vině obžalovaného a trestu za spáchaný trestný čin. Trestní řád ve svém ustanovení § 1 vyjadřuje účel úpravy, kterou obsahuje, a tím i celého trestního řízení. Trestní řád tedy upravuje postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti. Takto vymezený účel je naplňován zejména v hlavním líčení. Podrobná úprava hlavního líčení je obsažena v části třetí, hlavě třinácté trestního řádu.

Na evropském kontinentu, s výjimkou území Velké Británie, mělo trestní řízení přibližně od 13. až do 19. století podobu tzv. inkvizičního procesu, ve kterém hlavní úlohu hrál inkvizitor. Ten byl současně žalobcem, obhájcem i soudcem. Vyšetřoval, zajišťoval důkazy a také rozhodoval o vině a ukládal trest.

V současné době je situace zcela jiná. Trestní řízení je nyní postaveno na prvcích kontradiktornosti, díky nimž se postavení procesních stran vyrovnává. Na základě kontradiktorního charakteru hlavního líčení by mělo soudní rozhodnutí vycházet především z výsledků konfrontace strany obžaloby a obhajoby. Obě musí mít možnost vyjádřit se k požadavkům a tvrzením druhé strany a každá má také právo na to, aby byly vyslechnuty její argumenty.

Problematika trestního řízení je rozsáhlá, zahrnuje celou řadu odborných otázek a dotýká se mnoha oborů. Téma této práce se soustředí na fázi řízení před soudem. Z toho důvodu bude následující výklad omezen na otázky související s hlavním líčením. Cílem této práce je poskytnutí komplexního pohledu na hlavní líčení a jeho průběh, vymezení jeho charakteristických znaků a přiblížení a shrnutí jeho hlavních institutů.

Výklad jednotlivých institutů je podán z hlediska teoretického i praktického. Značná pozornost je věnována posledním legislativním změnám a nejnovějším podnětům v této oblasti, tedy zejména novelám trestního řádu.

Smyslem této práce nebylo rozebrat do podrobností jednotlivé instituty související s danou problematikou a podat vyčerpávající výklad všech pojmů beze zbytku. Soustředila jsem se spíše na chronologické shrnutí dílčích problémů,

se kterými se střetáváme v souvislosti s hlavním líčením v praxi. V průběhu svého studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze jsem měla možnost navštívit několik trestních oddělení Obvodních soudů v Praze v rámci odborné praxe, kde jsem se sama přesvědčila, s jakými problémy se denně setkávají trestní soudci a jakými způsoby jim čelí.

Při zpracování práce jsem vycházela z poměrně dostatečného množství odborné literatury, knižních publikací, soudních rozhodnutí a odborných článků publikovaných v právnických časopisech. Základní pramen však představovalo pozitivní právo upravující danou problematiku, tzn. platné znění příslušných právních předpisů.

Předložená práce je rozdělená do pěti kapitol. Kapitoly se dále člení na podkapitoly, pokud to vyžaduje logická struktura textu.

První kapitola je věnována základním zásadám trestního řízení, zejména pak těm, které se nejvíce uplatňují v hlavním líčení.

Druhá kapitola se zaměřuje na výklad týkající se osob účastnících se hlavního líčení. Je zde zejména rozebráno jejich procesní postavení, práva a povinnosti v průběhu hlavního líčení.

Obsahem třetí kapitoly je příprava hlavního líčení, která je nesmírně důležitá s ohledem na zdárný průběh této fáze trestního řízení.

Účelem čtvrté kapitoly je rozebrání průběhu hlavního líčení od jeho zahájení až po závěrečnou část. Dále je zde pozornost věnována zvláštnostem konání hlavního líčení podle ustanovení § 314d TrŘ ve zjednodušeném řízení.

Pátá, poslední kapitola se zaměřuje na rozhodovací činnost soudu v hlavním líčení a vymezuje podmínky pro vydání konkrétních soudních rozhodnutí.

1. Základní zásady

V hlavním líčení se uplatňuje v nejširší míře většina základních zásad trestního řízení. Základní zásady trestního řízení jsou významné principy, na nichž spočívá celé trestní řízení. Jsou důležité zejména při interpretaci práva, zvláště v případech, kde vznikají určité nejasnosti. Ne všechny se uplatňují stejnou měrou ve všech stádiích trestního řízení. Některé zásady se prolínají celým trestním řízením, jiné naopak nacházejí uplatnění pouze v některém jeho stadiu. Je proto vhodné na tomto místě pojednat o základních zásadách ovládajících trestní řízení, zejména pak jedno jeho

stadium, a to hlavní líčení. Tyto základní zásady jsou vymezeny v ustanovení § 2 TrŘ.

Nejdůležitější základní zásadou trestního řízení je zásada řádného zákonného procesu nacházející se v ustanovení § 2 odst. 1 TrŘ. Je stanoveno, že nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon.¹ Je to odrazem práva zakotveného v čl. 8 odst. 2 Listiny. Tato zásada se uplatňuje v celém trestním řízení, ve všech jeho stádiích, včetně hlavního líčení. Znamená to, že stíhat osobu lze pouze při dodržení veškerých podmínek, které stanoví trestní řád. V hlavním líčení má význam především proto, že výrazně omezuje jinou základní zásadu, a to zásadu spolehlivého zjištění skutkového stavu. Nelze totiž spolehlivě zjišťovat skutkový stav věci, tedy jak se skutečně odehrály události významné pro trestní řízení, aniž by bylo dbáno příslušných právních předpisů upravujících provádění jednotlivých úkonů trestního řízení. Zásada řádného procesu se projevuje v hlavním líčení zejména ve fázi dokazování. Soud je povinen odmítnout důkazy, které byly získány nezákonně nebo nepřipustnými metodami. Takové důkazy jsou stíženy absolutní neúčinností.² Nesmí přihlížet k důkazům získaným nezákonným donucením nebo pod hrozbou takového donucení, výslechu svědka, který nebyl řádně poučen, listinným a věcným důkazům získaným při nezákonné domovní prohlídce atd.³

Další zásadou upravenou v ustanovení § 2 odst. 2 TrŘ je zásada presumpce nevinny. Také tato zásada má svůj základ v Listině, a to v čl. 40 odst. 2 Listiny. Tato zásada zní, že dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen. Smyslem je ochrana práv a oprávněných zájmů osob, proti nimž se vede trestní řízení. Je důležité, aby orgány činné v trestním řízení, a nejen ony, zacházely s takovou osobou s vědomím, že jde pouze o osobu podezřelou ze spáchání trestného činu a že se může jednat také o osobu nevinou.

V této souvislosti je důležité zmínit pravidlo tzv. „in dubio pro reo“ (v pochybnostech ve prospěch obviněného). Znamená to, že pokud po řádně provedeném dokazování v hlavním líčení zůstanou důvodné pochybnosti o skutkovém

---

¹ srov. Jalč, A.: Fundamentals of Procedural Criminal Law, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, str. 16

² srov. Herczeg, J.: Plody z otráveného stromu a ústavněprávní limity získávání informací v trestním řízení, Trestněprávní revue č. 3/2009, str. 65 a násl. nebo Herczeg, J.: Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení, Bulletin advokacie č. 1-2/2010, str. 46

³ Šámal, P.: Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu, Trestněprávní revue č. 12/2008, str. 354

stavu v konkrétním projednávaném případě, je soud povinen rozhodnout ve prospěch obžalovaného, tedy zprostit ho obžaloby. Tato zásada je jedním z nejdůležitějších rozdílů mezi civilním a trestním řízením. V občanském soudním řízení je pasivita žalovaného spojena často s jeho neúspěchem ve věci (viz rozsudek pro zmeškání). V trestním řízení nemůže být naopak pasivita obviněného přičítána k jeho tíži. Obviněný nemá povinnost dokazovat svou nevinu. Řádné zjištění skutkového stavu v rozsahu potřebném pro rozhodnutí ve věci je úlohou soudu.

Zásada legality je upravena v ustanovení § 2 odst. 3 TrŘ a zní, že státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak. Tato povinnost státního zástupce je zakotvena také v ustanovení § 4 StZast. Zásada legality nemá přímý vztah k hlavnímu líčení. Je však důležitá pro to, zda se vůbec určitá osoba stane obžalovaným v hlavním líčení. Zákon ovšem obsahuje řadu výjimek ze zásady legality.

Další významnou zásadou je zásada oficiality zakotvená v ustanovení § 2 odst. 4 věta první TrŘ, která zní, že jestliže trestní řád nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti. Jedná se o univerzální zásadu použitelnou ve všech stádiích trestního řízení. Zákon spojuje zásadu oficiality s požadavkem co nejrychlejšího projednání trestních věcí a plným šetřením práv zaručených Listinou a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána. Tento požadavek je zakotven v čl. 38 odst. 2 Listiny, tedy každý má právo, aby jeho věc byla projednána bez průtahů. Dále je konkretizován na řadě míst v trestním řádu. Ten stanovuje např. lhůty k provedení procesních úkonů. Zásada rychlosti řízení je vyjádřena také v ustanovení § 3 odst. 6 ZSM a v ustanovení § 5 odst. 2 SSZ. Ustanovení § 181 odst. 2 TrŘ zní, že po podání obžaloby soud, nevyčkáváje dalších návrhů, postupuje tak, aby řízení bez průtahů směřovalo k rozhodnutí ve věci, včetně výkonu rozhodnutí. Dále jsou upraveny v ustanovení § 181 odst. 3 TrŘ přesné lhůty, v nichž je třeba, aby soud učinil úkony směřující k rozhodnutí ve věci. Předseda senátu je povinen nařídit ve věci hlavní líčení, předběžné projednání obžaloby nebo učinit jiný úkon směřující k rozhodnutí ve věci ve lhůtě u okresního soudu tří týdnů a u krajského soudu jako soudu prvního stupně ve lhůtě tří měsíců od podání obžaloby. Nemůže-li tak ze závažných důvodů

učinit, předloží spis předsedovi soudu, který podle povahy věci buď uvedenou lhůtu na nezbytně nutnou dobu prodlouží, nebo učiní jiné vhodné opatření k zajištění plynulosti řízení. Tyto lhůty jsou pouze pořádkové, avšak nebudou-li dodržovány, mohou za to být soudci kárně odpovědní.

V některých případech však zákon stanoví, že orgány činné v trestním řízení nemohou postupovat z vlastní iniciativy, nýbrž jen na podnět, návrh nebo žádost oprávněné osoby.⁴ Jedná se např. o nárok na svědečné, o kterém soud rozhodne, pouze pokud ho svědek včas uplatní⁵, o náhradě škody se rozhoduje v trestním řízení pouze na základě návrhu poškozeného⁶ atd.

Výše zmíněná zásada rychlosti řízení je jedním z největších problémů českého trestního soudnictví. Je-li v určité trestní věci rozhodnuto co možná nejrychleji, je tak nejlépe naplněn účel trestního řízení a zároveň se dostaví i výchovný efekt. Naopak průtahy v hlavním líčení přináší řadu negativních důsledků. Je-li obviněný, resp. obžalovaný v průběhu projednávání na svobodě, ztrácí trestní řízení často svůj výchovný efekt, oproti tomu, je-li ve vazbě, je vystavován zvýšenému psychickému tlaku. Průtahy v trestním řízení jsou podrobeny kritice také ze strany samotných soudů, zejména Ústavního soudu.⁷

Ustanovení § 2 odst. 5 TrŘ upravuje další dvě významné zásady. V první řadě se jedná o zásadu zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Tato zásada je vyjádřena v zákoně následovně: „Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.“ Uplatní se v největší míře právě v hlavním líčení. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny dle této zásady objasnit před rozhodnutím v určité věci všechny skutkové okolnosti, které jsou pro rozhodnutí podstatné. Jak dále zákon uvádí, této povinnosti orgány činné v trestním řízení nezbavuje ani doznání obviněného. Orgány činné v trestním řízení objasňují v přípravném řízení okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti

⁴ Jelínek, J. a kol: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 517

⁵ viz § 104 odst. 1 TrŘ

⁶ viz § 43 odst. 2 TrŘ

⁷ např. nález Ústavního soudu ze dne 5. 10. 2004, sp. zn. III. ÚS 75/04; nález Ústavního soudu ze dne 13. 5. 2010, sp. zn. III. ÚS 2979/09

níž se řízení vede.⁸ Ačkoliv policejní orgán, případně i sám státní zástupce shromažďují všechny informace, které mohou pomoci objasnit skutkový stav věci, jedná se pouze o předběžné zjišťování. Cílem je získat dostatek podkladů pro to, aby mohla být podána obžaloba. Těžištěm provádění důkazů by mělo být hlavní líčení. Konečnou odpovědnost za řádné zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností nese totiž soud. V souladu s dalšími zásadami trestního řízení, jakými jsou např. zásada ústnosti nebo bezprostřednosti, může soud vyhodnotit nejlépe důkazy, které byly provedeny přímo při jednání před ním.

Tato zásada v trestním řízení prošla řadou proměn.⁹ V období před rokem 1989 byla prohlášena za vůdčí zásadu, které se musí automaticky ostatní základní zásady podrobit, a to i takové, které mají dbát na ochranu základních práv a svobod. V dnešní době již tato zásada nepožívá v systému základních zásad trestního řízení tohoto výsadního postavení. Je třeba ji v řadě případů omezit, aby mohla být chráněna základní lidská práva a svobody. Pro zjištění skutkového stavu v určité věci není možné použít jakékoliv prostředky. Je nutné dodržovat ustanovení právních předpisů, které upravují způsoby vyhledání, opatřování, navrhování a provádění důkazů.

Další zásada vyjádřená v ustanovení § 2 odst. 5 TrŘ je zásada vyhledávací. Tato zásada konkretizuje zásadu oficiality ve vztahu k důkaznímu řízení. Platí zejména v přípravném řízení. Orgány činné v trestním řízení objasňují v přípravném řízení způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede.

Ustanovení § 2 odst. 6 TrŘ vyjadřuje zásadu volného hodnocení důkazů slovy: „Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.“ Tato zásada se projevuje všude tam, kde se provádí dokazování. V trestním řízení je těžištěm dokazování hlavní líčení, proto v něm tato zásada nachází největší uplatnění. Zákon přesně nestanoví způsob ani konkrétní důkazní prostředky, aby mohla být prokázána určitá skutečnost. Podle ustanovení § 89 odst. 2 TrŘ platí, že za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Použití této zásady je omezeno

---

⁸ Vantuch, P.: Selekcce důkazů v neprospěch obviněného, Trestní právo č. 10/2010, str. 11

⁹ srov. např. Storch, F.: Řízení trestní rakouské, I. a II. díl, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 5 a násl.

pouze v tom směru, že orgány činné v trestním řízení nesmějí postupovat libovolně.¹⁰

Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů je dalším principem trestního řízení, který je zakotven v ustanovení § 2 odst. 7 TrŘ. Povinnost spolupracovat se zájmovými sdruženími mají všechny orgány činné v trestním řízení. Zásada se uplatňuje tedy i v hlavním líčení před soudem. Jejím smyslem je především prevence kriminality. Značného významu nabývá v rámci trestního řízení jako celku, avšak pro hlavní líčení takový význam nemá.¹¹

Naopak ustanovení § 2 odst. 8 TrŘ je pro hlavní líčení významné velkou měrou, neboť v sobě obsahuje zásadu obžalovací. Tato zásada zní, že trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu, které podává státní zástupce. Veřejnou žalobu v řízení před soudem zastupuje státní zástupce. V trestním řízení jsou tedy jednotlivé funkce rozděleny mezi různé subjekty. Nejvýrazněji se to projevuje v hlavním líčení. To má kontradiktorní charakter, což znamená, že zde proti sobě stojí strana obžaloby zastoupená státním zástupcem a strana obhajoby, tedy obžalovaný, případně jeho obhájce.¹² Nezávislý a nestranný soud řídí jednání a pouze on má pravomoc vydat konečné rozhodnutí ve věci. Z této zásady vyplývá požadavek na procesní rovnost stran.¹³ Ten je zakotven již v čl. 37 odst. 3 Listiny a také v čl. 6 Úmluvy. Žádná z procesních stran nesmí být zvýhodňována ani zkracována na právech. Postavení strany obžaloby a obhajoby je tedy rovné v právech. Totéž však neplatí pro povinnosti. Osoba, proti níž se vede trestní řízení, není povinna dokazovat svoji nevinu, nemusí jakkoliv aktivně vystupovat v průběhu trestního řízení. Toto je projev zásady presumpce nevinu.

Zásada obžalovací společně se zásadou oficiality zakládají povinnost soudu zabývat se obžalobou, resp. návrhem na potrestání nebo návrhem na schválení dohody o vině a trestu, podané státním zástupcem. Soud se zabývá pouze skutkem, který je vymezen státním zástupcem v obžalobě. Není však vázán právním posouzením

¹⁰ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha C. H. BECK, 2007, str. 147

¹¹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha C. H. BECK, 2007, str. 669

¹² Kolesár, J.: Zásada kontradiktornosti a obhajoba obžalovaného v konaní pred súdom, Bulletin advokacie č. 7-8/2010, str. 28

¹³ srov. Sprack, J.: A practical approach to criminal procedure, 12th edition, Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 15

skutku uvedeným v obžalobě. Může tedy jednání popsané v obžalobě kvalifikovat jako jiný trestný čin, aniž by to mělo dopad na tuto zásadu. V hlavním líčení však mohou vyjít najevo nové skutečnosti, které podstatně změní okolnosti, takže by pak soud musel rozhodovat o jiném skutku, než je popsán v obžalobě. To však nepřipadá v úvahu při dodržení zásady obžalovací. Ve stadiu hlavního líčení již není státní zástupce oprávněn doplňovat obžalobu o další skutky ani ji jinak měnit. Po zahájení hlavního líčení ztrácí státní zástupce své dispoziční právo k podané obžalobě. Výjimkou je její zpětvzetí se souhlasem obžalovaného.

Ustanovení § 2 odst. 9 TrŘ určuje, kdo rozhoduje v trestním řízení před soudem. Jde tu spíše o principy organizace soudnictví než přímo o základní zásady trestního řízení. Východiskem pro toto ustanovení je předpoklad, že senát rozhoduje kvalitněji. Méně závažné trestné činy projednává samosoudce. Trestné činy, za něž trestní zákoník umožňuje uložit trest odnětí svobody v délce trvání převyšující pět let, projednává a rozhoduje o nich senát. Okresní i krajský soud rozhodující jako soud prvního stupně bude složen z jednoho soudce a dvou přísedících. Soudce bude dle zákona předsedou senátu. V případech, kdy soud rozhoduje v senátu, avšak nikoliv jako soud prvního stupně, bude složen senát ze tří soudců.

Zákon dále ve svém ustanovení § 2 odst. 10 TrŘ uvádí zásadu veřejnosti. Trestní věci se před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání smí být veřejnost vyloučena jen v případech výslovně stanovených v trestním řádu nebo zvláštním zákoně. Zásada veřejnosti se neuplatňuje v celém trestním řízení, ale pouze v některých jeho stadiích. Přípravné řízení je neveřejné. V hlavním líčení a ve veřejném zasedání soudu je však tato zásada velmi významná. Hlavní líčení je v zásadě veřejné. Díky tomu se může plně uplatnit výchovné působení trestního řízení na širokou veřejnost. Účast veřejnosti na hlavním líčení by měla přispět k tomu, aby se veřejnost mohla ztotožnit s průběhem řízení a s vydaným rozhodnutím a aby takové rozhodnutí bylo vnímáno jako spravedlivé. Veřejnost přítomná u hlavního líčení chrání obžalovaného před případnými excesy ze strany soudu.¹⁴ Existují však výjimky, kdy soud může jednotlivce, případně celou veřejnost, vyloučit z účasti na hlavním líčení. Soud může vyloučit veřejnost i jen pro některou jeho část. Také může učinit jiná vhodná

---

¹⁴ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 76

opatření zamezující přeplňování jednací síně. Soud by však měl přistupovat k uvedeným opatřením pouze tehdy, je-li to pro zdárný průběh hlavního líčení skutečně nutné. Potřeba vyloučení veřejnosti z hlavního líčení může vyvstat např. v souvislosti se zajištěním ochrany utajovaných skutečností, mravnosti, nerušeného průběhu jednání, bezpečnosti svědků. Nastane-li situace, kdy připadá v úvahu vyloučení veřejnosti, soud není povinen takto učinit, pokud ji lze řešit jiným způsobem (např. utajený svědek bude vyslechnut mimo jednací síň a jeho výpověď bude zvukově přenášena). Soud nejdříve vyslechne stanovisko stran ohledně vyloučení veřejnosti a poté vydá usnesení. Rozsudek v hlavním líčení se vždy vyhláší veřejně, i když po celou dobu jednání byla veřejnost vyloučena.

Zásada veřejnosti je však výrazně omezena v hlavním líčení konaném proti mladistvému obžalovanému. Podle ustanovení § 54 odst. 1 ZSM se v těchto věcech naopak uplatňuje zásada neveřejného projednání věci. Jsou zde taxativně vyjmenovány osoby, které se mohou hlavního líčení účastnit. Pouze na žádost mladistvého lze konat veřejně. Předseda senátu však není povinen této žádosti mladistvého vyhovět. Pokud tak učiní, může přesto i v průběhu jednání vyloučit veřejnost podle ustanovení § 64 odst. 3 písm. a) ZSM, pokud dojde k závěru, že veřejné projednání není ve prospěch mladistvého. Smyslem této právní úpravy je snaha chránit mladistvého před negativním vlivem pozornosti veřejnosti i médií a zachovat jeho soukromí, rodinné a sociální vztahy. Tato výjimka ze základních zásad trestního řízení s sebou přináší i negativní aspekty, a zasahuje až do ústavněprávní roviny. Takto neveřejně konané hlavní líčení má menší výchovný efekt jak na obžalovaného tak obecně na veřejnost. Nemůže-li se veřejnost seznámit s průběhem jednání a zejména s dokazováním, nemusí vždy vnímat konečné rozhodnutí soudu jako spravedlivé.¹⁵

Ústavní soud posuzoval soulad ustanovení § 54 odst. 1 ZSM s ústavním pořádkem pro údajný rozpor s čl. 38 odst. 2 Listiny, kde je upraveno právo na veřejné projednání věci. Právo na veřejné projednání věci není neomezené. Záleží na zákonodárci, do jaké míry toto právo zákonem omezí. Ústavní soud se tedy zabýval proporcionalitou vztahu mezi zájmem na ochraně soukromí trestně stíhaných mladistvých na jedné straně a právem na veřejné projednání věci na druhé straně.

---

¹⁵ Jelínek, J., Melicharová, D.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 1. vydání, Linde Praha, 2004, str. 90 a násl.

Dospěl přitom k závěru, že zákonodárce nevybočil z mezí daných mu Listinou.¹⁶

Následující ustanovení § 2 odst. 11 TrŘ zakotvuje zásadu ústnosti. Tato zásada je vyjádřena také v § 8 odst. 2 SSZ. Je velmi významná zejména ve stadiu řízení před soudem, v hlavním líčení. Jak zákon uvádí, jednání před soudy je ústní; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obžalovaného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslýchají. Ústním výslechem svědků, znalců a obžalovaných před soudem se vytváří nejlepší předpoklady pro zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, pro naplnění zásady bezprostřednosti i pro uplatnění práv stran klást vyslýcháným osobám otázky.¹⁷ Zásada ústnosti tedy ukládá, aby výše uvedené osoby byly předvolány před soud, aby ve věci vypovídaly. Dále se zásada týká také ústního vyhlášení rozsudku, zde zákon nepřipouští žádné výjimky. Naopak v prvním případě trestní řád připouští řadu výjimek, kdy je možné provést důkaz jiným způsobem, než je výslech před soudem. Jedná se o případy provedení důkazu přečtením protokolu o dřívější výpovědi svědka nebo protokolu o výpovědi znalce, resp. jeho písemného posudku, dle ustanovení § 211 TrŘ. Dále je nutné zmínit ustanovení § 102 TrŘ, které upravuje výslech osoby mladší patnácti let o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj. V ustanovení § 102 odst. 2 TrŘ je v souvislosti s takovým výslechem upravena další výjimka ze zásady ústnosti. Tento protokol lze číst v řízení před soudem podobně jako je tomu u výše zmíněných, avšak nemusí být dodrženy všechny podmínky uvedené v ustanovení § 211 odst. 1 a 2 TrŘ. Také protokol o dřívější výpovědi obžalovaného lze za dodržení zákonem stanovených podmínek číst k důkazu v hlavním líčení místo jeho výslechu před soudem. Upravuje to ustanovení § 207 odst. 2 TrŘ. Zásada ústnosti je dále omezena v tzv. zjednodušeném řízení před samosoudcem.¹⁸ V tomto případě zásada ústnosti ustupuje zájmu na rychlém vyřízení věci. Na závěr je třeba ve výčtu výjimek ze zásady ústnosti uvést také ustanovení § 314e TrŘ upravující trestní příkaz. Samosoudce rozhoduje ve věci vydáním trestního příkazu bez projednání věci v hlavním líčení. Soud tedy v tomto případě nerozhoduje na základě důkazů, které před ním byly provedeny v hlavním líčení.

¹⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 28/04, č. 20/2006 Sb.

¹⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 518

¹⁸ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 78

Následuje zásada bezprostřednosti vyjádřená v ustanovení § 2 odst. 12 TrŘ. Také tato zásada je velmi významná ve stadiu řízení před soudem. Soud je podle ní povinen přihlížet při svém rozhodování pouze k důkazům, které byly před ním provedeny. Provedení důkazů v hlavním líčení přímo před soudem je důležité pro vytvoření bezprostředního dojmu soudu. Kromě výše uvedeného v sobě zásada bezprostřednosti obsahuje také požadavek, aby soud kladl při svém hodnocení největší důraz na důkazy, které o dané věci vypovídají bezprostředně nebo alespoň co nejméně zprostředkovaně. Čím více je důkaz zprostředkovaný, tím více stoupá jeho nepřesnost. Pro příklad lze uvést situaci, kdy jeden svědek určitou událost pozoroval na vlastní oči a další, který se o ní dověděl pouze od jiné osoby. V takovém případě by měl soud upřednostnit výpověď očitého svědka.

Pravidlo související se zásadou bezprostřednosti se týká nezměnitelnosti senátu, který koná hlavní líčení.¹⁹ Podílet se na rozhodnutí by měly pouze osoby, které se účastnily celého předcházejícího hlavního líčení a které tak mohly bezprostředně vnímat a hodnotit vše, co se před nimi událo. Všichni členové senátu jsou proto povinni být stále přítomni při projednávání věci v jednací síni. Z toho důvodu trestní řád také upravuje institut tzv. náhradního soudce.

V souvislosti s touto zásadou je nutné se zmínit také o úpravě odročování hlavního líčení. Uplynula-li mezi jednotlivými jednáními delší doba, dojmy nabyté z dříve provedených důkazů nejsou zcela bezprostřední. Z tohoto důvodu zákon vyžaduje, aby při pokračování odročeného hlavního líčení bylo alespoň stručně na začátku zopakováno vše podstatné, co bylo dosud projednáno. Pokud však uplynula delší doba a státní zástupce a obžalovaný nesouhlasí s přečtením protokolu o hlavním líčení, bude dokonce nutné celé hlavní líčení opakovat. Mělo by se však jednat o výjimečné případy. Dochází tak k protahování celého trestního řízení, navíc průběhem času se také znehodnocují důkazy (např. svědek si již nevybaví vše, co by mohlo být důležité).

Ustanovení § 2 odst. 13 TrŘ se týká zásady zajištění práva na obhajobu. Tato zásada je velmi důležitá pro celé trestní řízení, hlavní líčení nevyjímaje. Zásada zajištění práva na obhajobu umožňuje osobám, proti nimž se vede trestní řízení, aby se samy hájily v trestním řízení (tzv. materiální obhajoba) nebo aby obhajobu svých práv svěřily

---

¹⁹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha C. H. BECK, 2007, str. 140

do rukou obhájce (tzv. formální obhajoba).²⁰ Obhájcem v trestním řízení může být pouze advokát, tedy osoba splňující požadavky na potřebnou kvalifikaci a zároveň podléhající kárné odpovědnosti České advokátní komory. Ta dohlíží na odbornost, etickou a mravní úroveň advokátů. Výhodou advokáta je tedy schopnost orientovat se v jednotlivých úkonech trestního řízení, díky tomu patřičně prosazovat práva obviněného, resp. obžalovaného, dále nadhled, možnost posoudit situaci bez emocí, na rozdíl od obviněného, který je pod silným psychickým tlakem. Lze tedy říci, že obviněný, který má v trestním řízení na pomoc obhájce, je na tom lépe než obviněný bez obhájce. Proto mají orgány činné v trestním řízení poučovací povinnost ohledně možnosti zvolit si obhájce. Navíc může soud osobám v určitých případech přiznat obhajobu za sníženou odměnu, resp. bezplatnou. Zákon také upravuje případy, kdy obviněný musí mít obhájce, ačkoliv si ho sám nezvolil. Tzv. nutná obhajoba je upravena v ustanovení § 36 TrŘ. Zájem na zajištění obhajoby je pak nejen na straně takového obviněného, ale také celé společnosti.

Ustanovení § 2 odst. 14 TrŘ zakotvuje právo na užívání mateřského jazyka. To vyplývá již z čl. 37 odst. 4 Listiny. Toto právo bývá považováno za zásadu týkající se organizace soudnictví nikoliv za základní zásadu trestního řízení. Právo obviněného na používání mateřského jazyka lze chápat jako součást zásady zajištění práva na obhajobu. Obviněný by se jinak mohl jen těžko vyjadřovat ke všem skutečnostem a důkazům.²¹ Právo užívat mateřského jazyka se však týká všech osob zúčastněných na trestním řízení, které prohlásí, že neovládají český jazyk. Takové osoby jsou oprávněny používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo dokonce jazyka, o kterém uvedou, že ho ovládají. Pro stadium řízení před soudem je tato zásada upravena v ustanovení § 7 odst. 3 SSZ.

S touto otázkou souvisí ustanovení § 28 TrŘ upravující přiřazení tlumočnicka. Pokud osoba neučiní volbu jazyka anebo si zvolí jazyk, pro který není možné zajistit tlumočení, protože v seznamu tlumočnicků není pro daný jazyk zapsán žádný tlumočnick, ustanoví soud tlumočnicka pro jazyk určený dle národnosti této osoby, popř. pro úřední jazyk státu, jehož je občanem.²² Přiřazení tlumočnicka se týká i případů, kdy je nutné

²⁰ Fryšták, M. a kol.: Trestní právo procesní, 2. přepracované vydání, KEY Publishing, Ostrava, 2009, str. 19

²¹ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení, 1. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 48

²² Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl I, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 42

tlumočit do znakové řeči. Jde-li totiž o osoby hluché, němé nebo hluchoněmé, je třeba je považovat za osoby, které neovládají jazyk, v němž se řízení vede.

2. Přítomnost osob při hlavním líčení

Osoby účastníci se hlavního líčení náleží do jedné ze dvou skupin podle toho, zda je nutná jejich přítomnost u hlavního líčení nebo není. Povinnost účastnit se nepřetržitě celého hlavního líčení je dána u samosoudce, resp. všech členů senátu, zapisovatele a státního zástupce. Bez těchto osob nelze hlavní líčení vůbec konat.

Za určitých podmínek nelze konat hlavní líčení ani bez stálé přítomnosti obhájce obžalovaného a tlumočnicka. Přítomnost obhájce při hlavním líčení v zásadě nutná není. Nastane-li ovšem některý z důvodů nutné obhajoby podle ustanovení § 36 TrŘ, jeho účast se stává povinnou. Novela trestního řádu č. 459/2011 Sb. však upravila možnost vzdát se obhájce v určitých případech, i když jde o nutnou obhajobu. Ustanovení § 36b TrŘ umožňuje, aby se obviněný vzdal svého obhájce, pokud existují důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 3, § 36 odst. 4 písm. a) nebo § 36a odst. 2 písm. b) TrŘ, nejde-li však o trestný čin, za který lze uložit výjimečný trest. Pokud však má obviněný v některých případech na výběr, zda si obhájce přeje, či nikoliv, potom již fakticky nejde o nutnou obhajobu.²³

Přítomnost tlumočnicka je nutná v situaci, kdy obžalovaný využije svého práva dle ustanovení § 2 odst. 14 TrŘ na tlumočení do jazyka, o němž prohlásil, že ho ovládá. Tlumočnick se přibere podle ustanovení § 28 odst. 1 TrŘ.

Vedle osob, které mají povinnost stálé přítomnosti při hlavním líčení, existuje ještě řada subjektů, kterým zákon přiznává právo účastnit se hlavního líčení. Takovými subjekty je obžalovaný, obhájce obžalovaného, pokud se nejedná o situaci popsanou výše, poškozený, zúčastněná osoba, orgán sociálně-právní ochrany dětí a veřejnost.

2.1 Soudce a přísedící

Dle ustanovení § 202 odst. 1 TrŘ je nezbytnou podmínkou pro konání hlavního líčení účast všech osob podílejících se na rozhodování v tomto procesním stadiu, tedy stálá přítomnost všech členů senátu nebo samosoudce.

---

²³ Vantuch, P.: K návrhu, aby se v některých případech nutné obhajoby mohl obviněný obhájce vzdát, Trestní právo č. 6/2011, str. 6

Toto pravidlo se uplatňuje i v případě tzv. náhradního soudce, neboť i on má postavení člena senátu. Nutnost stálé přítomnosti všech členů senátu, resp. samosoudce, je zcela v souladu se zásadou bezprostřednosti.

Z výše uvedeného vyplývá, že u každého hlavního líčení musí být přítomen soudce. Vystupovat bude buď v roli samosoudce, nebo jako předseda tříčlenného senátu. Toto je upraveno v § 3 odst. 1 SSZ. Důvodem je právní kvalifikace a také záruka jeho nezávislosti. Proto je úloha soudce v hlavním líčení nezastupitelná.

Trestní řád klade do rukou předsedy senátu odpovědnost za řádný průběh hlavního líčení. Z tohoto důvodu vykonává předseda senátu velké množství oprávnění a také povinností v souladu se zákonem. Ustanovení o právech a povinnostech předsedy senátu se použijí i v případě samosoudce v souladu s ustanovením § 314b odst. 4 TrŘ.

Předseda senátu dle ustanovení § 203 TrŘ řídí hlavní líčení, provádí dokazování, nestanoví-li zákon něco jiného, dále dbá na zachování důstojnosti a vážnosti soudního jednání a zabezpečuje, aby hlavní líčení nebylo zdržováno výklady, které nemají vztah k projednávané věci. Je povinen dbát na to, aby hlavní líčení směřovalo co nejúčinněji k objasnění věci. Při hlavním líčení má řadu dalších povinností, např. zahajuje hlavní líčení, zjišťuje totožnost přítomných osob, vyzývá státního zástupce k přednesení obžaloby, dotazuje se poškozeného na jeho nárok ohledně náhrady škody, zahajuje dokazování a prohlašuje ho za skončené, uděluje slovo k závěrečným řečem, vyhlašuje rozhodnutí soudu. Předseda senátu také dbá o pořádek v jednacím sále. Z tohoto důvodu může rozhodovat o případném vykazání určitých osob z jednacím síně, ruší-li průběh hlavního líčení. K zajištění řádného průběhu hlavního líčení může činit ještě další rozhodnutí a opatření, jakými jsou např. ukládání pořádkových pokut, udělování výstrah nebo pokynů k předvedení osob.

Předseda senátu rozhoduje o tom, zda udělí souhlas k pořizování obrazových záznamů nebo uskutečňování zvukových nebo obrazových přenosů hlavního líčení. Může je zakázat v případě, že to uzná v určité situaci za vhodné, např. když by to mohlo být spojeno s narušováním probíhajícího jednání. Není možné se domáhat, aby o tomto souhlasu rozhodl senát podle ustanovení § 203 odst. 3 TrŘ. Odepření souhlasu nelze považovat za porušení zásady veřejnosti, jak se v tomto směru vyjadřuje judikatura.²⁴ Dle ustanovení § 6 odst. 3 SSZ rozhoduje tedy předseda senátu pouze o pořizování

---

²⁴ usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 7. 3. 1991, sp. zn. Ndt 12/91, R 40/1992 tr.

obrazových záznamů a uskutečňování zvukových a obrazových přenosů. O pořizování zvukových záznamů hlavního líčení stačí předsedu senátu uvědomit.

Oproti tomu v trestních věcech mladistvých se uplatňuje zcela odlišný právní režim, dávající jednoznačně přednost ochraně soukromí a osobních údajů obviněných před právem na informace o nich.²⁵ Podle ustanovení § 54 odst. 2 ZSM je zakázáno, aby veřejné sdělovací prostředky zveřejňovaly jakékoliv informace o průběhu hlavního líčení, které by umožnily ztotožnění mladistvého. Z téhož důvodu je také stanoven zákaz publikování textů nebo vyobrazení týkajících se totožnosti mladistvého. Zákon však přímo neřeší publikování vyobrazení jiných osob, např. rodičů mladistvého, jejichž prostřednictvím by také bylo možno mladistvého ztotožnit.²⁶ Tento zákaz není nijak časově omezen a týká se nejen orgánů činných v trestním řízení, ale také všech osob, které získaly výše uvedené informace. Je-li uveřejňován odsuzující rozsudek v médiích, smí se tak učinit pouze bez uvedení jména a příjmení mladistvého. Předseda senátu však může rozhodnout usnesením o jiném způsobu vyhlášení odsuzujícího rozsudku, buď s dalšími omezeními, nebo naopak včetně totožnosti mladistvého. Zveřejnění jména a příjmení mladistvého by však mělo být spíše výjimečné, mělo by se tak dít zejména v případech zvláště závažné kriminality. Za postup v rozporu s výše uvedeným se nepovažuje sdělení informací během trestního řízení, je-li jejich účelem pátrání po mladistvém.²⁷ Difamující pozornost médií a senzacechtivost veřejnosti, spojené s projevy zaujatosti nebo zavržení, mohou mít značně negativní dopad na aktuální psychický stav mladistvého a způsobit i psychický otřes trvalejšího rázu, který se nepříznivě projeví v jeho dalším životě.²⁸

Předseda senátu vydává při vedení hlavního líčení usnesení a také tzv. opatření.²⁹ Neexistují proti nim standardní opravné prostředky, protože z formálního hlediska se nejedná o rozhodnutí. Jedná se např. o ustanovení § 202 odst. 2 TrŘ týkající se konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného, § 207 odst. 2 TrŘ čtení

---

²⁵ Sotolář, A.: K ochraně soukromí mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, *Trestněprávní revue* č. 4/2004, str. 128

²⁶ Hrušáková, M.: Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků, *Trestněprávní revue* č. 6/2006, str. 170

²⁷ Schelleová, I.: Právní postavení mladistvých, *Eurolex Bohemia*, Praha, 2004, str. 81

²⁸ Válková, H.: Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého versus právo na informace, svoboda projevu a zásada veřejnosti, *Trestněprávní revue* č. 4/2006, str. 98

²⁹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: *Trestní řád komentář - díl II*, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1628

protokolu o dřívější výpovědi obžalovaného, § 208 TrŘ výslech obžalovaného v nepřítomnosti spoluobžalovaných, § 211 odst. 1, 2, 3, 4 TrŘ čtení protokolů o výpovědi svědka, § 211 odst. 5 TrŘ čtení protokolu o výsledku znalce nebo jeho písemného posudku nebo § 211 odst. 6 TrŘ čtení úředních záznamů o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů.

Opatření předsedy senátu však mohou mít velký význam pro hlavní líčení. Pokud by předseda senátu nedodržoval při jejich vydávání zákon, přichází v úvahu zrušení rozsudku v dané věci odvolacím soudem.

Přesto zákon upravuje určitou možnost obrany proti opatřením. Jedná se o ustanovení § 203 odst. 3 TrŘ, které zní, že pokud se někdo cítí být zkrácen opatřením předsedy senátu, může žádat, aby rozhodl senát. Taková žádost i rozhodnutí o ní se poznamenají do protokolu o hlavním líčení. Senát následně rozhodne usnesením. Z výše uvedeného vyplývá, že v případě opatření vydaného samosoudcem se toto ustanovení nepoužije.

Předseda senátu se účastní v hlavním líčení závěrečné tajné porady senátu, podílí se významnou měrou na tvorbě rozhodnutí a pouze on je oprávněn veřejně vyhlásit rozsudek.

Kromě předsedy senátu se hlavního líčení účastní také přisedící jako členové senátu. Přisedící u soudu představují laický prvek v trestním řízení. Tímto institutem je naplněn čl. 94 odst. 2 Ústavy, podle kterého může zákon stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané. Účelem je prohloubení demokratičnosti výkonu soudnictví i zajištění jisté formy jeho kontroly ze strany „veřejnosti“.³⁰

Jejich postavení je zdůrazněno ustanovením § 127 odst. 2 TrŘ, když při hlasování senátu o rozsudku v trestní věci rozhoduje prostá většina hlasů. Platí totiž, že při hlasování o rozsudku jsou si soudci a přisedící rovni, protože každý má jen jeden hlas a všechny hlasy mají stejnou váhu. Lze si proto představit situaci, kdy o rozsudku rozhodnou přisedící, protože přehlasují soudce s odlišným názorem. Laický prvek přináší do rozhodování v trestních věcech na jednu stranu určitou představu o spravedlnosti, jak je vnímána ve společnosti, umožňuje korigovat justiční stereotypy a příliš formální vedení řízení. Na druhou stranu zde však chybí vzdělání v oblasti práva

---

³⁰ Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J.: Ústava České republiky, 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 2007, str. 774

a může tak mnohem snáze docházet při rozhodování k ovlivnění faktory, které nelze považovat za relevantní, jako např. emoce. Zároveň mohou být přisedící pro předsedu senátu časovou brzdou, protože se jim musí věnovat, musí jim vysvětlit projednávanou problematiku, seznámit je s rozsahem a charakterem důkazů a dalších skutečností zajištěných v přípravném řízení, jakož i s obsahem hmotněprávních i procesních předpisů.³¹ Řešením by bylo pravidelné proškolení přisedících na začátku i v průběhu jejich působení ve funkci přisedícího. Z praxe je zřejmé, že případné sebevzdělávání těchto osob není bohužel dostačující.

Soudci i přisedící disponují významnou rozhodovací pravomocí. Z toho důvodu je velmi důležité zajistit jejich nezávislost a nestrannost.³² Tyto požadavky jsou zakotveny již v čl. 36 odst. 1 Listiny.

V případě soudců je nezávislost a nestrannost garantována jejich právním postavením, zejména jmenováním profesionálních soudců do funkce bez časového omezení, omezením možností zániku jejich funkce nebo přeložení bez jejich souhlasu, vázaností soudců pouze zákony, ochranou před neoprávněnými zásahy do rozhodování, omezujícími podmínkami trestního stíhání soudců a úpravou kárné odpovědnosti soudců, úpravou vyloučení soudců z rozhodování konkrétní věci pro podjatost, způsobem přidělování agendy k rozhodnutí³³, materiálním zajištěním soudců, neslučitelností soudcovské funkce s výkonem jiných funkcí a činností, zákonným zákazem ostatním osobám zasahovat do nezávislosti soudců a zákonnou ochranou soudců před takovými zásahy včetně možného trestného postihu toho, kdo takový zákaz nerespektuje.³⁴

Je povinností státu zajistit soudcům materiální nezávislost jako garanci nestranného a spravedlivého rozhodování. Problematikou soudcovských platů se opakovaně zabýval Ústavní soud. Předmětem byla v posledních letech především ústavnost platových restrikcí vůči soudcům. Jako příklady lze uvést nálezy sp. zn. Pl. ÚS 13/08, sp. zn. Pl. ÚS 12/10 nebo sp. zn. Pl. ÚS 16/11³⁵. Naposledy

---

³¹ Prouza, D., Hájek, M.: Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?, *Trestněprávní revue* č. 7/2010, str. 206

³² srov. Kučerová, P.: Nezávislost a odpovědnost soudců, *Právní rozhledy* č. 10/2011, str. 356 a násl.

³³ srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1523/2011; nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 307/03

³⁴ Šámal, P., Hrachovec, P., Sovák, Z., Púry, F.: *Trestní řízení před soudem prvního stupně*, Praha, C. H. BECK 1996, str. 3, 4

³⁵ viz <http://nalus.usoud.cz>

rozhodoval Ústavní soud nálezem ze dne 3. 5. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 33/11. Mimo jiné uvedl, že nezávislost soudců je v první řadě podmíněna jejich morální integritou a odbornou úrovní, zároveň je ale spjata i s jejich přiměřených materiálním zajištěním³⁶, a že platové poměry soudců v širokém smyslu mají být stabilní nesnižovatelnou veličinou³⁷.

Na evropské úrovni se také vyvíjela stanoviska ohledně garance soudcovské nezávislosti. Výbor ministrů Rady Evropy přijal doporučení o soudcích CM/Rec(2010)12 ze dne 17. 11. 2010, kde je mimo jiné stanoveno, že odměna soudců musí být úměrná jejich povolání a odpovědnosti a musí je dostatečně chránit před stimuly zaměřenými k ovlivnění jejich rozhodnutí.³⁸

V souvislosti s přidělováním agendy k rozhodnutí jednotlivým senátům je třeba uvést, že na soudech je praxe různá. Některé soudy používají tzv. písmenkový systém (věci jsou rozdělovány podle počátečního písmene obžalovaného, v případě, že je obžalovaných více, rozhoduje např. datum narození). Na jiných soudech jsou věci rozdělovány podle času nápadu způsobem např. „první až třetí, čtvrtý až šestý“ nebo „sudý, lichý“. Tyto způsoby však nezaručují zákonného soudce, jak jej předpokládá čl. 38 odst. 1 Listiny. Nejvyšší soud dokonce rozhodl, že pravidla pro rozdělení věcí formou tzv. „kolečka“ jsou stanovena v rozporu se zákonem.³⁹ Ministerstvo spravedlnosti nejen proto zamýšlelo ujednotit systém přidělování věcí do jednotlivých senátů, a to po vzoru Slovenské republiky. Zde pracovnice vyšší soudní podatelny zapíše do systému napadlé spisy a ty jsou následně přidělovány do senátu počítačem bez zásahu lidského faktoru. Tím je zcela vyloučena případná účelová manipulace s přidělovanými spisy.

Záruky nezávislosti a nestrannosti přisedících však již nejsou ošetřeny takovým způsobem jako v případě soudců. Přisedícího nelze proti jeho vůli bez zákonných důvodů odvolat, přeložit nebo mu ukládat jakékoliv závazné pokyny. Stejně jako soudce

---

³⁶ nález Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 33/11, č. 181/2012 Sb.

³⁷ nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02, č. 198/2003 Sb.

³⁸ čl. 54 CM/Rec(2010)12: „Judges' remuneration should be commensurate with their profession and responsibilities, and be sufficient to shield them from inducements aimed at influencing their decisions. Guarantees should exist for maintaining a reasonable remuneration in case of illness, maternity or paternity leave, as well as for the payment of a retirement pension, which should be in a reasonable relationship to their level of remuneration when working. Specific legal provisions should be introduced as a safeguard against a reduction in remuneration aimed specifically at judges.“

³⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2010, sp. zn. 21 Cdo 1316/2008

je i přisedící vázán pouze zákonem. Aspekt materiálního zabezpečení je řešen vyhláškou ministerstva spravedlnosti⁴⁰, tak jak předpokládá ustanovení § 93 SSZ. Výše celkové denní náhrady ušlého výdělku nesmí překročit 680 Kč. Přisedícím jsou dále hrazeny hotové výdaje, které jim vzniknou v souvislosti s jejich funkcí, a paušální náhrada, která činí 150 Kč za den. Toto se tedy nejeví jako výrazně finančně motivující hledisko.

Podle ustanovení § 30 TrŘ lze vyloučit z vykonávání úkonů trestního řízení osobu, u níž lze mít pochybnosti o nestranném rozhodování. Toto se týká mimo jiné právě také osob přisedících. Důvodem vyloučení pro podjatost může být buď poměr k osobám, jichž se úkon přímo dotýká, stejně tak k jejich obhájcům, zákonným zástupcům a zmocněncům, nebo pro poměr k jinému orgánu činnému v trestním řízení. Dalším důvodem je poměr k projednávané věci, čímž může být např. situace, kdy orgán sám je poškozen projednávanou trestnou činností. Posledním důvodem je okolnost, že taková osoba se již dříve podílela na úkonech ve věci podle § 30 odst. 2 a 3 TrŘ. Úkon vyloučené osoby nemůže být podkladem pro rozhodnutí v trestním řízení.

Z výše uvedeného vyplývá, že účast přisedících v trestním řízení přináší určité výhody i nevýhody. V roce 2011 navrhlo Ministerstvo spravedlnosti zrušení účasti přisedících v senátech okresních soudů. Předložilo do připomínkového řízení návrh novelizace trestního řádu (a dalších zákonů), dle kterého by se nadále přisedící účastnili jednání pouze v senátu u krajských soudů, které rozhodují jako soudy prvního stupně. Tento postup se však setkal s kritikou z řad nejen odborné veřejnosti.⁴¹

Ustanovení § 197 TrŘ upravuje institut náhradního soudce a náhradního přisedícího. To umožňuje přibrat v určitých případech další osobu, která se bude moci podílet na rozhodování v hlavním líčení. Smyslem této úpravy je snaha o dodržení zásady bezprostřednosti a z ní vyplývající požadavek nezměnitelnosti složení senátu. V případech, kdy lze očekávat, že hlavní líčení bude trvat delší dobu, by měl předseda senátu přibrat k účasti v hlavním líčení náhradního soudce nebo také náhradního přisedícího. Tito mají postavení člena senátu, tudíž se na ně také vztahuje

---

⁴⁰ vyhláška č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího, ve znění vyhlášky č. 313/1995 Sb.

⁴¹ např. Marek, T.: K otázce laického prvku v justici, *Trestněprávní revue* č. 7-8/2012, str. 168 a násl.; Odehnalová, D.: Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty, *Právní rozhledy* č. 14/2011, str. 516 a násl.; Rudý, A., Slunečko, P.: O přisedících, *Trestní právo* č. 12/2011, str. 15 a násl.; Vantuch, P.: Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?, *Trestní právo* č. 7-8/2011, str. 14 a násl.; Polák, P.: Pseudoreforma senátního rozhodování, *Trestněprávní revue* č. 3/2011, str. 84 a násl.

povinnost stálé účasti na hlavním líčení. Ovšem porad a hlasování senátu během hlavního líčení se účastní pouze v případě, že tak nemůže učinit soudce nebo některý přisedící.

Nastoupil-li v hlavním líčení náhradník, dalšího jednání soudu už se účastní pouze on a nikoliv osoba, kterou nahradil. V hlavním líčení konaném samosoudcem nelze institut náhradního soudce uplatnit. Nebude-li samosoudce moci hlavní líčení v přiměřené době skončit, bude nutné přidělit trestní věc jinému soudci, který hlavní líčení provede znovu od začátku.

Přibrání náhradního soudce nebo přisedícího může pomoci v určitých situacích zabránit protahování řízení před soudem. Pokud tak totiž předseda senátu neučiní, v případě, že se změní složení senátu, bude muset být hlavní líčení provedeno znovu. To není nutné v případě, že státní zástupce a obžalovaný souhlasí s přečtením podstatného obsahu protokolu o hlavním líčení podle ustanovení § 219 odst. 3 TrŘ.

2.2 Zapisovatel

Zákon upravuje povinnost stálé přítomnosti při hlavním líčení také pro zapisovatele. Dříve předseda senátu diktoval obsah protokolu přímo zapisovateli v jednací síni. V dnešní době se v jednací síni používá nahrávací zařízení a průběh hlavního líčení je zaznamenán na zvukový nosič. Jako zapisovatel může být přibrán vyšší soudní úředník nebo protokolující úředník, který záznamové zařízení obsluhuje a následně pořizuje přepis nahrávky. Tento postup upravuje ustanovení § 55b odst. 1 TrŘ. Avšak s ohledem na nedostatečné obsazení soudů těmito kvalifikovanými pracovníky dochází často k nevyužívání záznamového zařízení. Takový postup však lze považovat za nešťastný, neboť se obtížněji řeší námitky účastníků proti průběhu hlavního líčení. Pokud však je průběh hlavního líčení zaznamenán na CD, oprava protokolu, která je upravena ustanovením § 57 odst. 1, 2 TrŘ v souvislosti s námitkami účastníků, je mnohem jednodušší, neboť lze záznam přehrát.

Na funkci zapisovatele se však nevztahuje zásada bezprostřednosti, není tedy nutné, aby se hlavního líčení účastnila vždy stejná osoba. Toto je logické vzhledem k tomu, že zapisovatel se nepodílí na rozhodování v hlavním líčení.

2.3 Státní zástupce

U každého hlavního líčení je v souladu se zákonnou úpravou zcela nezbytná stálá účast veřejného žalobce, tj. státního zástupce.⁴² Pouze státní zástupce je oprávněn podat soudu obžalobu nebo návrh na potrestání. Nově může státní zástupce podat soudu také návrh na schválení dohody o vině a trestu, jak upravila novela trestního řádu č. 193/2012 Sb. účinná od 1. 9. 2012. Jedině výše uvedené může vést k nařízení hlavního líčení.

V přípravném řízení má státní zástupce zcela zásadní vliv na průběh trestního řízení, před soudem je však jeho role odlišná. Stává se procesní stranou v hlavním líčení, které má kontradiktorní charakter. Disponuje stejnými právy a povinnostmi jako obžalovaný a jeho obhájce. Kromě toho však státní zástupce musí plnit ještě další povinnosti stanovené zákonem. Hlavní úlohu zde hraje soud.

Vzhledem k tomu, že pouze státní zástupce může iniciovat hlavní líčení podáním obžaloby, může s obžalobou také dále disponovat. Tato možnost je však omezena, není stejná jako v případě např. žalobce v civilním řízení. Státní zástupce nesmí obžalobu po jejím podání soudu rozšířit. Soud se zabývá pouze skutkem vymezeným v obžalobě v souladu s ustanovením § 180 TrŘ a se zásadou obžalovací.

Je-li zjištěno v průběhu hlavního líčení, že obžalovaný spáchal ještě další skutky, v nichž lze spatřovat trestný čin, nelze o nich v tomto hlavním líčení rozhodnout. Státní zástupce musí zahájit další trestní stíhání pro tyto nové skutky a poté podat obžalobu. Může také vzít obžalobu zpět podle ustanovení § 182 TrŘ. Tato možnost je však omezena. Po zahájení hlavního líčení ji lze uplatnit pouze se souhlasem obžalovaného. Pokud se již soud prvního stupně odebral k závěrečné poradě, nelze vzít obžalobu zpět již vůbec.

Jak již bylo uvedeno výše, státní zástupce má ze zákona řadu povinností vedle těch, které jsou stejné i pro stranu obhajoby. Kromě stálé účasti v hlavním líčení je povinen přednést obžalobu a řádně ji zastupovat během celého řízení. Znamená to především navrhování a provádění důkazů svědčících ve prospěch obžaloby.

Soud může uložit státnímu zástupci další povinnosti. Např. mu může uložit provedení určitého důkazu nebo ho pověřit dalšími úkony v zájmu řádného a rychlého

---

⁴² Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 160

průběhu jednání.⁴³ Tuto možnost upravuje ustanovení § 180 odst. 2 TrŘ.

Práva, která zákon přiznává obžalovanému v hlavním líčení, lze v určitém smyslu chápat jako povinnosti pro státního zástupce. Nejlépe lze toto spatřit ve fázi dokazování v hlavním líčení. Obžalovaný není povinen dokazovat svou nevinu (což je projevem zásady presumpce nevinu), může zůstat zcela pasivní. Naproti tomu státní zástupce již v obžalobě musí navrhnout důkazy, které by měly být provedeny v hlavním líčení na podporu jeho tvrzení.

Dle ustanovení § 180 odst. 3 TrŘ státní zástupce zpravidla provádí důkazy, které podporují obžalobu. Podle ustanovení § 215 odst. 2 TrŘ může státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz např. výslech svědka nebo znalce.

Státní zástupce navrhováním a prováděním důkazů ve prospěch obžaloby plní funkci veřejného žalobce a také naplňuje obžalovací zásadu v trestním řízení.⁴⁴

Z výše uvedeného vyplývá, že postavení státního zástupce ve stadiu trestního řízení před soudem je velmi specifické a nenahraditelné. Z toho důvodu je poměrně nevhodná současná právní úprava, kdy se na státního zástupce nevztahuje zásada bezprostřednosti. Není nic neobvyklého, když v průběhu hlavního líčení se na jednotlivá jednání dostaví různí státní zástupci. Taková situace však může být velmi neefektivní, neboť obžaloba nemusí být vedena v souladu s celým předcházejícím průběhem trestního řízení. De lege ferenda by bylo možné uvažovat o stanovení povinnosti účastnit se průběhu celého hlavního líčení pouze jedinému státnímu zástupci. Pouze v případě ohrožení zdárného ukončení hlavního líčení by mohla být připuštěna výjimka účasti jiného státního zástupce.

V současné době však obsazení státních zastupitelství neumožňuje, aby si státní zástupci chodili výhradně k hlavním líčením ve věcech, ve kterých podávali obžalobu. Jiný státní zástupce čerpá znalosti o věci ze sběrného spisu, který je v každé trestní věci zakládán.

2.4 Obžalovaný

Dalším účastníkem hlavního líčení je osoba, proti níž se vede trestní řízení.

---

⁴³ Jelínek, J. a kol: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 219, 220

⁴⁴ Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, CODEX Bohemia, Praha, 1999, str. 140

Po nařízení hlavního líčení se tato osoba označuje jako obžalovaný. Ve věcech, ve kterých se nepodává obžaloba, nýbrž je podáván návrh na potrestání, je tato osoba i po nařízení hlavního líčení označována jako obviněný, stejně jako v přípravném řízení. Jedná se o věci, které jsou projednávány ve zkráceném přípravném řízení podle ustanovení § 179a a násl. TrŘ.

V souvislosti s trestním řízením vedeným proti mladistvému obviněnému, tedy včetně konání hlavního líčení proti mladistvému obžalovanému, je důležité zmínit ustanovení § 291 TrŘ, podle kterého řízení v trestních věcech mladistvých upravuje zvláštní zákon. Dne 1. 1. 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Zákon zrušil dosavadní zvláštní úpravu pro řízení ve věcech mladistvých obsaženou v ustanoveních § 292 a násl. TrŘ, jakož i v jiných souvisejících ustanoveních, a nahradil ji komplexní právní úpravou týkající se delikventního chování mládeže. Zákon vyzdvihuje preventivní a výchovné aspekty trestního řízení a potlačuje aspekty represivní. Trestní kodexy upravující problematiku trestné činnosti dospělých se uplatní vedle zákona o soudnictví ve věcech mládeže subsidiárně. Zákon se týká dvou kategorií subjektů. Vztahuje se především na osoby, které spáchaly ve věku od patnácti do osmnácti let protiprávní čin, který vykazuje znaky některé skutkové podstaty trestného činu dle trestního zákoníku. Dále se vztahuje také na osoby do patnácti let věku, které se dopustily delikventního jednání, které by jinak bylo trestným činem. V řízení proti osobám mladším patnácti let se však postupuje podle předpisů upravujících občanské soudní řízení. Osoba mladší patnácti let není trestně odpovědná, a proto proti ní nelze vést trestní řízení.⁴⁵ ZSM se nepoužije, pokud se jedná o provinění, která obviněný spáchal jak před dovršením osmnáctého roku věku, tak i po jeho dovršení, pokud trestní zákoník stanoví za čin spáchaný po osmnáctém roku věku stejný nebo přísnější trest. Podle ZSM se nebude postupovat ani tehdy, pokud trestní stíhání bylo zahájeno až po dosažení devatenácti let věku obviněného. Tyto výjimky upravuje ustanovení § 73 odst. 1 ZSM. Projednat věc podle ZSM může pouze specializovaný soud pro mládež. Rozumí se tím specializovaný senát ustavený u příslušného soudu obecného. To je výsledkem snahy, aby ve věcech mladistvých rozhodovaly osoby s dostatkem zkušeností s problematikou delikvence mladistvých a odborných znalostí

---

⁴⁵ Schelleová, I.: Právní postavení mladistvých, Eurolex Bohemia, Praha, 2004, str. 97

z oblasti dětské psychologie, sociologie a příbuzných oborů.⁴⁶

Je zřejmé, že člověk, který se ocitne v postavení obžalovaného, se nachází ve velmi specifické a náročné situaci. Obviněný, resp. obžalovaný, a jeho jednání je středem celého trestního řízení, tedy i hlavního líčení. Má největší zájem na výsledku trestního řízení, neboť uložení trestu v případě uznání viny je značným zásahem do jeho života. Je logické, že osoba nacházející se v této situaci, je vystavena značnému stresu. Současná právní úprava se snaží poskytnout obžalovanému v mnoha ohledech ochranu a možnost uplatňovat v průběhu trestního řízení celou řadu práv, která mu zákon přiznává. Mezi nejvýznamnější oprávnění obžalovaného patří právo na obhajobu, tj. právo hájit se sám nebo se nechat v trestním řízení, tedy i v hlavním líčení, zastupovat obhájcem.⁴⁷

Obžalovaný nemusí být vždy přítomen hlavnímu líčení. Pravidlem však bývá, že se účastní jednání a jeho nepřítomnost je pouze výjimkou. Může tak lépe využívat svých práv, např. vypovídat před soudem, vyjádřit se k obžalobě a prováděným důkazům, navrhnout důkazy a případně je i provádět, pronést závěrečnou řeč a poslední slovo. Tím, že se obžalovaný neúčastní hlavního líčení, se vlastně vzdává svých práv. Proto také trestní řád vyžaduje splnění řady podmínek, aby mohlo být konáno hlavní líčení v nepřítomnosti obžalovaného. Zákon je upravuje v ustanovení § 202 odst. 2 TrŘ a vyžaduje přítom, aby byly splněny kumulativně. Základní podmínkou tedy je předpoklad, že věc lze spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného. Soudu je zde poskytnut poměrně široký prostor pro uvážení. Pokud je hlavní líčení řádně připraveno, dostavily se předvolané osoby a dá se podle okolností očekávat zdárný průběh jednání, bude v takových situacích pravděpodobně rozhodnuto o konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného, aby pouze jeho neúčast nemařila další postup. Dojde-li však soud k závěru, že bez účasti obžalovaného nelze věc spolehlivě rozhodnout, nemůže konat hlavní líčení v nepřítomnosti obžalovaného, ani kdyby byly splněny všechny ostatní podmínky. Dalšími podmínkami tedy jsou řádně doručená obžaloba a včasné předvolání obžalovaného k hlavnímu líčení, předchozí výsledek o skutku popsáném v obžalobě, dodržení ustanovení § 160 TrŘ o zahájení trestního stíhání a nakonec upozornění

---

⁴⁶ Šámalová, M.: Místní příslušnost v řízení v trestních věcech mladistvých, *Trestněprávní revue* č. 11/2010, str. 347

⁴⁷ Jelínek, J. a kol: *Trestní právo procesní*, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 239 a násl.

obžalovaného (v té chvíli ještě v pozici obviněného) na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování v závěru přípravného řízení.

Hlavní líčení bez účasti obžalovaného nelze konat ani v případě, že obžalovaný je ve vazbě nebo ve výkonu trestu, anebo hrozí za spáchání trestného činu trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující pět let. Pokud však obžalovaný požádá, lze konat hlavní líčení i v jeho nepřítomnosti.

Speciální úprava v případě řízení proti mladistvým je obsažena v ZSM. Hlavní líčení musí být vždy konáno v přítomnosti obžalovaného mladistvého, jedinou výjimku představuje řízení proti uprchlému. Konat v nepřítomnosti mladistvého obžalovaného není možné ani s jeho souhlasem, resp. na jeho výslovnou žádost.⁴⁸ Stejně tak nelze konat hlavní líčení bez přítomnosti obhájce mladistvého.

Také TOPOZ upravuje možnost konat hlavní líčení v nepřítomnosti obžalované právnické osoby. Jednat v nepřítomnosti právnické osoby, tedy v nepřítomnosti fyzické osoby, která je oprávněna podle OSŘ činit v trestním řízení úkony za obžalovanou právnickou osobu, zmocněnce nebo opatrovníka je možné za splnění podmínek podle ustanovení § 34 odst. 7 TOPOZ. Podmínky jsou tedy následující: právnická osoba se nedostavila a řádně neomluvila, obžaloba byla obviněné právnické osobě řádně doručena, právnická osoba byla včas a řádně předvolána k hlavnímu líčení, bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání, obviněná právnická osoba byla upozorněna na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Všechny tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Požadavek, že věc lze spolehlivě rozhodnout i přes nepřítomnost právnické osoby, sice není v TOPOZ výslovně stanoven, ale lze jej dovodit ze základních zásad trestního řízení, zejména zásady šetření práv a zásady součinnosti stran s orgány činnými v trestním řízení při zjišťování skutkového stavu věci bez důvodných pochybností.⁴⁹

Nejsou-li splněny všechny zákonné předpoklady pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného, a přesto je hlavní líčení konáno, je to považováno za podstatnou vadu řízení. V tomto smyslu se vyjadřuje také judikatura. Příkladem může být usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 5. 2003, sp. zn. 3 Tdo 516/2003, kdy podle něj došlo k porušení zákonného ustanovení ohledně konání hlavního líčení

---

⁴⁸ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 8 Tdo 921/2007

⁴⁹ Forejt, P., Habarta, P., Trešlová, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Praha, Linde 2012, str. 328

v nepřítomnosti obžalovaného, protože při odročování hlavního líčení nebylo do protokolu zaznamenáno, zda vzal obžalovaný na vědomí termín dalšího jednání u soudu, na které se poté nedostavil, a zda vzal na vědomí, že již nebude k tomuto hlavnímu líčení obeslán. Úryvek z tohoto rozhodnutí zní: „Podle § 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (jako součást ústavního pořádku České republiky) má každý právo na to, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Právo obviněného osobně se účastnit řízení před soudem (hlavního líčení) je i v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva považováno za nepostradatelný prvek práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.“⁵⁰

Obžalovaný by mohl svou neúčastí na hlavním líčení mařit průběh soudního jednání. Zákon připouští, aby se obžalovaný z účasti na hlavním líčení omluvil, případně současně s tím může požádat o odročení hlavního líčení, nebo naopak o to, aby hlavní líčení bylo konáno v jeho nepřítomnosti. Je na úvaze soudu, zda této žádosti vyhoví či nikoliv. Výjimkou jsou však případy uvedené v § 202 odst. 4 TrŘ.

Obžalovaný, který se řádně neomluvil, je znevýhodněn, protože podle ustanovení § 211 TrŘ lze místo výslechu číst protokoly o výpovědi svědků, znalců a spoluobviněných bez souhlasu obžalovaného. Jako řádná omluva však nemůže sloužit každá písemnost. Soudy uznávají pouze odůvodněnou omluvu podloženou objektivními skutečnostmi, např. onemocnění doložené potvrzením pracovní neschopnosti, které obžalovanému objektivně brání účastnit se hlavního líčení. To dokládá i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2003, sp. zn. 7 Tdo 1022/2003, které uvádí: „Za řádnou omluvu ve smyslu § 202 odst. 3 TrŘ nelze považovat písemnost označenou obviněným jako omluvu jeho neúčasti u hlavního líčení, pokud z ní vyplývá, že obviněný podmiňuje svoji účast u hlavního líčení splněním jím určených podmínek. Vzhledem k tomu, že nejde vůbec o omluvu, lze v hlavním líčení číst protokoly o výslechu svědků, znalců a spoluobviněných za podmínek uvedených v § 211 TrŘ, pokud soud rozhodne o konání hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného.“⁵¹

---

⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 5. 2003, sp. zn. 3 Tdo 516/2003, Trestněprávní revue č. 12/2003, str. 362

⁵¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2003, sp. zn. 7 Tdo 1022/2003, Trestněprávní revue č. 12/2003, str. 364

Trestní řád poskytuje obžalovanému široké možnosti pro uplatnění jeho práva na obhajobu. Je výhradně věcí obžalovaného, zda jich využije. V souladu se zásadou presumpce nevinu není obžalovaný povinen dokazovat svoji nevinu. Může zvolit způsob obhajoby, jaký sám uzná za vhodný, tedy může zůstat i zcela pasivní. Např. má právo odmítnout výpověď. V takovém případě se v hlavním líčení čte v souladu s ustanovením § 207 odst. 2 TrŘ jeho výpověď z přípravného řízení. Obžalovaný nemůže být k žádné aktivitě donucován. Na druhou stranu, pokud obžalovaný napomáhal při objasňování své trestné činnosti, jedná se o polehčující okolnost dle ustanovení § 41 písm. l) TZ. Je tedy zřejmé, že pokud bude pasivní, ztíží tak svou situaci. Státní zástupce bude navrhopvat a provádět důkazy podporující obžalobu a konečné rozhodnutí soudu může být tudíž pro obžalovaného nepříznivé. Bude-li obžalovaný dostatečně využívat svého práva na obhajobu, vytvoří tak protipól snaze státního zástupce podpořit obžalobu a pomůže tak naplnit kontradiktorní charakter hlavního líčení.

Obžalovaný nemá povinnost se sám usvědčovat. Z toho plyne, že pokud se rozhodne vypovídat, může zamlčovat určité okolnosti nebo si je i vymýšlet. Nepravdivá výpověď není sankcionována, jako je tomu v případě svědka. Meze jsou zde dány pouze tím, že obžalovaný může lhát do té míry, dokud nedojde ke křivému obvinění jiné osoby.

Vhodné, včasné a efektivní realizování práv obžalovaného není jednoduchou záležitostí. Často vyžaduje rozsáhlé právní znalosti a zkušenosti, kterých se obžalovaným obvykle nedostává. Z toho důvodu trestní řád, aniž by jakkoliv omezoval právo obžalovaného hájit se sám, umožňuje, aby obžalovaný při prosazování svých práv využil pomoci obhájce.⁵²

2.5 Obhájce

Postavení obhájce v hlavním líčení se od ostatních osob liší. Obhájce nejedná za sebe, ale vystupuje za obžalovaného. Na rozdíl od obžalovaného není ve stresové situaci z hrozícího odsouzení, což mu umožňuje nahlížet na případ objektivněji a bez emocí. Důležité je jeho právnické vzdělání a také případná specializace na odvětví trestního práva.

---

⁵² Jelínek, J. a kol: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 241 a násl.

Trestní řád garantuje kvalitu obhajoby tím, že obhájcem v trestním řízení může být výhradně advokát. Tím je zaručeno, že obhájcem bude osoba s dokončeným právnickým vzděláním, která absolvovala potřebnou délku praxe a úspěšně složila advokátní zkoušku.

Obhájce také spadá pod dozor České advokátní komory. Advokát je při výkonu svého povolání nezávislý a za výkon obhajoby je zodpovědný především vůči svému klientovi.

Smyslem činnosti obhájce není zjišťování materiální pravdy a dopomáhání soudu ke spravedlivému rozhodnutí. Obhájce stojí na straně svého klienta a nesmí učinit nic, co by ho mohlo jakkoliv poškodit. Navrhuje a provádí v hlavním líčení výhradně důkazy svědčící ve prospěch obhajoby, což je rozdíl oproti státnímu zástupci, jak bylo zmíněno výše. Obhájce musí respektovat pokyny obžalovaného a řídit se jimi, nesmí však jednat v rozporu s právními předpisy.

Dále poučuje svého klienta o jeho právech a povinnostech, informuje ho o průběhu trestního řízení a poskytuje mu odborné rady.

Obhájce je plně odpovědný za to, že soud dostane včas a v příslušné formě veškeré informace, které obžalobu vyvracejí, oslabují, nebo alespoň jinak ospravedlňují jednání obžalovaného.⁵³

Otázkou je míra součinnosti obhájce s obžalovaným. Obhájce by měl poučit svého klienta o jeho právech, z čehož plyne, že by měl obžalovaného upozornit i na možnost nepravdivě před soudem vypovídat. Za žádných okolností však nesmí svého klienta navádět k nepravdivé výpovědi, ani mu jinak pomáhat klamat orgány činné v trestním řízení.

V případě, kdy by se obžalovaný rozhodl vypovídat nepravdivě a vyžadoval by v tom součinnost svého obhájce, mohl by obhájce zastupování takového klienta ukončit. Soudu pak podá žádost o zproštění obhajoby podle ustanovení § 40 TrŘ, pokud se jedná o obhájce ustanoveného.⁵⁴ V případě, že se jedná o obhájce zvoleného, vypoví obžalovanému plnou moc.

Obhájce realizuje obvykle většinu procesních práv obžalovaného, např. předkládá soudu důkazy, klade doplňující otázky svědkům nebo znalcům,

---

⁵³ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 180 a násl.

⁵⁴ srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2009, sp. zn. 3 Tdo 839/2009, R 35/2010 tr.

se souhlasem předsedy senátu může také provádět některé důkazy. Všechny své úkony však musí činit ve prospěch klienta, není-li se tedy jist, zda by mohly některé uškodit, nesmí je provést.

Je vhodné, když obžalovaného zastupuje v průběhu celého trestního řízení stejný obhájce. Může se tak nejlépe seznámit se všemi okolnostmi konkrétního případu, zejména s důkazní situací, a tím přispět k prosazení práv svého klienta.

Rozhodnutí zvolit si obhájce zcela závisí na obžalovaném, resp. obviněném. Výjimkou je případ tzv. nutné obhajoby, kdy soud ustanoví obhájce, pokud si ho obviněný nezvolí sám. Obhájce mohou zvolit také osoby blízké obviněnému, protože disponují také samostatnými obhajovacími právy, jak je upraveno v ustanovení § 37 odst. 1 TrŘ. Obžalovaný může své rozhodnutí změnit, zvolit si obhájce nového, mít jich více nebo se nakonec obhajovat pouze sám.

Podle § 35 odst. 2 TOPOZ se ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě nepoužijí pro obviněnou právnickou osobu. Zákon tedy výslovně vylučuje použití ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě, protože ta je vymezena výlučně ve vztahu k právům fyzické osoby. V případě stíhání právnických osob nejsou dány důvody, které by odůvodňovaly povinnost právnické osoby strpět profesionálního obhájce. Zahraniční právní úpravy si počínají obdobně a v zásadě vylučují použití ustanovení o nutné obhajobě u právnických osob.⁵⁵ Tím však nejsou dotčena ustanovení trestního řádu o možnosti přiznat právnické osobě nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu.

Pomoc obhájce je významná pro obžalovaného a může být velmi přínosná. Z toho důvodu zákon umožňuje ji využít i v případě, kdy se obžalovanému nedostává finančních prostředků, aby si ji zajistil. Upravuje možnost bezplatné obhajoby, případně obhajoby za sníženou odměnu pro nemajetné. Tento postup je upraven ustanovením § 33 odst. 2 TrŘ. Pokud obžalovaný požádá o bezplatnou obhajobu nebo o obhajobu za sníženou odměnu, je ryze jeho povinností, aby sám osvědčil, že je nemajetný, např. potvrzením, že je veden na úřadu práce bez nároku na podporu v nezaměstnanosti, nebo že pobírá nízký invalidní nebo starobní důchod, čestným prohlášením, že je nemajetný apod.

V hlavním líčení může vystupovat také zákonný zástupce obžalovaného. Stane

---

⁵⁵ Důvodová zpráva k TOPOZ

se tak v případech, kdy byl obžalovaný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena.⁵⁶ Zákonný zástupce vykonává v hlavním líčení práva obžalovaného a jedná v jeho prospěch, což je možné i proti jeho vůli. Právním zákonného zástupce je rovněž zvolit takovému obžalovanému obhájce, který bude poté vykonávat práva obžalovaného s patřičnou odbornou péčí. Pokud však mu obhájce nezvolí, je obhájce ustanoven soudem z důvodu nutné obhajoby podle ustanovení § 36 odst. 1 písm. b) TrŘ. Obžalovaný musí mít obhájce také tehdy, pokud soud má pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit vzhledem k tělesným nebo duševním vadám podle ustanovení § 36 odst. 2 TrŘ.

2.6 Poškozený a zúčastněná osoba

Účastnit se hlavního líčení mohou také poškozený a zúčastněná osoba. Jejich přítomnost v hlavním líčení však není povinná. Poškozený i zúčastněná osoba jsou procesními stranami podle ustanovení § 12 odst. 6 TrŘ. Toto postavení jim poskytuje určitá práva, kterých mohou v trestním řízení využít. Avšak oproti obžalovanému je jejich pozice v určitých ohledech méně chráněna zákonem.

Zúčastněnou osobou se rozumí ten, jemuž byla nebo dle návrhu má být zabráněna věc nebo jiná majetková hodnota v souvislosti s trestním řízením, jak uvádí ustanovení § 42 odst. 1 TrŘ.

Zúčastněná osoba může být přítomna při hlavním líčení, z toho důvodu je nutné jí o konání vyrozumět. Dále se jí doručuje také opis obžaloby. Svých procesních práv bude zúčastněná osoba obvykle využívat v tom směru, aby pomáhala straně obhajoby.⁵⁷

Zúčastněná osoba se může vyjadřovat k věci, činit návrhy v hlavním líčení, nahlížet do spisů, klást otázky vyslychaným osobám, pronést závěrečnou řeč a vykonávat další práva, která jí zákon přiznává. Dále se smí nechat zastoupit zmocněncem a také zvolit obviněnému obhájce dle ustanovení § 37 odst. 1 TrŘ. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost zúčastněnou osobu o jejích právech poučit.

Nemá však právo na bezplatnou pomoc zmocněnce ani za sníženou odměnu. De lege ferenda by bylo možno přiznat toto právo osobám, které si odbornou právní

---

⁵⁶ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 187

⁵⁷ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 207

pomoc nemohou z finančního hlediska dovolit, neboť také mají zájem na výsledku hlavního líčení.

Zúčastněnou osobu zastupuje opatrovník, není-li známa její totožnost. Je-li zbavena způsobilosti nebo je její způsobilost omezena, vykonává její práva zákonný zástupce.

Jako poškozený je v trestním řízení, tedy i v hlavním líčení, oprávněn vystupovat ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková (morální) újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.

Nepovažuje se za něj osoba, která se sice cítí být trestným činem poškozena, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem, jak uvádí ustanovení § 43 odst. 2 TrŘ.

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 181/2011 Sb. s účinností od 1. 7. 2011 umožňuje poškozenému uplatňovat nejen nárok na náhradu škody způsobené trestným činem, nýbrž také nárok na náhradu nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo nárok na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem (dále jen „náhrada škody“).

Osoba, která splňuje podmínky pro přiznání postavení poškozeného, ale vystupuje v trestním řízení jako spoluobviněný, také nemůže vykonávat oprávnění poškozeného dle ustanovení § 44 odst. 1 TrŘ. Může nabýt postavení poškozeného tehdy, když ztratí postavení spoluobviněného. Takový případ nastane, pokud např. její věc bude vyloučena k samostatnému projednání podle ustanovení § 23 odst. 1 TrŘ.

Poškozený na základě zákona disponuje řadou oprávnění v trestním řízení, tedy i v hlavním líčení. V souladu s ustanovením § 46 TrŘ musí být poškozený o svých právech vždy poučen orgány činnými v trestním řízení, aby měl možnost je uplatnit. Může činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisu a pronést závěrečnou řeč. Poškozený může také navrhnout dle ustanovení § 47 odst. 2 TrŘ, aby byl jeho nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy zajištěn na majetku obžalovaného podle ustanovení § 47 odst. 1 TrŘ, je-li důvodná obava, že uspokojení nároku bude mařeno nebo ztěžováno.

Poškozený se může nechat zastoupit zmocněncem. Tím bývá obvykle advokát. Není však vyloučena ani účast jiného zmocněnce, který dokonce ani nemusí

být právnicky vzdělán.⁵⁸

Pokud poškozený nedisponuje dostatkem finančních prostředků, může mu být přiznáno právo na pomoc zmocněnce za sníženou odměnu nebo dokonce zcela bezplatně. Podle ustanovení § 154 TrŘ je odsouzený povinen nahradit poškozenému náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce, pokud byl poškozenému alespoň z části přiznán nárok na náhradu škody. O tomto nároku se rozhodne po právní moci rozsudku.

Zákon přiznává postavení poškozeného širokému okruhu osob. Je však důležité upozornit, že pouze určitá skupina poškozených má právo uplatňovat nárok na náhradu škody proti obžalovanému. Nárok na náhradu škody nemají např. poškození, kterým již byla škoda nahrazena nebo o jejichž nároku bylo již rozhodnuto v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení. Tyto osoby mají v trestním řízení stejná procesní práva jako ostatní poškození, pouze s tím rozdílem, že nemají nárok na náhradu škody.

O nároku poškozeného na náhradu škody se rozhoduje v tzv. adhezním řízení. To je součástí trestního řízení. Jeho důležitou částí je právě hlavní líčení, kde dochází v největší míře k dokazování. Pokud poškozený uplatnil svůj nárok na náhradu škody v trestním řízení, mělo by dokazování směřovat mimo jiné také k tomu, aby se zjistilo, zda je tento nárok oprávněný, jaká je jeho výše a zda je za něj obžalovaný odpovědný.

V adhezním řízení se sice procesně postupuje a rozhoduje podle příslušných ustanovení trestního řádu (zejména podle ustanovení § 43, § 206 odst. 2 a 4, § 228 a § 229 TrŘ), ovšem uplatněný nárok na náhradu škody způsobené trestným činem se po všech stránkách posuzuje podle hmotného práva jiné povahy než trestní, tj. nejčastěji podle občanského zákoníku, obchodního zákoníku, zákoníku práce či dalších souvisejících předpisů zakládajících uplatněný nárok.⁵⁹

Při rozhodování soudu v adhezním řízení se neuplatní zásada oficiality. Soud nebude rozhodovat z úřední povinnosti, ale pouze na návrh poškozeného.

Uplatní se zde také důležitá zásada civilního řízení, podle které nelze přiznat na náhradě škody poškozenému více, než kolik sám požadoval.⁶⁰

---

⁵⁸ Jelínek, J.: Poškozený v českém trestním řízení, Karolinum, Praha 1998, str. 59, 65, 66

⁵⁹ Púry, F.: K podstatě námitky promlčení nároku poškozeného na náhradu škody a k tomu, že ji obviněný nemůže uplatnit až v rámci dovolacího řízení, Trestněprávní revue č. 10/2011, str. 301

⁶⁰ Jelínek, J.: Písemné vyhotovení rozsudku v trestních věcech, Univerzita Karlova, Praha, 1993, str. 51

Poškozený se svým nárokem může v průběhu řízení disponovat, tj. rozšířit ho do okamžiku zahájení dokazování, může ho také vzít zpět, ovšem pouze do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě.

Poškozený, který chce uplatnit nárok na náhradu škody v adhezním řízení, tak musí učinit včas, to jest nejpozději před zahájením dokazování v hlavním líčení. Zákon také stanoví náležitosti tohoto návrhu. Poškozený musí uvést, z jakého důvodu je náhrada škody požadována a jaká je její peněžitá hodnota. Poškozený se se svým nárokem také musí přihlásit řádně, tedy přesně musí určit konkrétní výši svého nároku. Pokud je obžalovaných více, pak musí označit, vůči kterému či kterým obžalovaným tento nárok uplatňuje.

Nedostaví-li se poškozený k hlavnímu líčení, ale před jeho zahájením již učinil návrh na přiznání náhrady škody, podle ustanovení § 206 odst. 2 TrŘ se tento návrh přečte. Stejně by měl soud postupovat pravděpodobně v případě, kdy se sice poškozený dostaví k hlavnímu líčení, ale svůj nárok po vyzvání předsedou senátu ústně nepřednese.

Pokud poškozený neučiní návrh na náhradu škody v přípravném řízení ani později v hlavním líčení, než se zahájí dokazování, má se za to, že tento nárok nemůže dále v trestním řízení uplatňovat. V praxi se považují za opožděné uplatnění nároku na náhradu škody také situace, kdy poškozený neuplatnil svůj nárok včas, protože byl chybně poučen, popř. že předsedou senátu vůbec nebyl vyzván, aby uplatnil svůj nárok.⁶¹

Lze říci, že takový postup je velmi přísný, ačkoliv z formálního hlediska odpovídá zákonným ustanovením. De lege ferenda by proto bylo vhodné uvažovat nad tím, že by poškozený mohl v takovém případě uplatnit svůj nárok i později, např. do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě.

Za určitých okolností může být poškozenému přiznán nárok na náhradu škody i v případě, že svůj nárok v trestním řízení neuplatnil včas, tj. do zahájení dokazování v hlavním líčení. Stane se tak v okamžiku, kdy je nutné konat celé hlavní líčení znovu, např. když je původní rozhodnutí zrušeno odvolacím soudem a není možné pouze doplnit dokazování. Poškozený zde dostane novou možnost uplatnit svůj nárok, opět pouze do doby, než předseda senátu zahájí dokazování.

---

⁶¹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1638

Na rozdíl od zúčastněné osoby bude poškozený podporovat z logiky věci stranu obžaloby. Podle toho také bude činit důkazní návrhy.

Poškozený v hlavním líčení vystupuje také jako svědek. Je důležité v těchto případech postupovat ohleduplně, zvláště když je poškozený předvolán, aby podal svědeckou výpověď v hlavním líčení. Bývá však spíše pravidlem, že takový poškozený musí dlouhou dobu vyčkávat před jednací síní společně s obžalovaným, jeho příbuznými a případnými sympatizanty, čímž je vystaven velmi stresujícímu prostředí.⁶²

De lege ferenda by bylo vhodné, aby předseda senátu mohl učinit opatření zabraňující setkání poškozeného s obžalovaným a případně dalšími osobami v budově soudu před konáním jednání. Příkladem může být právní úprava na Slovensku, kdy ustanovení § 247 odst. 5 trestného poriadku, zákona č. 301/2005 Z. z., ve znění pozdějších předpisů, také uvádí: „Ak je to odôvodnené prejednávánou vecou, predseda senátu vykoná nevyhnutné opatrenia, aby v budove súdu pred hlavným pojednávaním nedošlo ku kontaktu obžalovaného s poškodeným, svedkom a znalcom.“ S ohledem na technické možnosti soudů by však v současné době pravděpodobně nebylo možné toto vždy zajistit.

Svědecká výpověď poškozeného může být pro soud velmi důležitá. Poškozený bude často jediným svědkem celé události. Je ovšem nutné brát v úvahu osobní zainteresovanost ve věci, tudíž lze předpokládat, že jeho výpověď by mohla být tendenční, že zamlčí některé podstatné okolnosti a uvede především ty, které svědčí v neprospěch obžalovaného. Nepravdivou výpovědí by však svědek mohl naplnit skutkovou podstatu přečinu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle ustanovení § 346 TZ.

Má-li poškozený vypovídat jako svědek, měl by být předvolán ihned po výslechu obžalovaného. Díky tomu je možné, aby poškozený mohl být přítomen téměř celému průběhu hlavního líčení a zároveň nebyl ovlivňován ve své výpovědi dosavadním průběhem jednání tak, jak požaduje ustanovení § 209 odst. 1 TrŘ.

Otázkou je, zda má být poškozený v jednací síni v době, kdy probíhá výslech obžalovaného. Judikatura k tomu uvádí: „Je vhodné, aby v hlavním líčení byl poškozený, který je současně svědkem, vyslechnut přednostně, tj. ihned po výslechu obžalovaného, aby jeho výpověď nebyla ovlivňována znalostmi získanými přítomností

---

⁶² Jelínek, J.: Poškozený v českém trestním řízení, Karolinum, Praha 1998, str. 164

při výslechu dalších svědků, event. při provádění jiných důkazů. Při hodnocení jeho výpovědi přihlédne soud též k tomu, zda jeho výpověď nebyla ovlivněna znalostmi získanými při výkonu práv poškozeného, zejména nahlížením do spisu a přítomností při výslechu obžalovaného v hlavním líčení.⁶³ Je tedy zřejmé, že na tomto místě dostanou přednost procesní práva poškozeného před ustanoveními zákona, která upravují výslech svědků v hlavním líčení. Toto může být však na úkor řádného objasnění věci, neboť důkazní hodnota takovéto svědecké výpovědi je diskutabilní.

De lege ferenda by byla možná stejná úprava jako u spoluobžalovaných dle § 208 TrŘ, tedy vykázat poškozeného na dobu výslechu obžalovaného v odůvodněných případech z jednací síně, výslechu by byl přítomen zmocněnec poškozeného a poškozený by byl ihned poté informován o průběhu jednání v jeho nepřítomnosti.

Problém může nastat v případě, že svůj nárok na náhradu škody hodlá uplatnit v jednom trestním řízení větší počet poškozených, kteří budou také vyslýcháni v hlavním líčení v procesním postavení svědků. Nikde není stanoveno, jakým způsobem by měl předseda senátu stanovit pořadí, v němž budou jednotliví poškození vypovídat, aby se navzájem neovlivňovali, ale zároveň nebyla poškozena jejich procesní práva. I v tomto případě by pravděpodobně bylo vhodné dát přednost výkonu těchto procesních práv před možným nežádoucím vlivem ostatních výpovědí.

Zákon upravuje situaci, kdy větší počet poškozených uplatňuje svůj nárok na náhradu škody v ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ. Podle právní úpravy platné do roku 2001 v řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu rozhodl o účasti poškozeného soud podle povahy projednávané věci. V praxi neměl krajský soud připustit poškozeného k řízení jen z důležitého důvodu, např. jedná-li se o věc, v níž mohou být stovky nebo tisíce poškozených, a jestliže by respektování všech procesních práv poškozených mohlo nepřiměřeně ztížit nebo až zmařit průběh celého trestního řízení. Ústavní soud svým nálezením⁶⁴ zrušil původní ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ, které obsahovalo výše zmíněnou úpravu. Dle názoru Ústavního soudu vyvolávalo nedůvodnou nerovnost účastníků řízení při uplatňování jejich práv v řízení před okresním a krajským soudem, čímž porušovalo čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny ve spojení

---

⁶³ rozhodnutí ze dne 22. 2. 1967, sp. zn. Pls 3/6, R III/1967 tr.

⁶⁴ nález Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 6/2000, č. 77/2001 Sb.

s čl. 33 odst. 1 Listiny.⁶⁵ V současné době platí, že je-li počet poškozených mimořádně vysoký a zároveň hrozí, že individuální výkon jejich práv by byl na újmu rychlému průběhu řízení, rozhodne předseda senátu, že poškození mohou svá práva vykonávat výhradně prostřednictvím společného zmocněnce nebo zmocněnců.

Na těchto osobách se poškození dohodnou. Zmocněnců však nesmí být více než šest. Neučiní-li tak, bude jim soudem vybrán zmocněnec s přihlédnutím k jejich zájmům. Při výběru je důležité dbát ustanovení § 50 a násl. TrŘ, zejména kdy nemůže být zmocněncem osoba, která vystupovala před soudem v roli svědka, znalce nebo tlumočnicka.

Ustanovení ohledně zmocněnců v případě většího počtu poškozených se může jevit jako problematické, neboť může vyloučit z účasti na hlavním líčení určité poškozené nebo bude jejich práva vykonávat osoba, s jejímž výběrem nemusí nutně souhlasit. Je však třeba si uvědomit, že trestní řízení slouží v první řadě k tomu, aby bylo rozhodnuto o vině a trestu za spáchaný trestný čin. Zájmy poškozených jsou chráněny zejména civilními soudy v souvislosti s jejich majetkovými nároky.

Je tedy pochopitelné, že v případě střetu zájmů, ustupují zájmy poškozených zájmu na rychlém projednání věci.

2.7 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

V hlavním líčení konaném ve věci mladistvého obžalovaného má specifické postavení orgán sociálně-právní ochrany dětí. Zákon mu přiznává množství procesních práv. Tento orgán musí být předem vyrozuměn o každém hlavním líčení konaném proti mladistvému, aby se ho mohl účastnit prostřednictvím svého zástupce. Účast tohoto orgánu při hlavním líčení však není obligatorní. Dále se mu doručuje opis obžaloby, rozsudku i dalších rozhodnutí soudu.

Ustanovení § 64 odst. 3 písm. b) ZSM umožňuje zástupci orgánu činit návrhy a dávat vyslychaným otázky. Nepřísluší mu ovšem žádat o provedení důkazu podle ustanovení § 215 odst. 2 TrŘ. Zástupce orgánu má také právo k závěrečné řeči. Dle zákona mu dokonce přísluší toto právo jako poslednímu, může tedy hovořit až po mladistvém obžalovaném.

Pokud se však úkony v řízení konají až po dovršení devatenácti let věku

---

⁶⁵ Čeplová, V.: Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ) - nový druh trestu?, Trestněprávní revue č. 4/2008, str. 111 a násl.

obžalovaného, ustanovení ohledně orgánu sociálně-právní ochrany dětí se nepoužijí.

2.8 Veřejnost

Jako poslední skupina osob, která vystupuje v hlavním líčení, je zákonem označena veřejnost. V souladu se základními zásadami i ustanovením § 199 odst. 1 TrŘ je hlavní líčení veřejné. V zásadě se hlavního líčení může účastnit jakákoliv osoba, aniž by byla na jeho výsledku sama zainteresována. Osoba v postavení veřejnosti však nemá žádná procesní práva a nemůže tedy nijak do průběhu hlavního líčení zasahovat.

Přítomnost veřejnosti v hlavním líčení je žádoucí, neboť posiluje právní vědomí ve společnosti a pomáhá naplňovat výchovný účel trestního řízení.⁶⁶ Také lze očekávat, že v přítomnosti veřejnosti nebude docházet k výrazným excesům při úkonech v hlavním líčení.

Je však nutné zmínit případy, kdy naopak přítomnost veřejnosti nebo jen určitých osob v hlavním líčení není žádoucí. Tehdy lze přistoupit k vyloučení veřejnosti nebo jednotlivých osob. Dle ustanovení § 200 TrŘ může dojít i bez návrhu stran k vyloučení veřejnosti, jestliže by veřejné projednávání věci ohrozilo utajované informace chráněné zvláštním zákonem, mravnost, nerušený průběh jednání anebo bezpečnost nebo jiný důležitý zájem svědků. Zvláštním zákonem chránícím utajované informace je zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.⁶⁷ Po slyšení stran rozhoduje soud usnesením.

Takové rozhodnutí by mělo být pouze výjimečné a mělo by být učiněno pouze tehdy, nelze-li účelu dosáhnout jinak. V případě, že pouze některé osoby z řad veřejnosti narušují průběh jednání, měly by být vyloučeny pouze ony a nikoliv celá veřejnost v souladu s ustanovením § 201 odst. 1 TrŘ.

Vyloučit na dobu nezbytně nutnou lze i obžalovaného, který svým chováním narušuje průběh hlavního líčení a neuposlechl předchozí výstrahy předsedy senátu. Po návratu do jednací síně musí být seznámen s podstatným obsahem jednání konaného v jeho nepřítomnosti, jak je upraveno v ustanovení § 204 odst. 2 TrŘ.

Pominul-li důvod, pro který byla veřejnost z účasti na hlavním líčení vyloučena, měl by předseda senátu opět umožnit návrat veřejnosti. Rozsudek musí být vyhlášen

---

⁶⁶ Jelínek, J. a kol: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011 str. 166 a násl.

⁶⁷ Fenyk, J., Hájek, R., Stříž, I., Polák, P.: Trestní zákoník a Trestní řád, Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, 2. díl Trestní řád, Linde Praha, 2010, str. 611

vždy veřejně a z tohoto pravidla neexistuje žádná výjimka.

Ustanovení § 201 odst. 2 TrŘ umožňuje přístup k hlavnímu líčení určitým osobám i v případě, že jinak je veřejnost vyloučena. Předseda senátu je povinen obžalovaného poučit, že má právo žádat, aby byl povolen přístup dvěma jeho důvěrníkům. Toto právo má každý z obžalovaných. Je-li však obžalovaných více, může být přítomno maximálně šest důvěrníků. Nedohodnou-li se mezi sebou, vybere důvěrníky soud. De lege ferenda by mělo být při výběru dbáno na zájmy spoluobžalovaných, aby se případně nemohlo stát, že některý bude mít oba důvěrníky dle své volby a další nebude mít žádného.

Soud nemusí umožnit přítomnost určitého zvoleného důvěrníka, nepovažuje-li to za vhodné. Zejména je-li důvodem vyloučení veřejnosti ochrana utajovaných informací, bezpečnosti nebo jiného důležitého zájmu svědků.

Přestože veřejnost vyloučena z hlavního líčení nebyla, může soud odepřít přístup nezletilým a těm osobám, u nichž je obava, že by mohly narušit důstojný průběh hlavního líčení.

Ustanovení § 201 odst. 1 TrŘ dále upravuje možnost soudu učinit vhodná opatření proti přeplňování jednací síně, např. vydávání vstupenek, a z toho důvodu přístup veřejnosti omezit.⁶⁸

Kromě všech výše uvedených osob se pravidelně mohou hlavního líčení účastnit ještě svědci a znalci. Jejich postavení bude rozebráno v dalších kapitolách.

3. Příprava hlavního líčení

Hlavní líčení je velmi významným stadiem trestního řízení. Je důležité věnovat jeho přípravě náležitou péči. Jedině tak je možno řádně naplnit účel trestního řízení, tedy rozhodnout o vině a trestu za spáchaný trestný čin v konkrétní věci bez zbytečných průtahů. Špatně připravené hlavní líčení může vést ke zbytečnému odročování soudních jednání a protahování doby do vynesení konečného rozhodnutí.

První kroky znamenající určitou formu přípravy hlavního líčení lze spatřovat již v předběžném projednání obžaloby, jak jej upravuje ustanovení § 185 a násl. TrŘ. Smyslem předběžného projednání obžaloby je přezkoumání, zda je podaná obžaloba

---

⁶⁸ Šámal, P., Hrachovec, P., Sovák, Z., Púry, F.: Trestní řízení před soudem prvního stupně, Praha, C. H. BECK 1996, str. 291

dostatečným podkladem pro konání hlavního líčení a zda přípravné řízení, které jí předcházelo, netrpí závažnými vadami, které by v řízení před soudem již nebylo možno odstranit. Samosoudce obžalobu ani návrh na potrestání předběžně neprojednává, což je upraveno v ustanovení § 314c odst. 1 TrŘ. Je však povinen je přezkoumat ze stejných hledisek jako senát, tedy dle ustanovení § 181 odst. 1 a § 186 TrŘ.

Institut předběžného projednání obžaloby představuje vzájemnou prověrku činnosti orgánů činných v trestním řízení. Je trestněprocesním prostředkem, jehož prostřednictvím se zajišťuje, aby v hlavním líčení nebyla projednávána a rozhodována věc nedostatečně objasněná a aby před soud nebyl postaven občan bezdůvodně. V tomto smyslu je předběžné projednání obžaloby jednou složkou systému záruk zákonnosti rozhodování v trestním řízení, prostředkem ochrany občanských práv a svobod.⁶⁹

Za určitých okolností může nastat situace, kdy soud musí věc vyřídit mimo hlavní líčení. Jedná se např. o všechna rozhodnutí podle ustanovení § 188 TrŘ, o zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 11 odst. 1, § 172 odst. 2 TrŘ, podmíněné zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 307 TrŘ, přerušení trestního stíhání podle § 224 odst. 2 TrŘ atd. Postupuje tak i v případě mladistvých, jak je upraveno v ustanovení § 62 odst. 1 a 70 ZSM.

Nezjistí-li soud po předběžném projednání obžaloby závažné nedostatky obžaloby, předseda senátu nechá doručit opis obžaloby obžalovanému, jeho obhájci, případně zákonnému zástupci nebo opatrovníkovi obžalovaného, a dále poškozenému a zúčastněné osobě, resp. jejich zmocněncům, pokud je mají. Opis obžaloby musí být doručen nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení. V praxi dochází často k tomu, že se doručuje opis obžaloby společně s předvoláním. Bylo by však vhodné, aby byl obžalovanému opis obžaloby doručen co nejdříve s ohledem na ochranu jeho práv. Je-li opis obžaloby doručen obžalovanému až na poslední chvíli, zkracuje se tak doba, kterou může obžalovaný využít k přípravě na hlavní líčení. Zákon chrání práva obžalovaného tak, že vyžaduje, aby měl na přípravu k hlavnímu líčení vždy alespoň pět pracovních dnů od doručení předvolání podle ustanovení § 198 odst. 1 TrŘ.⁷⁰ Jak uvádí stanovisko

---

⁶⁹ Jelínek, J. a kol: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 792, 793

⁷⁰ viz usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 1. 2006, sp. zn. 10 To 7/2006, R 42/2007 tr.

Nejvyššího soudu⁷¹, tuto lhůtu lze zkrátit pouze na výslovnou žádost obžalovaného, jestliže mu bylo předvolání společně s opisem obžaloby doručeno nejpozději před přednesením obžaloby v hlavním líčení. Soud však není povinen takové žádosti vyhovět, pokud by to bylo na újmu uplatnění práva obžalovaného na osobní obhajobu.

Stejná lhůta k přípravě na hlavní líčení musí být dodržena také u obhájce obžalovaného a státního zástupce. Tyto osoby se k hlavnímu líčení nepředvolávají, pouze se vyrozumívají o jeho konání. Lhůta může být zkrácena, pokud s tím vyrozuměné osoby souhlasí.

Pro ostatní osoby, které se účastní hlavního líčení, zákon stanoví lhůtu na přípravu v délce tří dnů. Pokud není tato lhůta dodržena, není to překážkou pro konání hlavního líčení, protože tato lhůta je pouze pořádkového charakteru. De lege ferenda by se dalo uvažovat o stanovení lhůty k přípravě na hlavní líčení stejně jako v případě obžalovaného, jeho obhájce a státního zástupce, kterou by bylo nutné dodržet, alespoň v případě poškozeného.

Spolu s opisem obžaloby je nutno vyzvat osoby, kterým se doručuje, aby sdělily soudu včas návrhy na provedení dalších důkazů u hlavního líčení a uvedly okolnosti, které jimi mají být objasněny. To je zakotveno v ustanovení § 196 odst. 2 TrŘ. Tento požadavek je zcela oprávněný, neboť pokud všechny osoby, které mají právo navrhnout důkazy, tak učiní před zahájením hlavního líčení, je možné provést všechny důkazy při jediném jednání a zároveň vynést konečné rozhodnutí ve věci. Sám zákonodárce má zájem na takovém průběhu jednání. K tomu proto zakotvil v ustanovení § 198 odst. 3 TrŘ povinnost předsedy senátu učinit při nařízení hlavního líčení všechna opatření, jichž je třeba k zajištění jeho řádného průběhu a právě k tomu, aby věc bylo možné projednat a rozhodnout bez odročení.

Výzvu soudu, aby byly navrženy důkazy, které by měly být provedeny v hlavním líčení, však nelze chápat jako projev koncentrace řízení, jako je tomu v určitých případech v civilním soudnictví. Navrhovat důkazy je možné až do chvíle, než soud prohlásí dokazování za skončené a odebere se k závěrečné poradě. Navíc lze nové důkazy uplatňovat také v odvolacím řízení, bez ohledu na to, zda vyšly najevo až po skončení hlavního líčení nebo v něm pouze nebyly uplatněny.

Osoba poškozeného není k hlavnímu líčení předvolávána jako obžalovaný,

---

⁷¹ viz stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 1982, sp. zn. Tpjf 110/81, R 18/1982 tr.

ale je o jeho konání pouze vyrozuměna. Poškozený při tom musí být poučen, že pokud se k hlavnímu líčení nedostaví, soud bude rozhodovat o jeho nároku na náhradu škody podle návrhů obsažených ve spise, případně těch, které budou soudu doručeny nejpozději před zahájením dokazování v hlavním líčení. Pokud poškozený vystupuje rovněž v pozici svědka, pak je k hlavnímu líčení předvolán. Rozdílem je fakt, že vůči předvolané osobě, která se nedostavila k hlavnímu líčení, lze užít donucující opatření, zejména uložit pořádkovou pokutu nebo nechat takovou osobu předvést.

4. Průběh hlavního líčení

4.1 Zahájení hlavního líčení

Trestní řád přesně stanoví, jakým způsobem soud postupuje při zahájení hlavního líčení.

Ještě před samotným zahájením hlavního líčení vyvolá zapisovatel věc, která se bude projednávat, přede dveřmi jednací síně, na kterých je vyvěšen seznam projednávaných věcí. (V případě mladistvých obžalovaných nesmí na seznamu figurovat jejich jméno.) Při tom předběžně zjistí, kdo se k hlavnímu líčení dostavil, a vyzve přítomné osoby ke vstupu do jednací síně.

Hlavní líčení zahajuje předseda senátu, resp. samosoudce. Nejdříve sdělí projednávanou věc, tedy uvede jméno obžalovaného a trestného činu, kterého se měl dle obžaloby dopustit. Právní účinky spojené se zahájením hlavního líčení nastávají v okamžiku, kdy předseda senátu začne sdělovat přítomným, o jaké věci bude konáno hlavní líčení. Od tohoto okamžiku nesmí státní zástupce vzít zpět obžalobu, jestliže obžalovaný trvá na projednání věci, a nelze již ve věci rozhodnout trestním příkazem.⁷²

Dále předseda senátu zjistí, zda se dostavily k hlavnímu líčení předvolané a vyrozuměné osoby, a ověří jejich totožnost. Podle toho, kdo se dostavil, soud uváží, zda je možné hlavní líčení konat, nebo je nutné ho odročit. Odročit bude nutné zejména v případě, nedostaví-li se osoba, jejíž přítomnost u hlavního líčení je nutná - obžalovaný.

Pro tyto případy je velice praktické ustanovení § 183a TrŘ, dle něhož lze vyslechnout např. svědky nebo znalce mimo hlavní líčení a následně pak

---

⁷² Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1631, 1632

za souhlasu stran v průběhu hlavního líčení protokoly o výsledcích těchto osob číst. Mělo by se však jednat o zcela výjimečný postup soudu v procesu dokazování, jenž lze opodstatnit skutečně jen závažnými důvody.⁷³

Pokud soud rozhodne o odročení hlavního líčení z důvodu nepřítomnosti obžalovaného, svědka nebo znalce, měl by předseda senátu zjistit, z jakého důvodu se tyto osoby nedostavily. Je důležité zajistit jejich přítomnost při novém konání hlavního líčení, a proto bude nutné zvážit případné použití donucovacích prostředků. V první řadě bude rozesláno nové předvolání, ve kterém lze zdůraznit případné sankce při opětovném nedostavení se. Další možností je uložení pořádkové pokuty ihned podle ustanovení § 66 TrŘ obžalovanému, svědkovi i znalci. Obhájci obžalovaného pořádkovou pokutu uložit nelze, ale předá se příslušnému orgánu, tj. České advokátní komoře, ke kárnému postihu v souladu s ustanovením § 66 odst. 3 TrŘ. Nakonec lze požádat Obvodní oddělení Policie České republiky příslušné dle místa bydliště o předvedení obžalovaného podle ustanovení § 90 odst. 1 TrŘ a svědka podle ustanovení § 98 TrŘ. Znalce předvést nelze.

Zajištění osobní účasti zástupce obžalované právnické osoby se podle ustanovení § 36 odst. 1 TOPOZ také provádí jeho předvoláním. TOPOZ nestanoví jako podmínku předvedení vedle řádného předvolání také upozornění na možnost předvedení. Vzhledem k subsidiaritě trestního řádu však tato podmínka platí i pro předvedení zástupce právnické osoby. Dostatečnost omluvy zástupce právnické osoby je třeba posuzovat nejen obdobně jako u osoby fyzické, ale také s přihlédnutím k postavení zástupce v právnické osobě, např. s ohledem na neodkladnost úkonů, které plní, atd.⁷⁴

Na tomto místě je důležité zdůraznit stanovisko judikatury⁷⁵, že pouze skutečnost, že obžalovaný se nedostavil k hlavnímu líčení nebo mu nemohlo být doručeno předvolání, dostatečně neodůvodňuje obavu, že se skrývá, aby se vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu tak, jak to má na mysli § 67 písm. a) TrŘ. Z tohoto důvodu by tedy neměl být vzat do vazby a jeho přítomnost při hlavním líčení by měla být zajištěna především prostředky podle ustanovení § 90 TrŘ. V praxi však tento postup soudy mnohdy využívají. Je otázkou, jakou jinou možnost jim lze doporučit za situace,

⁷³ Draščík, A.: K podmínkám provádění důkazů mimo hlavní líčení, *Trestněprávní revue* č. 2/2007, str. 54

⁷⁴ Fenyk, J., Smejkal, L.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*, Komentář, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 123

⁷⁵ usnesení Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 2. 1988, sp. zn. 4 To 12/88, R 8/1989 tr.

kdy jsou jim vytýkány průtahy v řízení a obžalovaný se takto úspěšně snaží mařit jeho průběh.

Pro konání hlavního líčení je důležité dodržet zákonné lhůty k přípravě na hlavní líčení. Předseda senátu zjistí, zda byly dodrženy lhůty dle doručenek založených ve spise. Byla-li lhůta kratší než pět pracovních dnů, je nutný souhlas obhájce a státního zástupce s konáním hlavního líčení. Obžalovaný musí být poučen, že hlavní líčení lze konat v případě nedodržení lhůty k přípravě pouze na jeho výslovnou žádost.

Dojde-li soud k tomu, že hlavní líčení je možné konat, vyzve předseda senátu svědky, aby opustili jednací síň, protože budou voláni k podání svědecké výpovědi postupně v průběhu hlavního líčení.

Předseda senátu vyzve státního zástupce, aby přednesl obžalobu, jak uvádí ustanovení § 206 odst. 1 TrŘ. Státní zástupce veřejně uvede, z jakého trestného činu obžalovaného obviňuje, jaké pro to má důvody, jakými důkazy hodlá tyto skutečnosti prokázat. Měl by uvést veškeré okolnosti, které jsou důležité pro přesné vymezení skutku. Přednesením obžaloby naplní zásadu oficiality a přesným vymezením skutku zavazuje soud, protože ten nesmí rozhodnout o jiném skutku, než je v obžalobě. Protože tímto státní zástupce vymezuje předmět hlavního líčení, měl by zejména uvést jméno a příjmení obžalovaného, jeho další identifikační údaje, žalobní návrh, především přesné označení skutku a jeho právní kvalifikaci, včetně odůvodnění, podobně jako to vyžaduje ustanovení § 177 TrŘ v případě obecných náležitostí obžaloby. Státní zástupce nemůže v rámci přednesu obžalobu měnit ani doplňovat. Pokud by tak přesto učinil, nemá takový postup právní účinky.

Po přednesení obžaloby se předseda senátu dotáže přítomných poškozených, zda navrhují, aby byla obžalovanému uložena povinnost k náhradě škody způsobené trestným činem a v jakém rozsahu v souladu s ustanovením § 206 odst. 2 TrŘ. Poškozený by měl přednést svůj nárok a tím vymezit předmět adhezního řízení, podobně jako státní zástupce vymezuje předmět řízení před soudem obžalobou. Pokud poškozený není přítomen, přečte předseda senátu tento návrh, je-li obsažen ve spisu.

Shledá-li soud, že v hlavním líčení vystupuje osoba, které nepřísluší vykonávat práva poškozeného, měl by rozhodnout, že tuto osobu jako poškozeného k hlavnímu

líčení nepřipouští.⁷⁶ Je však třeba rozlišovat dva druhy rozhodnutí podle § 206 TrŘ. Podle ustanovení § 206 odst. 3 TrŘ se určitá osoba nepřipouští jako poškozený k hlavnímu líčení, protože jí toto právo zřejmě nepřísluší. Taková osoba pak v trestním řízení nemá žádná práva poškozeného. Vydá-li však soud usnesení podle ustanovení § 206 odst. 4 TrŘ, protože poškozenému v jeho účasti brání okolnosti uvedené v ustanovení § 44 odst. 2 a 3 TrŘ, neznamená to, že tím ztrácí veškerá práva poškozeného. Tato osoba pouze není oprávněna uplatňovat nárok na náhradu škody, avšak procesní práva poškozeného podle ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ jí zůstanou zachována.

Pokud poškozený neuplatnil svůj nárok na náhradu škody vůbec nebo řádně a včas, může přesto využívat svých práv podle ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ.

Při rozhodování podle § 206 odst. 3, 4 TrŘ musí být už v této fázi hlavního líčení zřejmé, že práva poškozeného takové osobě nenáleží, při pouhých pochybnostech je nutno ji jako poškozeného k hlavnímu líčení připustit.⁷⁷

4.2 Dokazování v hlavním líčení

Hlavní líčení je považováno za jádro celého trestního řízení a jeho nejvýznamnější částí je pak právě fáze dokazování. Smyslem dokazování je objasnění skutkových okolností důležitých pro konečné rozhodnutí konkrétního případu. Obecně platí, že veškeré důkazní materiály by měly být soustředěny do hlavního líčení. V určitých případech však mohou orgány činné v trestním řízení zajišťovat důkazy také v přípravném řízení nebo v řízeních o opravných prostředcích.

V hlavním líčení lze nejlépe zajistit naplnění základních zásad, které poskytují záruku spravedlivého trestního řízení i konečného rozhodnutí, jakými jsou např. zásada bezprostřednosti, ústnosti nebo veřejnosti.

Velmi významnou změnou, která posílila význam dokazování v hlavním líčení, byl zákon č. 265/2001 Sb., novelizující trestní řád. Byla jím výrazně omezena možnost provádět důkazy již v přípravném řízení, čímž došlo k přesunu významu od stadia přípravného řízení směrem k hlavnímu líčení.

---

⁷⁶ Jelínek, J. a kol: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 816 a násl.

⁷⁷ Šámal, P., Hrachovec, P., Sovák, Z., Púry, F.: Trestní řízení před soudem prvního stupně, Praha, C. H. BECK 1996, str. 292

Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 15. 10. 2002, sp. zn. 4 Tz 54/2002 v souvislosti s touto novelizací mimo jiné uvádí: „V souvislosti s interpretací a aplikací citovaného ustanovení je podle názoru Nejvyššího soudu ČR nutno zdůraznit, že novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. došlo k zásadní změně poměru a významu jednotlivých stadií trestního řízení. Přípravné řízení má pro příště funkci skutečně přípravnou, pomocnou a těžiště řízení se přenáší před soud. Znamená to kromě jiného výrazné omezení procesní činnosti orgánů činných v přípravném řízení, odstranění zbytečných duplicit v podobě opakovaných výslechů, zejména svědků apod. Tímto pohledem je tedy třeba hodnotit výsledky přípravného řízení a řízení před soudem, které nadále nemá být pouhou proovrkou správnosti řízení předcházejícího, ale skutečným těžištěm, v němž budou za respektování všech základních zásad provedeny rozhodující důkazy v patřičné procesní formě, náležitě zhodnoceny, vyvozena z nich správná a úplná skutková zjištění a rozhodnuto o vině.“

Kontradiktorní charakter hlavního líčení se může v plném rozsahu projevit teprve v průběhu dokazování před soudem v hlavním líčení.⁷⁸ Základ dokazování budou tvořit důkazy navržené stranou obžaloby, zpravidla směřující k usvědčení obžalovaného z trestné činnosti kladené mu za vinu v obžalobě. Strana obhajoby bude naopak navrhopvat důkazy svědčící ve prospěch obžalovaného. Navrhovat důkazy jsou však oprávněny i další subjekty, kterými jsou poškozený a zúčastněná osoba. Soud může doplnit dokazování, má-li za to, že je to třeba pro konečné rozhodnutí.

Role soudu při obstarávání důkazů by však neměla být hlavní, nýbrž pouze doplňková. Měl by spíše dohlížet, aby důkazy navržené a případně i provedené stranami splňovaly všechny náležitosti pro použití v trestním řízení. Soud sám nakonec nese odpovědnost za zjištění skutkového stavu, o němž neexistují důvodné pochybnosti a na jehož podkladě bude možné učinit rozhodnutí. Musí při svém rozhodování vycházet pouze z důkazů, které byly provedeny v hlavním líčení podle zákonných požadavků. K jiným důkazům nesmí přihlížet.

Dle ustanovení § 89 odst. 2 TrŘ může za důkaz sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Strany mají mnoho možností při vyhledávání a navrhování důkazů, které by podle nich měly přispět k objasnění konkrétní věci. Soud však není povinen

---

⁷⁸ Jelínek, J. a kol: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 351

provést v hlavním líčení všechny důkazy, které byly navrženy.⁷⁹ Obvykle jsou provedeny pouze důkazy, které dle názoru soudu mohou přispět k objasnění skutečností relevantních pro rozhodnutí. Pokud se soud rozhodne, že některý z navrhovaných důkazů v hlavním líčení neprovede, musí uvést v odůvodnění rozsudku, proč k takovému závěru došel.

Tzv. opomenuté důkazy⁸⁰, tj. důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud bez adekvátního odůvodnění nezabýval, proto typicky zakládají nejen nepřekoumatelnost vydaného rozhodnutí, nýbrž i jeho protiústavnost kvůli kolizi se zásadami vyjádřenými v hlavě páté Listiny, zejména čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

Nezávislost obecných soudů se musí uskutečňovat nejen v zákonném, ale prioritně v ústavním rámci, jehož součástí je i právo na spravedlivý proces, který musí vyloučit libovůli v rozhodování a musí také zajistit právně účinnou soudní ochranu a jehož neodmyslitelnou součástí je právo na spravedlivé a vyčerpávající projednání každé věci. Zásada volného hodnocení důkazů neznámá, že by soud ve svém rozhodování měl na výběr, které z provedených důkazů vyhodnotí a které nikoliv, resp. o které z provedených důkazů opře svá skutková zjištění a které opomene.

Odmítnutí důkazního návrhu účastníka řízení lze založit pouze třemi důvody. Prvním je argument, podle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším je argument, podle kterého důkaz nemůže ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, ve vztahu k tomuto tvrzení tedy nemá vypovídací hodnotu. Třetím je nadbytečnost důkazu⁸¹, tj. argument, podle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností ověřeno nebo vyvráceno.

Dokazování v hlavním líčení je pravidelně zahájeno výslechem obžalovaného.⁸² Zákon uvádí, že k výslechu obžalovaného se přistoupí ihned po přednesení obžaloby a vyjádření poškozeného. Obžalovaný tak má možnost ihned se vyjádřit k tomu,

⁷⁹ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného, 3. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. BECK, 2010, str. 365

⁸⁰ viz nálezy Ústavního soudu např. nález sp. zn. III. ÚS 1330/11, sp. zn. III. ÚS 3320/09, sp. zn. I. ÚS 118/09, sp. zn. III. ÚS 177/04, sp. zn. III. ÚS 376/03, sp. zn. III. ÚS 617/2000

⁸¹ viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 2008, sp. zn. 11 Tdo 380/2008, R 2/2010 tr.

⁸² Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 311 a násl.

co je mu obžalobou kladeno za vinu. Výpověď obžalovaného zde slouží jako důkazní prostředek, zároveň však jde také o prostředek obhajoby obžalovaného.

Zákon dále nijak neupravuje, v jakém pořadí by soud měl další důkazy provádět.⁸³ Zpravidla po výsledku obžalovaného následují výslechy svědků a případně znalců, nakonec se provádějí listinné a jiné důkazy. Toto pořadí však není nutné dodržet. Pokud v hlavním líčení vystupuje poškozený, který má být zároveň vyslechnut jako svědek, mělo by tak být učiněno ihned po výsledku obžalovaného. Zabrání se tak případnému ovlivnění poškozeného předchozím průběhem jednání, na kterém má právo být přítomen.

Ustanovení § 214 TrŘ vyžaduje, aby po provedení každého důkazu v hlavním líčení byl obžalovaný dotázán, zda se chce k němu vyjádřit. Toto vyjádření se poté zapíše do protokolu. Obžalovaný tak může bezprostředně reagovat na provedený důkaz a sdělit svůj názor na něj, což podporuje kontradiktornost hlavního líčení.

4.2.1 Výslech obžalovaného

Výslech obžalovaného může posloužit jako důležitý zdroj informací. Obžalovaný je často jediným účastníkem projednávaného skutku. Je však nutné k němu přistupovat s jistou rezervou a důsledně hodnotit jeho věrohodnost a pravdivost, neboť obžalovaný na rozdíl od svědků nemusí vypovídat pravdivě, protože není povinen sám sebe usvědčovat z trestné činnosti. Navíc je osobně zainteresován na výsledku celého trestního řízení.

Soud se na počátku výslechu dotáže obžalovaného, zda bude před soudem vypovídat, neboť obžalovaný má právo odepřít výpověď. O tomto svém právu musí být také na počátku výslechu poučen. Pokud obžalovaný využije svého práva a nebude vypovídat, nemůže za to být žádným způsobem sankcionován. Obžalovaný, pokud se rozhodne vypovídat, je poté vyzván, aby se sám souvisle vyjádřil k obžalobě. Až obžalovaný sdělí vše, co uzná za vhodné, přistoupí soud ke kladení otázek, jejichž účelem je objasnění okolností, ke kterým se obžalovaný buď vůbec nevyjádřil, nebo tak učinil pouze nedostatečně. První klade otázky obžalovanému předseda senátu, poté přísedící, státní zástupce a nakonec obhájce obžalovaného, případně obhájci spoluobžalovaných. Obžalovanému nesmějí být kladeny otázky úskočné ani otázky

---

⁸³ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha C. H. BECK, 2007, str. 682

sugestivní, ani na něj nesmí být jakýmkoliv způsobem vyvíjen nátlak, zejména za účelem získání jeho doznání.⁸⁴

Výslech obžalovaného je ústním úkonem. Není tedy přípustné, aby byl výslech obžalovaného nahrazen jeho písemným podáním adresovaným soudu. Dále není možné, aby obžalovaný při výslechu odkazoval na své vyjádření, které písemně podal již dříve.⁸⁵ Obžalovaný si však může připravit písemné poznámky, do kterých může v průběhu hlavního líčení nahlížet, a na žádost soudu je povinen je předložit i jemu k nahlédnutí.

Zákon upravuje výjimky z pravidla ústní výpovědi obžalovaného. Za určitých okolností lze provést důkaz čtením protokolu o dřívější výpovědi obžalovaného. Stane se tak v případě, kdy bylo rozhodnuto o konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného podle ustanovení § 202 odst. 2 TrŘ, pokud obžalovaný odmítl vypovídat, anebo se v jeho výpovědích vyskytnou podstatné rozpory. Na tyto rozpory mezi výpovědí učiněnou v přípravném řízení a výpovědí v hlavním líčení musí být obžalovaný dotázán, aby mu byla poskytnuta možnost vysvětlit je. Přečtení protokolu o dřívější výpovědi obžalovaného je možné pouze tehdy, poskytl-li obžalovaný tuto dřívější výpověď v procesním postavení obviněného.⁸⁶

V hlavním líčení může vystupovat více spoluobžalovaných. Může vyvstat potřeba, aby byli vyslýcháni postupně v nepřítomnosti ostatních. Stane se tak zejména v případech, kdy existuje důvodná obava, že některý ze spoluobžalovaných nebude v přítomnosti ostatních vypovídat pravdivě. Zvláště tehdy, pokud se rozhodne doznat k trestné činnosti, a tím také usvědčit zbylé spoluobžalované. Takové situace upravuje ustanovení § 208 TrŘ, které umožňuje, aby předseda senátu učinil opatření k výslechu obžalovaného v nepřítomnosti spoluobžalovaných. Je však třeba seznámit obžalované s obsahem výpovědi uskutečněné v jejich nepřítomnosti ještě v průběhu dokazování, neboť obžalovaný má právo i k tomuto důkazu jako ke všem ostatním se vyjádřit.

Ustanovení § 37 odst. 1 TOPOZ určuje pořadí výslechů příslušných osob ve společném řízení před soudem proti právnické a fyzické osobě. Pokud jde o vlastní průběh výslechu obžalovaného, platí ustanovení § 91 až 95 TrŘ pro výslech obviněné

⁸⁴ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1654

⁸⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 384 a násl.

⁸⁶ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1655, 1656

fyzické osoby, vzhledem k tomu, že TOPOZ nestanoví zvláštnosti průběhu výslechu obviněné právnické osoby a trestní řád se použije subsidiárně.⁸⁷ Zákon vychází ze zásady, že v případě konání společného řízení proti obviněné fyzické a obviněné právnické osobě se přednostně provádějí úkony ve vztahu k fyzické osobě v souladu s ustanovením § 31 odst. 3 TOPOZ.

Ustanovení § 57 ZSM upravuje zvláštnosti výslechu mladistvého obžalovaného. V tomto případě je nutno postupovat ohleduplně a šetřit jeho osobnost. Vyslýchající osoba by měla přizpůsobit způsob vedení výslechu zvláštnostem osobnosti konkrétního mladistvého. Konfrontace mladistvého může být provedena pouze výjimečně a jedině až v řízení před soudem pro mládež. Trestní řád také stanovuje možnost konání konfrontace až v řízení před soudem, ovšem z tohoto pravidla je možné učinit výjimky.

4.2.2 Výslech svědků

Velmi důležitým důkazním prostředkem v hlavním líčení je svědecká výpověď. Svědek je osoba, která přímo vnímala určité skutečnosti a je schopna o nich poskytnout svědectví.⁸⁸ Z tohoto důvodu je jeho postavení v trestním řízení zcela nenahraditelné. Povinnost podat svědeckou výpověď zakotvuje ustanovení § 97 TrŘ, kde je stanoveno, že každý je povinen na předvolání se dostavit a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení.

Povinnost dostavit se na předvolání k podání výpovědi je striktní. Výjimka je připuštěna pouze pro osoby požívající diplomatických imunit a výsad.⁸⁹ Musí se dostavit i svědek, který je oprávněn odepřít výpověď. Zajistit účast svědka lze pořádkovými opatřeními, mezi která patří uložení pořádkové pokuty až do výše 50 000 Kč dle ustanovení § 66 odst. 1 TrŘ nebo dle ustanovení § 98 TrŘ může být svědek předveden, pokud byl řádně předvolán a bez omluvy se nedostavil. Na takový postup musí být svědek předem upozorněn. Pokud svědek svým jednáním opakovaně bezdůvodně maří řízení soudu, může tím naplnit i skutkovou podstatu přečinu pohrdání soudem dle ustanovení § 336 TZ.

---

⁸⁷ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář s judikaturou, Praha: Leges, 2012, str. 177

⁸⁸ srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1602/2010, R 13/2012 tr.

⁸⁹ Jelínek, J. a kol: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 389

Důkaz výpovědi svědka je ústním úkonem a zpravidla se provádí tak, že se osoba svědka vyslýchá. Výjimky ze zásady ústnosti upravuje ustanovení § 211 TrŘ. Důvodem je buď nedosažitelnost určitých osob, nemožnost opakovat jejich výslech, nebo hlediska procesní ekonomie. Použití protokolu o výsledku svědka nebo spoluobžalovaného z přípravného řízení je omezeno kvalifikovanými důvody, za kterých jej lze přečíst.⁹⁰ Účelem je zabránit zneužívání této možnosti, neboť takový postup znamená omezení základních zásad trestního řízení a také zásah do práva obžalovaného na obhajobu v hlavním líčení.

Ustanovení § 211 odst. 1 až 5 TrŘ se nově užije také na přehrání zvukového a obrazového záznamu pořízeného o výsledku provedeném prostřednictvím videokonferenčního zařízení, jak vyplývá z ustanovení § 211 odst. 7 TrŘ.

Ustanovení § 212 TrŘ vymezuje použitelnost protokolů o některých dřívějších výpovědích svědka nebo spoluobviněného, které nesplňují podmínky § 211 TrŘ. Tyto protokoly neslouží jako důkaz, lze je pouze předestřít v hlavním líčení. Pak bude protokol sloužit k tomu, aby si soud na základě toho mohl učinit závěr o věrohodnosti výpovědi svědka v hlavním líčení. Předestření spočívá v reprodukci dotčených částí protokolu o výsledku svědka nebo spoluobviněného učiněných v přípravném řízení bez přítomnosti obhájce. Vyslýchaná osoba se po předestření dřívější výpovědi vyzve, aby vysvětlila rozpory mezi svými výpověďmi.

Smyslem § 211 a § 212 TrŘ je snaha o maximální možné využití důkazní hodnoty dřívějších výpovědí za současného respektování práva obviněného na spravedlivý proces.

Podle dřívější právní úpravy platil zákaz použití úředního záznamu jako důkazu a zákaz konstatování jeho obsahu podle § 158 odst. 5 věta třetí a čtvrtá TrŘ.⁹¹ Platilo, že úředního záznamu o vysvětlení osob podaného podle § 158 odst. 6 TrŘ nelze využít v řízení před soudem k postupu podle § 212 TrŘ a osobě, jež toto vysvětlení podala a je soudem vyslýchána jako svědek, takový záznam nelze předestřít k vysvětlení rozporu mezi vysvětlením a výpovědí. Je-li přesto svědkovi při jeho výpovědi v hlavním líčení takový úřední záznam předestřen, jde o vadu, která zpravidla způsobí,

---

⁹⁰ srov. nález Ústavního soudu ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. IV. ÚS 569/11; rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 4. 2. 2010, sp. zn. 6 To 72/2009, R 45/2011 tr., nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 2007, sp. zn. I. ÚS 375/06; usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. 7 To 430/2007, R 30/2009 tr.

⁹¹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 5 Tdo 925/2011

že tato výpověď je v části, v níž svědek reaguje na předestřené skutečnosti, důkazem neúčinným. Na tom nic nemění ani skutečnost, že byl u vysvětlení přítomen obhájce.⁹² Tato úprava byla v praxi často kritizována.⁹³ Nynější právní úprava však v ustanovení § 158 odst. 6 TrŘ již dovoluje užití úředního záznamu v řízení před soudem jako důkazu za dodržení zákonných podmínek. Tyto podmínky jsou pak zakotveny v ustanovení § 211 odst. 6 TrŘ.

Na rozdíl od obžalovaného je svědek povinen podat svědeckou výpověď. Avšak také z tohoto pravidla existují výjimky. Upravuje je ustanovení § 99 a § 100 TrŘ. V prvním případě svědek poskytnout výpověď vůbec nesmí, dokonce ani v případě, kdy by tak sám učinit chtěl. Nelze totiž vyslyšet svědka ohledně okolností týkajících se utajovaných informací, které je povinen zachovat v tajnosti. To stejné platí pro případy, kdy má svědek státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti. Takový zákaz se týká i advokátů, kteří mají povinnost mlčenlivosti vůči svým klientům na základě zákona o advokacii, konkrétně ustanovení § 21 zákona č. 85/1996 Sb. Orgány činné v trestním řízení by neměly výpověď po takovém svědkovi vyžadovat. Přesto se může stát, že by osoba, na kterou dopadá zákaz výslechu, podala svědeckou výpověď. V takovém případě bude tento důkaz absolutně neúčinný a nebude možné ho v trestním řízení vůbec použít.

Právo na odepření výpovědi je další výjimkou z povinnosti svědčit v trestním řízení.⁹⁴ Toto právo je zakotveno již v čl. 37 odst. 1 Listiny, dále pak v ustanovení § 100 TrŘ. Dle ustanovení § 100 odst. 1 TrŘ nelze vyslechnout svědka, který je ve vztahu k obviněnému příbuzným v pokolení přímém, sourozencem, osvojitelem, osvojencem, manželem, partnerem nebo druhem, pokud prohlásí, že využívá svého práva odepřít výpověď. Právo odepřít výpověď dle § 100 odst. 2 TrŘ náleží také svědkovi, který by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, výše uvedeným osobám nebo osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní. Trestní řád poskytuje svědkovi, který má procesní postavení poškozeného, další právo dle ustanovení § 163 odst. 1 TrŘ. Zákon zde staví

---

⁹² rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 10. 2002 sp. zn. 3 To 666/2002, R 45/2003 tr.

⁹³ Zeman, P.: Dokazování v českém trestním řízení po roce 1990 očima soudců a státních zástupců, Trestněprávní revue č. 6/2009, str. 180

⁹⁴ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl I, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 862, 863

rodinné a sociální zázemí nad účel trestního řízení.

Je však důležité na tomto místě zmínit také názor judikatury na výklad tohoto ustanovení. Jako příklad slouží nálezn ze dne 4. 12. 1997, sp. zn. III. ÚS 149/97, jehož část zní takto: „Ústavně chráněné právo svědka na odepření výpovědi pro nebezpečí trestního stíhání jeho nebo osob v zákoně vyjmenovaných není absolutní; absolutní v tom smyslu, že právo odepřít výpověď by se mělo vztahovat k výpovědi jako celku. Jestliže zákon vyžaduje, aby na počátku výslechu byla dána svědkovi možnost, aby spontánně a souvisle vylíčil, co o věci ví, je mu tím současně umožněno, aby ve své výpovědi pominul to, co (ze zákonem stanoveného důvodu) pokládá za nebezpečné; teprve tehdy, jsou-li mu kladeny upřesňující či doplňující otázky, přísluší mu oprávnění odpověď na ně odmítnout.“ V praxi je však takový postup diskutabilní, neboť lze těžko od svědka, který nemá právnické vzdělání, očekávat, aby ve všech důsledcích řádně posoudil, co je pro něho v jeho výpovědi nebezpečné. Navíc vytrhávat z celku věci pro svědka nebezpečné, by mohlo mít za následek znehodnocení celé výpovědi.

Základní otázkou proto je, jaké informace je svědek odpírající složení svědecké výpovědi povinen orgánu činnému v trestním řízení poskytnout, a v souvislosti s tím, jaká jsou procesní oprávnění soudu, má-li za to, že poskytnuté informace se jeví jako nevěrohodné nebo neúplné. Bude tedy nutné zákaz sebeobvinění v každé jednotlivé věci vyložit podle individuálních podmínek, z nichž k odepření výpovědi dochází, a to pod zřetelným důrazem ústavně chráněného zákazu sebeobvinění, jemuž při případné kolizi s jinými zájmy je třeba dát přednost.⁹⁵

Podle Ústavy jsou oprávnění odepřít výpověď také poslanci, senátoři a soudci Ústavního soudu. Toto právo se týká pouze výpovědi o skutečnostech, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem svého mandátu nebo funkce.⁹⁶

Je důležité si uvědomit, že možnost odepřít výpověď je právem svědka a nikoliv jeho povinností. Pokud se takový svědek rozhodne vypovídat, bude vyslechnut a tento důkaz bude použitelný v trestním řízení. Podmínkou pro tento postup však je, že svědek byl před výslechem řádně poučen o svém právu odepřít výpověď a poté výslovně prohlásil, že tohoto práva nevyužívá a vypovídat bude. Poučení a vyjádření svědka je třeba řádně zaprotokolovat.

⁹⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 396

⁹⁶ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 321

Svědka musí být také poučen před zahájením výslechu o tom, že má povinnost vypovídat pravdivě a nic nezamlčet. Měl by být dále informován o významu jeho výpovědi z hlediska obecného zájmu a upozorněn na případné následky křivé výpovědi.

Předseda senátu je povinen dbát podle ustanovení § 209 odst. 1 TrŘ o to, aby svědci dosud nevyslechnutí v hlavním líčení nebyli přítomni výslechu obžalovaného ani jiných svědků, aby jejich výpověď nebyla ovlivněna dosavadním průběhem hlavního líčení. V případě svědků, u nichž existuje obava, že by v přítomnosti obžalovaného nevypovídali pravdivě, může předseda senátu obžalovaného vykázat z jednací síně nebo učinit jiná vhodná opatření.⁹⁷ Totéž platí u svědků, kterým hrozí z podaného svědectví závažné nebezpečí, případně osobám jim blízkým. Tím je omezeno právo obžalovaného být přítomen celému hlavnímu líčení. Zákon proto vyžaduje, že ihned po návratu do jednací síně po ukončení výslechu výše zmíněného svědka musí být obžalovaný seznámen s obsahem jeho výpovědi. Obžalovaný se k ní poté může vyjádřit. Pokud by chtěl obžalovaný položit takovému svědkovi doplňující otázky, bude mu to umožněno prostřednictvím předsedy senátu.⁹⁸ K těmto opatřením by však mělo být přistupováno pouze výjimečně a s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu. Takové stanovisko zaujal i Nejvyšší soud, který uvedl: „Zda je u svědka taková obava, je nutné posoudit podle konkrétních okolností projednávaného případu, zejména s přihlédnutím k charakteru trestného činu, který je předmětem trestního stíhání, k osobním vlastnostem obviněného, k osobě svědka a jeho vztahu k obviněnému a charakteru skutečností, o nichž má svědek vypovídat.“⁹⁹

Svědecká výpověď není exaktním úkonem, tudíž se zde projevuje vliv osobnostních a psychických vlastností osoby, která vystupuje v pozici svědka. Soud by se měl proto při provádění důkazu výslechem svědka zajímat nejen o jeho výpověď, nýbrž také o vzdělání a společenské postavení svědka, o jeho schopnosti zapamatování si určitého děje, vyjadřování, případně tendenci si vymýšlet apod. Všechny tyto faktory mohou mít vliv na věrohodnost a pravdivost svědecké výpovědi.¹⁰⁰ S ohledem na to je v zákoně upraveno, že vyslýchající osoba by se měla na počátku výslechu

⁹⁷ srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 6 Tdo 514/2011

⁹⁸ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1661 a násl.

⁹⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. 6 Tdo 676/2004

¹⁰⁰ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 328 a násl.

svědka dotázat na jeho vztah k projednávané věci a k účastníkům trestního řízení, případně na další významné okolnosti, které by mohly mít vliv na hodnověrnost svědka.

Poté je svědkovi umožněno samostatně a souvisle vypovědět vše, co je mu o věci známo. Pokud svědek již nemá co dodat, přistoupí vyslýchající ke kladení doplňujících otázek. Jejich účelem by mělo být doplnění svědecké výpovědi a odstranění případných nejasností nebo neúplnosti. Svědkovi nelze klást sugestivní nebo kápiciozní otázky. Svědek také smí nahlížet do svých předem připravených poznámek v průběhu výslechu.

Ustanovení § 215 odst. 2 TrŘ uvádí, že státní zástupce, obžalovaný a obhájce mohou žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz, zejména výslech svědka nebo znalce. Předseda senátu jim vyhoví zejména tehdy, jestliže jde o důkaz prováděný k jejich návrhu nebo jimi opatřený a předložený. Přesto v praxi převládá způsob výslechu svědků předsedou senátu, resp. samosoudcem. Strany poté kladou pouze doplňující otázky. Taková situace však nepřispívá ke kontradiktornímu charakteru hlavního líčení tak, jak jej předpokládá a podporuje zákonodárce. Toto ustanovení se netýká pouze výslechu svědka nebo znalce, nýbrž také ostatních důkazů, které lze provést v hlavním líčení. Jedná se zejména o výslech spoluobžalovaného, přehrání zvukového či obrazového záznamu atd.¹⁰¹

Provedení důkazu stranou obžaloby nebo obhajoby je podmíněno výslovnou žádostí některé z těchto stran. V minulosti docházelo k tomu, že soud ztotožňoval návrh obhajoby na výslech svědka v hlavním líčení s touto žádostí o možnost provedení výslechu svědka. Jedná se však o dva zcela odlišné instituty. Strana obhajoby nemá povinnost provádět důkaz, který sama navrhla. Předseda senátu může vyzvat státního zástupce, aby provedl důkaz, který podporuje obžalobu, bez ohledu na to, zda takový důkaz navrhl nebo nikoliv. Obhájci ani obžalovanému však takovou povinnost uložit nelze.¹⁰²

O žádosti o provedení důkazu rozhoduje podle ustanovení § 215 odst. 2 TrŘ předseda senátu. Žádosti příslušné strany by měl vyhovět, pokud jde o důkaz, který sama navrhla, a zároveň se nejedná o situaci, kdy by provádění výslechu jiným subjektem než soudem nebylo vhodné. Důvodem, pro který by měl výslech svědka

¹⁰¹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1667

¹⁰² Vantuch, P.: Může předseda senátu vyzvat obhájce, aby provedl důkaz, který navrhla strana obhajoby?, Trestněprávní revue č. 8/2004, C. H. BECK, Praha 2004, str. 235 a násl.

provádět soud, je zejména okolnost, že se jedná o výslech např. svědka mladšího patnácti let, nemocného nebo zraněného svědka, případně zákon ponechává prostor pro jiný závažný důvod. Tím může být např. skutečnost, že vyslýchanou osobou je utajený svědek. V těchto případech nemusí předseda senátu výše zmíněné žádosti strany o provedení důkazu vyhovět. Dotčená strana se může poté domáhat, aby o této žádosti rozhodl senát.

Stane-li se, že o provedení výslechu svědka nebo znalce žádá strana obhajoby i obžaloby, rozhodne opět předseda senátu, která strana výslech provede. Právní úprava tedy umožňuje, aby právo provádět výslech měla vždy jen jedna strana, které to předseda senátu na základě zákonných hledisek umožní, zatímco druhá strana má jen právo na doplňující otázky. Tím je ovšem porušena zásada rovnosti stran při dokazování. Konceptně vhodnější by bylo připuštění střídavého výslechu obou stran.¹⁰³

Pokud předseda senátu vyhově žádosti o provedení výslechu svědka, pak ho sám předvolá, ověří jeho totožnost a řádně ho poučí podle ustanovení § 100 a § 101 TrŘ, jak vyžaduje ustanovení § 180 odst. 3 TrŘ, a dále zjistí jeho vztah ke stranám trestního řízení a k projednávané věci. Poté může začít výslech, který provede osoba, jejíž žádosti bylo vyhověno.

Výslech prováděný procesní stranou by v zásadě neměl být přerušován. Avšak podle ustanovení § 215 odst. 2 TrŘ může předseda senátu přerušit tento výslech tehdy, není-li prováděn v souladu se zákonem, na vyslýchaného je vyslychajícím činěn nátlak nebo je výslech jím veden jiným nevhodným způsobem, anebo předseda senátu nebo člen senátu považuje za nezbytné položit vyslýchanému otázku, jejíž položení není možno odložit na dobu po provedení takového výslechu nebo jeho části.

Provedení důkazu procesní stranou v hlavním líčení může být velkým přínosem, a to zejména pro stranu obhajoby. Právo o to žádat je přiznáno samotnému obžalovanému i jeho obhájci. Je však důležité upozornit na to, že provádění důkazů se řídí řadou zákonných ustanovení, která musí být striktně dodržována. Proto se nemusí jevit zcela vhodné, aby soud vyhověl žádosti obžalovaného o provedení výslechu, pokud nemá obhájce. V takovém případě totiž vyvstává reálné nebezpečí, že obžalovaný bez právního vzdělání nebude schopen provést výslech v souladu

---

¹⁰³ Jelínek, J. a kol: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 826, 827

s nároky, jaké na něj klade zákon. Dokonce by se mohlo stát, že výslech vedený obžalovaným by mohl jemu samotnému ještě uškodit. Lze tedy shrnout, že je pro obžalovaného výhodné a žádoucí, aby v hlavním líčení využil odbornou pomoc obhájce, který by byl schopen řádně uplatňovat veškerá jeho práva v souladu se zákonem.

De lege ferenda by bylo možné zvážit, zda nepřiznat právo provádět důkazy v hlavním líčení také dalším subjektům než těm, které uvádí ustanovení § 215 odst. 2 TrŘ. Toto právo by mohlo být tedy přiznáno i poškozenému a zúčastněné osobě.

Po skončení výslechu svědka vyslýchající osobou mohou být svědkovi kladeny doplňující otázky. První klade otázky předseda senátu a po něm členové senátu. Další pořadí osob, které mohou klást doplňující otázky, určuje předseda senátu tím, že je k otázkám vyzve. Obvykle začíná státní zástupce, následuje obhájce, obžalovaný, poškozený a zúčastněná osoba. Ustanovení § 215 odst. 3 TrŘ upravuje případy, kdy výslech je prováděn procesní stranou na její žádost, tehdy má právo druhá strana klást otázky ihned po provedení výslechu nebo jeho části. Klade-li svědkovi doplňující otázky obhájce i obžalovaný, měli by dbát, aby se jejich otázky navzájem doplňovaly. Odchylky ve způsobu vedení obhajoby v hlavním líčení mezi obhájcem a obžalovaným mohou zhoršit pozici obžalovaného, tudíž nejsou žádoucí.¹⁰⁴

Provádění důkazu výslechem svědka přináší určité problémy. Děje se tak zejména u některých skupin svědků, kterými jsou osoby mladší patnácti let, kdy jejich výslech je prováděn v souladu s ustanovením § 102 TrŘ, a tzv. utajení svědci, jejichž totožnost je utajena podle § 55 odst. 2 TrŘ.

Ustanovení § 102 TrŘ upravuje zvláštnosti týkající se výslechu svědků mladších patnácti let, kteří mají vypovídat o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by mohlo vzhledem k jejich nízkému věku nepříznivě ovlivňovat jejich duševní a mravní vývoj. Zvláštní úprava v těchto případech je důležitá zejména z toho důvodu, že osoby mladší patnácti let ještě nejsou zcela vyspělé po rozumové ani emoční stránce a jejich psychická odolnost bývá nižší, než je tomu u starších osob. Ještě větší pozornost je třeba věnovat situaci, kdy se taková osoba ocitne nejen v postavení svědka ale rovněž v postavení poškozeného.

---

¹⁰⁴ Jelínek, J. a kol: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 400 a násl.

Před zahájením výslechu musí být svědkovi dáno poučení tak, aby vzhledem k nízkému věku pochopil jeho smysl. Přizpůsobit je nutné obsah i formu. Předem je třeba se ujistit, že dětský svědek je soustředěn a poučení vnímá. Poučení by mělo být proneseno pomalu, hlasitě, v jednoduchých a srozumitelných slovních obratech. Pokud svědek něčemu neporozuměl, měly by mu být problematické pasáže znovu zopakovány, případně vysvětleny.

Zákon vyžaduje, aby výslech dětí probíhal maximálně šetrně vzhledem k ochraně jejich duševního a mravního vývoje. Zejména je třeba ho provést tak, aby nemusel být opakován, je-li to možné. Bylo by nevhodné opakovaně vystavovat dítě stresu spojenému s ožívováním nepříjemných okolností v paměti, který může mít negativní vliv na psychiku, není-li to nezbytně nutné.

Při výslechu dětských svědků musí vyslychající osoba přibrat k výslechu pedagoga nebo jinou osobu, která má zkušenosti s výchovou mládeže a která je tudíž schopna přispět ke správnému vedení tohoto výslechu.¹⁰⁵ Výslechu mohou být přítomni rovněž rodiče svědka, lze-li předpokládat, že to přispěje k jeho správnému provedení. Rodiče však nemají na účast při výslechu nárok a rozhodně nemohou nahradit svou přítomností pedagoga nebo jinou zkušenou osobu. V některých případech může být přítomnost rodičů nežádoucí, zejména jsou-li zainteresováni na výsledku řízení nebo hrozí-li, že dítě není schopno nebo ochotno v jejich přítomnosti pravdivě vypovídat. Ve věcech, v nichž jsou nebo mohou být sami rodiče stíháni, není vůbec přípustné, aby byli u výslechu osoby mladší patnácti let přítomni.¹⁰⁶

De lege ferenda by bylo vhodné zvážit, zda by u výslechu dětského svědka neměl být přítomen v první řadě dětský psycholog. Pouze v případech, kdy by se taková osoba nemohla dostavit, by následovala možnost přibrat pedagoga. Dětský psycholog je totiž specializován na oblast dětské psychiky a může tak lépe zhodnotit, zda je výslech řádně veden a dítě se neocitá ve zbytečném stresu. Na druhou stranu může také lépe rozpoznat, kdy dětský svědek nemluví zcela pravdivě, vymýšlí si apod.

Osoby, které byly k výslechu přibrány, slouží zejména k tomu, aby dohlížely na jeho řádný průběh. Je tedy důležité dbát, zda je výslech vhodně veden s ohledem

---

¹⁰⁵ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 328

¹⁰⁶ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha C. H. BECK, 2007, str. 439, 440

na vyspělost a věk svědka, zda není na svědka činěn nátlak, a zejména chránit práva takového svědka. Za tímto účelem mohou přibrané osoby navrhnout přerušeni nebo dokonce odloženi výslechu. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny takovému návrhu vyhověti, pokud nehrozí nebezpečí z prodlení. Přistupuje se k tomu zejména v situacích, kdy je svědek psychicky rozrušen, unaven, anebo je z jiných okolností patrné, že není vhodné v dalším výslechu pokračovat.

Z výše uvedeného vyplývá, že výslechy svědků podle ustanovení § 102 TrŘ v hlavním líčení probíhají spíše výjimečně. Zpravidla jsou tyto svědkové vyslechnuti již ve stadiu přípravného řízení. V hlavním líčení se pak provede důkaz přečtením protokolu o jejich dřívější výpovědi. S ohledem na požadavek, aby nebylo třeba výslech dětského svědka opakovat, připouští zákon, aby byl protokol v hlavním líčení čten i v případě, že nejsou splněny podmínky v ustanovení § 211 odst. 1 a 2 TrŘ. Provést důkaz přečtením protokolu lze tedy i v případě, že s tím státní zástupce nebo obžalovaný nesouhlasí a dále, i když je dětský svědek dosažitelný nebo nešlo v jeho případě o výslech, který je neodkladným nebo neopakovatelným úkonem. To však neplatí, pokud tento svědek v době konání hlavního líčení již dovršil patnáctý rok věku, v tom případě musí být podmínky dle ustanovení § 211 TrŘ dodrženy.¹⁰⁷

Taková právní úprava omezuje právo obžalovaného na obhajobu v hlavním líčení a značným způsobem narušuje zásadu ústnosti a bezprostřednosti. Práva obžalovaného se tu dostávají do rozporu s ústavním právem dítěte na zdravý duševní vývoj.¹⁰⁸ Přednost zde dostane tedy právo dítěte.

Ústavní soud si je však vědom, jak významný zásah do základních zásad trestního řízení může znamenat aplikace ustanovení § 102 TrŘ. Proto nepřipouští, aby byl obžalovaný odsouzen, je-li jediným nebo jedním z mála usvědčujících důkazů právě výpověď svědka podle ustanovení § 102 TrŘ, při níž došlo k omezení práv obhajoby. Činí tak ve svém nálezu ze dne 11. 10. 2004, sp. zn. IV. ÚS 538/03: „Pokud bylo odsouzení stěžovatele založeno výlučně na výpovědi nezletilé svědkyně, vůči které byla obhajoba stěžovatele výrazně omezena bez jakékoliv kompenzace, byl postup orgánů činných v trestním řízení znemožňující kontradiktorní postup v rozporu

---

¹⁰⁷ usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 3. 1968, sp. zn. 2 To 107/68, R 31/1968 tr.

¹⁰⁸ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl I, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 903, 904

se základními zásadami trestního řízení, což na ústavněprávní úrovni představuje rozpor s pravidly spravedlivého procesu.“

Požadavek kontradiktornosti výsledku je obsažen také v čl. 6 odst. 3 Úmluvy. Toto ustanovení zakotvuje minimální procesní práva každého, kdo je obviněn z trestného činu. Mimo jiné je zde také právo vyslyšet anebo dát vyslyšet svědka, který obviněného usvědčuje. Obviněný nebo obhájce musí mít možnost klást alespoň jednou v průběhu trestního řízení otázku kterémukoliv usvědčujícímu svědkovi, tedy také svědkovi mladšímu patnácti let.¹⁰⁹

V hlavním líčení, kde byl proveden důkaz čtením protokolu o dřívější výpovědi svědka dle § 102 TrŘ, může být jako svědek slyšena osoba, která byla k výsledku dětského svědka přibrána. Tato osoba však smí být vyslychána pouze o správnosti a úplnosti zápisu a o způsobu, jakým byl výslech veden a jakým vyslychaný svědek odpovídal.¹¹⁰

V některých případech je nutné vyslechnout svědka podle ustanovení § 102 TrŘ v hlavním líčení i přes výše uvedené. Bylo by vhodné, aby předseda senátu postupoval podle ustanovení § 209 odst. 1 TrŘ a vykázal obžalovaného po dobu výslechu z jednací síně. Rovněž lze podle okolností zvážit vyloučení veřejnosti.

Pokud svědek, který vypovídal v přípravném řízení podle ustanovení § 102 TrŘ, dovršil v době konání hlavního líčení patnácti let, může zde být vyslechnut bez jakýchkoliv omezení.

Vypovídá-li jako svědek osoba mladší patnácti let, přináší to některé zvláštnosti, se kterými je třeba počítat. Soud se musí zejména vypořádat s hodnověrností takového svědka. Pro soud bude obtížný také rozbor obsahu svědecké výpovědi dítěte s ohledem na rozvinutou představivost, silnou sugestibilitu a celkovou osobní nevyzrálost v případě dětské psychiky.¹¹¹ V praxi je běžné, že pokud má osoba mladší patnácti let procesní postavení poškozeného, přibírá se již v přípravném řízení za účelem vypracování znaleckého posudku ohledně věrohodnosti jeho výpovědi znalec z oboru dětské psychologie.

---

¹⁰⁹ srov. Spencer, J. R.: Hearsay evidence in criminal proceedings, Portland, Oregon: Hart Publishing, 2008, str. 41

¹¹⁰ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl I, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 905

¹¹¹ Kacařířková, M.: Věrohodnost výpovědi nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení, Trestní právo 10/2002, str. 20 a násl.

V souvislosti s problematikou dokazování v hlavním líčení nelze opomenout institut tzv. utajeného svědka. Totožnost a podobu svědka lze utajit podle ustanovení § 55 odst. 2 TrŘ. Orgány činné v trestním řízení podle něj postupují v případech, kdy okolnosti nasvědčují tomu, že takovému svědkovi nebo osobě jemu blízké hrozí v souvislosti s podáním svědeckví újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí. Učiní se opatření vedoucí k tomu, aby se nikdo nemohl seznámit s údaji o podobě a totožnosti svědka. Svědek může podepsat protokol o svém výsledku pod smyšleným jménem.¹¹²

Jsou-li splněny zákonné předpoklady, má svědek, jehož totožnost a podoba byly utajovány v průběhu přípravného řízení, právo na utajení i v průběhu hlavního líčení. Předseda senátu dbá na ochranu svědků i na utajení jejich totožnosti, což upravuje ustanovení § 183a odst. 4 TrŘ. Předseda senátu volí nejvhodnější opatření dle své úvahy a s ohledem na zvláštnosti konkrétního případu.¹¹³ Údaje o utajovaném svědkovi se vedou odděleně od spisu.

Je třeba zajistit utajení svědka již při jeho příchodu do soudní budovy. Před jednací síní často čekají pohromadě obžalovaný, jeho příbuzní i předvolaní svědci. Utajenému svědkovi musí být z toho důvodu umožněno, aby vyčkal soudního jednání v jiných prostorách budovy. Je důležité rovněž dbát na utajení svědka při ověřování jeho totožnosti před zahájením jeho výsledku v hlavním líčení.

Po dobu výsledku utajeného svědka může předseda senátu vykázat obžalovaného z jednací síně. Je-li však přítomen obhájce, ten z jednací síně být vykázán nesmí, a proto je třeba učinit ještě další opatření. Připadá zde v úvahu provedení výsledku utajeného svědka v oddělené místnosti, kde je zajištěn zvukový přenos jeho výpovědi do jednací síně. V této souvislosti však mohou nastat problémy, zejména kvůli nedostatečnému technickému vybavení soudu.

Využití institutu utajeného svědka zasahuje do práv obžalovaného na obhajobu. Obžalovaný nezná totožnost svědka, nemá tedy možnost vyjadřovat se k jeho věrohodnosti ani ji jakkoliv zpochybňovat. Z toho důvodu upravuje zákon v ustanovení § 209 odst. 2 TrŘ povinnost soudu, aby sám věrohodnost utajeného svědka ověřil. Právo obžalovaného klást svědkovi otázky a vyjádřit se k jeho výpovědi zůstává i v tomto

---

¹¹² Jelínek, J. a kol: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 406 a násl.

¹¹³ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1665

případě zachováno.

V hlavním líčení mohou být také provedeny jako důkaz konfrontace a rekognice, které jsou upraveny v ustanovení § 104a a § 104b TrŘ. Oba tyto důkazy jsou považovány za zvláštní způsob výslechu svědků nebo obviněných.

Konfrontace umožňuje odstranění závažných rozporů mezi výpověďmi svědků nebo obviněných tím, že tyto osoby jsou postaveny tváří v tvář.¹¹⁴ Předpokladem pro provedení konfrontace je vyslechnutí konfrontovaných osob a sepsání protokolu o jejich výpovědi. Z tohoto důvodu bývá konfrontace prováděna až v hlavním líčení. Ustanovení § 104a odst. 7 TrŘ výslovně stanoví, že konfrontace se zásadně provádí jen v řízení před soudem; před podáním obžaloby lze konfrontaci provést jen výjimečně, pokud lze očekávat, že její provedení výrazněji přispěje k objasnění věci a stejného cíle nelze dosáhnout jinými prostředky.

Naproti tomu rekognice se bude často provádět již v přípravném řízení. Rekognice bývá často tzv. neodkladným nebo neopakovatelným úkonem, z toho důvodu může být provedena ještě před podáním obžaloby nebo dokonce před zahájením trestního stíhání.¹¹⁵ Při rekognici má svědek, podezřelý nebo obviněný znovu poznat určitou věc nebo osobu významnou pro trestní řízení. I zde musí být poznávající osoba nejdříve vyslechnuta, a to zejména v souvislosti s poznávanou věcí nebo osobou. Poznávaná věc nebo osoba nesmí být před provedením rekognice poznávající osobě ukázána. Je-li provedena rekognice zaměřená na identifikaci obžalovaného svědkem podle fotografií v rámci hlavního líčení, jemuž je obžalovaný přítomen, je takový postup v rozporu s ustanovením § 104b odst. 4 TrŘ.¹¹⁶ Zákon požaduje, aby při rekognici byla poznávaná věc nebo osoba ukázána pouze ve skupině věcí nebo osob stejného druhu. Při rekognici musí být přítomna alespoň jedna nezúčastněná osoba.¹¹⁷

V hlavním líčení lze číst k důkazu protokol o konfrontaci nebo rekognici. Ten se však nepovažuje za listinný důkaz. Takový protokol lze v hlavním líčení přečíst jako důkaz jen za podmínek ustanovení § 207 odst. 2 TrŘ v případě obžalovaného,

---

¹¹⁴ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 351 a násl.

¹¹⁵ srov. náleží Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2009, sp. zn. I. ÚS 3206/08

¹¹⁶ viz usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. 10. 2009, sp. zn. 6 To 12/2009, R 43/2010 tr.

¹¹⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 411

resp. § 211 odst. 1 až 4 TrŘ, jde-li o spoluobviněného nebo svědka.¹¹⁸

Dále může být jako důkaz v hlavním líčení předložena fotografická dokumentace o rekognici nebo může být přehrán audiovizuální záznam o provedení rekognice.¹¹⁹

4.2.3 Výslech znalce a znalecký posudek

Další významnou skupinou důkazů prováděných v hlavním líčení jsou výsledky znalců a znalecké posudky. Používají se v případech, kdy je třeba pro objasnění určitých okolností v trestním řízení nestranné odborné posouzení.

Zákon ve snaze odstranit nadbytečné přibírání znalců v jednoduchých případech upravuje v ustanovení § 105 odst. 1 TrŘ řešení odborných otázek v trestním řízení tak, že znalecký posudek se využívá teprve tehdy, jestliže pro složitost posuzované otázky nepostačuje odborné vyjádření. To však neplatí v případech, kdy zákon sám obligatorně vyžaduje přibírání znalce, např. vyšetření duševního stavu obviněného podle ustanovení § 116 TrŘ.

Zákon nijak neupravuje obsah ani formální náležitosti odborného vyjádření. Za odborné vyjádření v jednodušších případech se v praxi považuje např. lékařská zpráva o zranění poškozeného a s ním souvisejících otázkách.¹²⁰ Odborné vyjádření může podat dle ustanovení § 105 odst. 5 TrŘ osoba, která je podle zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, činná jako znalec, dále také každá fyzická nebo právnická osoba, která má potřebné odborné předpoklady.

Znalecký posudek je obvykle podáván písemně. Zákon však nevylučuje ani možnost podat jej ústně do protokolu sepsaného orgánem činným v trestním řízení v souladu s ustanovením § 108 odst. 1 TrŘ. Místo výsledku znalce v hlavním líčení je pak možné číst k důkazu protokol o jeho výpovědi nebo jeho písemně zpracovaný znalecký posudek podle ustanovení § 211 odst. 5 TrŘ. V takovém případě je nutné dodržet zákonem stanovené podmínky, a sice řádně poučit znalce před podáním posudku podle ustanovení § 106 TrŘ, zároveň nesmí existovat pochybnosti o správnosti

¹¹⁸ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl I, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 918

¹¹⁹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl I, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 928

¹²⁰ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha C. H. BECK, 2007, str. 444 a násl.

a úplnosti posudku a obžalovaný i státní zástupce musí s tímto postupem souhlasit. Souhlas obžalovaného a státního zástupce však není nutný v případě provedení důkazu čtením písemného znaleckého posudku, který podává ústav. Ten lze přečíst v hlavním líčení podle ustanovení § 213 odst. 1 TrŘ jako listinný důkaz i bez souhlasu těchto stran.¹²¹

Pokud znalec vypracoval písemný posudek, je podle ustanovení § 108 odst. 1 TrŘ oprávněn se na něj při svém výsledku odvolat, tedy i v hlavním líčení. Toto odvolání nelze chápat jako prohlášení, že stvrzuje závěry svého znaleckého posudku, avšak v souladu s ustanovením § 220 odst. 2 TrŘ je třeba, aby posudek přednesl.¹²²

Znalci může být dovoleno v průběhu trestního řízení, včetně hlavního líčení, aby se účastnil některých úkonů trestního řízení. Smyslem je získání podkladů pro podání znaleckého posudku. Za tímto účelem může dokonce klást otázky při výslechu svědků nebo obviněného, pokud se týkají předmětu jeho posuzování. Znalec dále může zasahovat do pořadí provádění jednotlivých důkazů, protože je oprávněn navrhnout, aby okolnosti potřebné pro podání znaleckého posudku byly předtím objasněny jinými důkazy.

Znalecký posudek obvykle nechávají zpracovat orgány činné v trestním řízení již v přípravném řízení. Státní zástupce poté navrhuje důkaz čtením tohoto posudku nebo výsledkem znalce v hlavním líčení. Ovšem podstatně méně často žádá o povolení, aby sám mohl tento důkaz provést podle ustanovení § 215 odst. 2 TrŘ. Takové jednání státních zástupců má však negativní dopady, neboť oslabuje kontradiktorní charakter hlavního líčení a ani nepřispívá k řádnému objasnění okolností důležitých pro rozhodnutí soudu. Soud by proto měl provedení výslechu znalce v hlavním líčení státnímu zástupci uložit, pokud ten ho navrhuje, ale zároveň nepožaduje, aby ho sám mohl provést. Takový postup je plně v souladu s ustanovením § 2 odst. 8 a § 180 odst. 2 TrŘ.¹²³

Důkaz znaleckým posudkem nebo výsledkem znalce může navrhnout jak státní zástupce, tak i obžalovaný, poškozený a zúčastněná osoba. Podle ustanovení

---

¹²¹ Fastner, J.: K provedení důkazu znaleckým posudkem znalce jednotlivce a znaleckého ústavu. K použití zprošťujícího důvodu, *Trestněprávní revue* č. 6/2012, str. 151

¹²² viz usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 3. 2. 1999, sp. zn. 7 To 388/98, R 13/2000 tr.

¹²³ Vantuch, P.: K znaleckým posudkům předloženým stranou a k výsledku jejich zpracovatele, *Trestní právo* č. 5/2003, str. 23

§ 215 odst. 2 TrŘ může obžalovaný nebo jeho obhájce žádat, aby mohl provést tento důkaz sám v hlavním líčení. Ani strana obhajoby však toto právo nevyužívá v praxi příliš často.

Znalecký posudek navržený stranou obhajoby často konkuruje znaleckému posudku předloženému státním zástupcem. Obhájce by neměl navrhopvat znalecký posudek, který nesvědčí ve prospěch obžalovaného. To ovšem není důvodem k závěru, že znalecký posudek předložený stranou obhajoby je tendenční a nelze ho považovat za stejně hodnotný důkaz, jakým je znalecký posudek opatřený státním zástupcem. V tomto směru se vyjadřuje také zákon, kdy ustanovení § 89 odst. 2 TrŘ uvádí, že skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.

Bylo-li vypracováno více znaleckých posudků, které jsou ve vzájemném rozporu, je vhodné předvolat k hlavnímu líčení tyto znalce a pokusit se v průběhu jejich výslechu všechny rozpory objasnit a odstranit v souladu s ustanovením § 109 TrŘ.

Pokud zůstanou i po provedení výslechu znalců rozpory, které vyžadují zvláštního vědeckého posouzení, může soud opatřit tzv. revizní znalecký posudek. Jedná se o znalecký posudek, který je vyhotoven státním orgánem, vědeckým ústavem, vysokou školou nebo institucí specializovanou na znaleckou činnost dle ustanovení § 110 TrŘ.¹²⁴ V takto sporných případech by měl soud výslech znalců nebo čtení posudku znaleckého ústavu provést sám. Měl by tak postupovat i tehdy, když některá z procesních stran žádá o možnost provést důkaz sama.

4.2.4 Listinné a věcné důkazy a další důkazní prostředky

Ustanovení § 213 TrŘ upravuje provádění dalších důkazů, tj. listinných a věcných. Listinné důkazy se v hlavním líčení předloží stranám k nahlédnutí. Pokud je to třeba, předloží se tyto důkazy k nahlédnutí i svědkům a znalcům. Dřívější právní úprava vyžadovala, aby soud posudky, zprávy státních a jiných orgánů a další listiny v hlavním líčení přečetl. V současné době je však tato povinnost upravena v ustanovení § 213 odst. 2 TrŘ jen pro případ, že některá procesní strana přečtení listiny navrhne.

Věcné důkazy se předloží stranám k ohledání. Důkazy listinné i věcné mohou předkládat orgány činné v trestním řízení a rovněž procesní strany.

---

¹²⁴ srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 11 Tdo 1202/2010, R 39/2011 tr.

Dokazování v hlavním líčení může probíhat také prostřednictvím tzv. zvláštních způsobů dokazování. Jedná se o vyšetřovací pokus podle ustanovení § 104c TrŘ, rekonstrukci podle § 104d TrŘ a prověrku na místě podle § 104e TrŘ. Provádění těchto důkazů je však náročné po technické i časové stránce, tudíž k němu obvykle dochází již v přípravném řízení. V hlavním líčení jsou poté čteny protokoly o těchto důkazech, které spadají do kategorie listinných důkazů. Dále bývají obvykle k dispozici kromě protokolu i další materiály, jakými jsou fotografie, zvukové, obrazové nebo zvukově-obrazové záznamy. V hlavním líčení pak mohou být záznamy přehrány přímo v jednacím síni. Z toho plyne, že předpokladem pro provedení takového typu důkazu je příslušné technické vybavení jednacích síní.

Důkazy formou odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu lze provádět podobným způsobem jako výše zmíněné záznamy. V hlavním líčení je přehráván záznam z datového nosiče. Soudu musí být tento záznam předložen s protokolem, ve kterém je uvedeno místo, čas, způsob provedení, obsah záznamu a také orgán, který pořídil záznam. Je důležité, aby v protokolu byl zaznamenán i obsah záznamu v podobě jeho přepisu. Soud se tak může zaměřit pouze na ty jeho části, které jsou podstatné pro trestní řízení, a nemusí jej procházet celý.

Další důkazní prostředky jsou upraveny v souvislosti s trestním řízením vedeným proti mladistvému obviněnému. ZSM zdůrazňuje, že je důležité, aby byly spolehlivě zjištěny osobní a jiné poměry mladistvého. Jedině tak je možné zjistit, jaké byly příčiny spáchání protiprávního jednání a jaké jsou možnosti nápravy a zpětného začlenění mladistvého do společnosti. Z toho důvodu byly vytvořeny dva nové instituty. Prvním je zjištění poměrů mladistvého podle ustanovení § 55 ZSM a druhým, podrobnějším je zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého podle ustanovení § 56 ZSM. Obojí provádí příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo Probační a mediační služba. Zákon podrobně uvádí, na co je třeba se zaměřit. Při zjišťování poměrů mladistvého se soud nemusí spokojit s informacemi získanými podle výše uvedených ustanovení, ale může za tímto účelem provádět také další důkazy, např. výslech učitelů mladistvého, resp. vyžádání hodnocení ze školy.

Ustanovení § 65 odst. 1 ZSM vyžaduje, aby soud při svém rozhodování přihlédl také k okolnostem vyplývajícím ze zprávy o poměrech mladistvého.

Výše uvedené instituty jsou si navzájem velmi podobné. Zákonodárce nedůsledně provedl tuto úpravu, neboť původní záměr nebyl vytvořit dva téměř totožné instituty. Měl být dostatečně rozlišen smysl, obsah i zpracovatel těchto zpráv. Např. zprávu podle ustanovení § 56 ZSM by měla zpracovávat spíše Probační a mediační služba, avšak zákon toto nespecifikuje.¹²⁵

4.3 Závěr hlavního líčení

Předseda senátu prohlásí dokazování za skončené v okamžiku, kdy již byly provedeny všechny navržené důkazy, nebo bylo rozhodnuto, že další důkazy provedeny nebudou.

Závěrečná fáze hlavního líčení slouží především k tomu, aby se každá oprávněná osoba mohla vyjádřit k předcházejícímu průběhu řízení a sdělit soudu svůj názor na projednávanou věc. Zákon pro tento účel upravuje institut závěrečných řečí a pro obžalovaného navíc právo posledního slova.

Podle ustanovení § 216 odst. 1 TrŘ udělí předseda senátu slovo k závěrečným řečem ihned poté, co je dokazování prohlášeno za skončené. Pořadí závěrečných řečí je zákonem upraveno následovně: první mluví státní zástupce, dále poškozený, zúčastněná osoba a na závěr vždy obhájce obžalovaného, případně sám obžalovaný. Ve věci mladistvého obžalovaného má právo pronést závěrečnou řeč jako poslední zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Vystupuje-li v řízení více osob ve stejném procesním postavení, určí jejich pořadí předseda senátu. Právo pronést závěrečnou řeč má jak oprávněná osoba, tak její zástupce. V případě společného řízení proti obžalované fyzické osobě a obžalované právnické osobě přednese závěrečnou řeč po závěrečných řečech výše uvedených osob nejprve obhájce právnické osoby, následně její zástupce, poté obhájce obžalované fyzické osoby a nakonec fyzická osoba v souladu s ustanovením § 37 odst. 2 TOPOZ.

Závěrečná řeč v hlavním líčení neslouží jako důkaz, nicméně může do určité míry ovlivnit konečné rozhodnutí soudu. Vzhledem k závěrečným řečem však může vyvstat potřeba ještě objasnit některou okolnost. V tom případě se soud usnese dle ustanovení § 218 TrŘ, že je třeba doplnit dokazování, tudíž se bude pokračovat v hlavním líčení.

---

¹²⁵ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M., Šámalová, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, Komentář, 3. vydání, Praha: C. H. BECK, 2011, str. 497

Oprávněné osoby mohou ve své závěrečné řeči shrnout dokazování, jednotlivé provedené důkazy interpretovat dle svého mínění a vhodně argumentovat pro rozhodnutí, kterého chtějí dosáhnout. To může ovlivnit členy senátu před tím, než se odeberou k závěrečné poradě. Největší vliv pak bude mít závěrečná řeč pronesená jako poslední, z toho důvodu zákon umožňuje využít této výhody obžalovanému. Pokud by se po závěrečné řeči obžalovaného, resp. jeho obhájce, pokud by obžalovaný svého práva nevyužil, ujala znovu slova jiná osoba, má obhájce i obžalovaný právo na repliku, tedy že mohou znovu promluvit. Má-li obžalovaný více obhájců, právo pronést závěrečnou řeč má každý z nich.

Pronést závěrečnou řeč není povinností, nýbrž pouze právem oprávněné osoby. Jeví se však vhodné, aby alespoň státní zástupce za stranu obžaloby a obhájce nebo obžalovaný za stranu obhajoby pronesli závěrečnou řeč, čímž se pokusili ovlivnit konečné rozhodnutí soudu ve svůj prospěch.

Zákon nijak neupravuje podobu ani obsah závěrečné řeči. Pouze ustanovení § 216 odst. 4 TrŘ stanoví, že předseda senátu může přerušit závěrečnou řeč, pokud zřejmě vybočuje z rámce projednávané věci.

Přesto lze doporučit dodržení určitých neformálních požadavků, aby závěrečná řeč posloužila svému účelu, tedy pozitivně ovlivnila závěrečné rozhodnutí soudu. Mělo by se jednat o kvalitní řečnický přednes, který bude pronesen srozumitelně a nahlas. Závěrečná řeč má být ústním projevem. Přednášející osoba sice může nahlížet do svých poznámek, avšak celá závěrečná řeč by neměla být pouze přečtena. S ohledem na to, že se jedná o mluvený projev, by měla být přizpůsobena délka souvětí a složitost slovních obrátů. Pokud se jedná o věc projednávanou senátem, je vhodné používat přiměřeně srozumitelnou terminologii, které porozumí i laičtí členové senátu. Délka závěrečné řeči je v zásadě individuální záležitostí, neboť bude záviset na komplikovanosti projednávané věci. Nelze však uzavřít, že čím delší závěrečná řeč je, tím lepší dojem vzbudí. Naopak závěrečná řeč by měla být do té míry stručná, aby se zaměřila na důležité momenty, vyzdvihla je a shrnula závěry z nich plynoucí. Opakování všeho, co již bylo před soudem provedeno, bez následného hodnocení nebo vlastních úvah a komentářů může pouze způsobit oslabení dojmu z celého projevu.

Doporučení, jak vést závěrečnou řeč, se týká všech oprávněných osob. Avšak její obsah závisí na tom, která procesní strana ji bude pronášet. Státní zástupce

by se měl zaměřit na právní zhodnocení provedených důkazů, vyjádřit se k aspektům trestní odpovědnosti obžalovaného, odůvodnit právní kvalifikaci projednávaného skutku a navrhnout a odůvodnit trest, resp. ochranné opatření.¹²⁶ Pokud nasvědčují výsledky dokazování tomu, že podaná obžaloba není důvodná, může také navrhnout zproštění obžalovaného obžaloby. Poškozený by se měl ve své závěrečné řeči věnovat především otázce náhrady škody, tedy zejména výši škody a odpovědnosti obžalovaného za její vznik. Vystupuje-li v řízení také zúčastněná osoba, její závěrečná řeč se bude týkat zabránění její věci.

Na rozdíl od ostatních oprávněných osob je obhájce obžalovaného vázán tím, že svou závěrečnou řečí nesmí zhoršit procesní postavení svého klienta, ale naopak by se měl jeho situaci pokusit vylepšit. Z toho důvodu by se měl zaměřit zejména na vyzvednutí důkazů, které obžalovaného zbavují viny nebo ji alespoň zmírňují. Naopak se může pokusit zpochybnit důkazy, které obžalovaného usvědčují. Ve snaze vylepšit postavení obžalovaného by se však neměl obhájce uchýlovat ke zkreslování skutečností ani např. navrhopvat jeho zproštění obžaloby ve chvíli, kdy pro to nejsou očividně dány podmínky.

V praxi je obvyklé, že za obžalovaného pronese závěrečnou řeč jeho obhájce. Není však vyloučeno, aby poté, co mluví obhájce, se ujal slova také sám obžalovaný. Obhájce se může např. zaměřit na odbornou stránku projednávané věci a obžalovaný může pohovořit ze svého hlediska, jaké pohnutky ho vedly k páčání trestné činnosti, jaké jsou možnosti jeho nápravy apod. Závěrečná řeč obžalovaného by měla vhodně doplnit tu, kterou pronesl jeho obhájce. Není vhodné, aby obžalovaný pouze zopakoval, co již bylo řečeno.

Po skončení závěrečných řečí má předseda senátu povinnost podle ustanovení § 217 TrŘ udělit obžalovanému poslední slovo. Právo posledního slova náleží výhradně obžalovanému, a to i v případě, kdy již pronesl svou závěrečnou řeč.

V případě společného řízení proti obžalované fyzické osobě a obžalované právnické osobě přednese poslední slovo nejprve zástupce právnické osoby a poté fyzická osoba v souladu s ustanovením § 37 odst. 2 TOPOZ.

Obžalovanému v průběhu jeho projevu nesmí být nikým kladeny žádné otázky. Ani v případě posledního slova nejsou zákonem nijak upraveny obsahové

---

¹²⁶ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha C. H. BECK, 2007, str. 687

náležitosti. Obžalovaný může uvést cokoliv, co se mu jeví významným z hlediska své obhajoby.¹²⁷

Dojde-li soud k závěru, že je ještě potřeba dále objasnit některé okolnosti, usnese se na doplnění dokazování, jak již bylo zmíněno výše. Soud může k tomuto závěru dojít dokonce až při závěrečné poradě senátu. Po doplnění dokazování musí předseda senátu znovu udělit slovo k závěrečné řeči všem oprávněným osobám a obžalovanému poslední slovo na samotný závěr hlavního líčení.

4.4 Hlavní líčení ve zjednodušeném řízení podle § 314d TrŘ

Zjednodušené řízení před soudem navazuje na zkrácené přípravné řízení. Zjednodušené řízení před soudem by mělo být konáno ve většině případů, v nichž proběhlo zkrácené přípravné řízení.

Tento druh řízení se liší již svým zahájením, kterým je podání návrhu na potrestání na rozdíl od obžaloby. Zjednodušené řízení je koncipováno jako maximálně neformální a jednoduché, aby se jeho zrychlení projevilo nejen v průběhu přípravného řízení, ale taktéž v řízení před soudem.¹²⁸

Zjednodušené řízení koná pouze samosoudce okresního soudu. Krajský soud jako soud prvního stupně v trestních věcech samosoudcem nikdy nerozhoduje. Samosoudci v řízení náležejí stejná práva i povinnosti, které má v řízení před soudem senát a předseda senátu, jak upravuje ustanovení § 314b odst. 4 TrŘ.

Předpoklady konání zjednodušeného řízení jsou dány v ustanovení § 314b odst. 1 TrŘ ve spojení s § 179a odst. 1 TrŘ. Je tedy třeba, aby ve věci bylo konáno zkrácené přípravné řízení. Zkrácené přípravné řízení lze konat za podmínek stanovených v § 179a odst. 1 TrŘ. Všechny uvedené podmínky musí být splněny kumulativně.

Zjednodušené řízení před samosoudcem začíná doručením návrhu na potrestání soudu. Tímto okamžikem je zahájeno trestní stíhání a podezřelý se stává obviněným. Účinky zahájení trestního stíhání nastávají, aniž by bylo nutno návrh na potrestání doručit obviněnému. Návrh na potrestání obsahuje stejné náležitosti jako obžaloba,

---

¹²⁷ Jelínek, J. a kol: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 827

¹²⁸ Zeman, P.: Právní úprava zkráceného řízení z perspektivy rekodifikace trestního procesu, Trestněprávní revue č. 10/2008, str. 300

s výjimkou odůvodnění v souladu s ustanovením § 179d TrŘ.

Postup samosoudce po podání návrhu na potrestání závisí na tom, zda byl soudu společně s doručením návrhu předán zadržený podezřelý či nikoliv. Předává-li státní zástupce také zadrženého podezřelého, obvykle podá také návrh na jeho vzetí do vazby.

Podle dřívější právní úpravy bylo třeba zajistit účast obhájce, neboť se jednalo o důvod nutné obhajoby podle ustanovení § 36 odst. 4 písm. a) TrŘ. Podle nové úpravy se však v současné době může obviněný obhájce vzdát podle ustanovení § 36b odst. 1 TrŘ, byť je dán důvod nutné obhajoby.

Pokud podezřelý nebyl zadržen, samosoudce posoudí podle protokolu o výsledku podezřelého dle ustanovení § 314b odst. 3 TrŘ, zda je potřeba předvolat obviněného k výsledku nebo je možné ihned nařídit hlavní líčení. Obviněný bude vyslechnut obvykle tehdy, jestliže s přihlédnutím k protokolu o výsledku podezřelého a stanovisku státního zástupce v návrhu na potrestání lze předpokládat, že se tyto strany mohou shodnout na některých nesporných skutečnostech, případně lze předpokládat jejich souhlas s přečtením úředních záznamů o vysvětleních osob a o provedení dalších úkonů.

Výslech zadrženého podezřelého musí soudce provést neodkladně, nejpozději do dvaceti čtyř hodin od jeho předání soudu. Výslech je zaměřen především na okolnosti zadržení a důvody vazby, ale také na zjištění, které skutečnosti považuje zadržený obviněný za nesporné, jako je tomu v předchozím případě.

Přezkoumání návrhu na potrestání proběhne podle obecných pravidel pro řízení před samosoudcem. Samosoudce tedy návrh na potrestání předběžně neprojednává, ale zabývá se jím z hledisek uvedených v ustanovení § 181 odst. 1 a § 186 TrŘ. Jeho povinností je tedy přezkoumat jej ve stejném rozsahu jako senát obžalobu, zejména zda návrh poskytuje spolehlivý podklad pro další řízení, zda předcházející zkrácené přípravné řízení bylo provedeno podle zákona bez závažných procesních vad a zda byly splněny podmínky pro jeho konání.

Samosoudce může po výsledku obviněného buď vydat rozhodnutí mimo hlavní líčení, anebo obviněnému doručí předvolání k hlavnímu líčení. Nejpozději s tímto předvoláním je doručen obviněnému a jeho obhájci také návrh na potrestání, pokud se tak nestalo již dříve.

Pro konání hlavního líčení platí obecná úprava o lhůtách k přípravě. Obviněný,

jeho obhájce i státní zástupce mají tedy právo na zachování lhůty pěti pracovních dnů od doručení předvolání, resp. vyrozumění. Trvá-li některá ze stran na zachování této lhůty, stanoví samosoudce termín konání hlavního líčení tak, aby lhůta proběhla. Vysloví-li strany souhlas se zkrácením této lhůty, může hlavní líčení proběhnout ihned po výslechu obviněného. Provede-li samosoudce hlavní líčení ve lhůtě dvaceti čtyř hodin od předání zadrženého, nemusí být ten ani vzat do vazby, protože hlavní líčení proběhne ještě v rámci jeho zadržení.

Pro přítomnost osob v hlavním líčení platí obecná úprava obsažená v § 202 TrŘ. O konání hlavního líčení se vyrozumívají také další osoby. S ohledem na neformálnost řízení a požadavek rychlosti stačí i telefonické nebo obdobné vyrozumění.

Příprava hlavního líčení i jeho průběh se řídí podle obecných ustanovení § 196 a násl. TrŘ o hlavním líčení.

Samostatnou odchylnou úpravu obsahuje pouze ustanovení § 314d odst. 2 TrŘ ohledně výslechu obviněného a čtení protokolu o výslechu podezřelého. Při hlavním líčení je tedy třeba provést výslech obviněného, je však možné místo toho přečíst protokol o výslechu podezřelého, na který se užije ustanovení § 207 odst. 2 TrŘ o protokolu o dřívější výpovědi obžalovaného obdobně.

Po výslechu obviněného může samosoudce rozhodnout o upuštění od dokazování těch skutečností, které státní zástupce a obviněný označili za nesporné a s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažného důvodu o těchto prohlášeních pochybovat. Prohlášení obviněného o nesporných skutečnostech však nelze ztotožňovat s doznáním.¹²⁹ Nesporné skutečnosti slouží ke zjednodušení a zrychlení soudního řízení. Rozsah nesporných skutečností není zákonem nijak omezen. Z toho důvodu může být rozsah dokazování v hlavním líčení velmi zúžen.

V hlavním líčení je možné se souhlasem státního zástupce a obviněného přečíst úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů podle § 158 odst. 3 a 6 TrŘ. Jestliže se hlavní líčení ve zjednodušeném řízení koná v nepřítomnosti obviněného, nelze podle § 314d odst. 2 TrŘ číst úřední záznamy o vysvětlení osoby a o provedení dalších úkonů, neboť takto je možno postupovat jen s jeho souhlasem. To neplatí, pokud takový souhlas byl dán obviněným předem,

---

¹²⁹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 2363

např. v rámci výslechu podle 314b odst. 2 TrŘ.¹³⁰

Při rozhodování v hlavním líčení se použijí obecná ustanovení § 220 a násl. TrŘ o rozhodnutí soudu v hlavním líčení.

Samosoudce může ve zjednodušeném řízení vyhotovit zjednodušený písemný rozsudek, který neobsahuje odůvodnění. Podmínky pro tento postup jsou nově upraveny v ustanovení § 129 odst. 2 TrŘ.

5. Rozhodnutí soudu

Rozhodnutí soudu o podané obžalobě je zpravidla nejdůležitějším procesním úkonem trestního řízení a je považováno za vyvrcholení činnosti soudu při hlavním líčení. Soudním rozhodnutím obvykle končí hlavní líčení. Soud však může vynést také rozhodnutí zatímní povahy, které neřeší věc konečným způsobem a pouze dočasně oddaluje meritorní rozhodnutí.¹³¹ Mezi taková rozhodnutí patří např. usnesení o vrácení věci státnímu zástupci k došetření podle ustanovení § 221 TrŘ, postoupení věci jinému soudu podle § 222 odst. 1 TrŘ, tj. předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti nadřízenému soudu, a přerušení trestního stíhání podle § 224 TrŘ. Zvláštní způsob přerušování trestního stíhání upravuje ustanovení § 224 odst. 5 TrŘ, má-li soud za to, že zákon rozhodný v dané věci je v rozporu s ústavním pořádkem. V tom případě předloží věc Ústavnímu soudu. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 223a TrŘ má netypickou povahu, neboť nejdříve ho lze považovat za rozhodnutí zatímní povahy a po splnění podmínek podle ustanovení § 308 TrŘ se stává rozhodnutím konečným.

Podle ustanovení § 220 odst. 1 TrŘ může soud rozhodovat pouze o skutku, který je uveden v žalobním návrhu. Zákon zde ukládá soudu povinnost zachovávat totožnost skutku, to znamená, že může rozhodnout pouze o skutku, pro který bylo zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby a který byl dostatečně vymezen státním zástupcem v obžalobě, resp. návrhu na potrestání. Předmětem trestního řízení je tedy skutek, který je pojmově nadřazen termínu trestný čin. Je tedy důležité již v usnesení o zahájení trestního stíhání a dále pak v obžalobě co nejpřesněji vymezit skutek, který je předmětem konkrétního trestního řízení. Měl by být uveden především čas, místo a způsob spáchání skutku,

¹³⁰ usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 3. 2003, sp. zn. 12 To 113/2003, R 4/2004 tr.

¹³¹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1740

případně další známé skutečnosti, které ho mohou pomoci odlišit od ostatních a které budou tvořit dostatečný základ pro jeho právní kvalifikaci.¹³²

Při zjišťování totožnosti skutku v trestním řízení je důležitá jednak totožnost obviněného a dále totožnost skutkových okolností konkrétního případu. V souvislosti s totožností skutkových okolností mohou v praxi vyvstat určité problémy. V průběhu trestního řízení dochází na základě dokazování ke zjišťování nových okolností, které mohou skutek popsany v usnesení o zahájení trestního stíhání a v obžalobě částečně nebo i značně pozměnit. Platí, že právní posouzení daného skutku není rozhodné a podle ustanovení § 220 odst. 3 TrŘ jím ani soud při svém rozhodnutí není vázán. Důležité pro zachování totožnosti skutku je, aby byla shoda alespoň mezi jednáním a následkem, případně alespoň jedním z nich. Změní-li se v průběhu dokazování zjištění např. o času nebo místě spáchání projednávaného skutku, jeho totožnost přesto zůstane zachována. Shoda jednání nebo následku nemusí být vždy úplná, postačí částečná totožnost, pokud se týká podstatných aspektů.¹³³

Problematika posuzování totožnosti skutku může být v některých případech velmi složitou záležitostí. Z toho důvodu vzniklo na toto téma mnoho soudních rozhodnutí.¹³⁴

Dojde-li k tomu, že soud se rozhodne posuzovat projednávaný skutek podle přísnějšího ustanovení zákona, než tak učinila obžaloba, obžalovaný musí být na takovou skutečnost upozorněn. Obžalovaný by měl být v tomto směru upozorněn již při doručení opisu obžaloby, jak uvádí ustanovení § 190 odst. 2 TrŘ.¹³⁵ Pokud se tak stalo až v průběhu řízení před soudem, může žádat o odročení hlavního líčení, aby měl možnost si připravit obhajobu. Soud je povinen dle ustanovení § 225 odst. 2 TrŘ obžalovanému tuto lhůtu poskytnout.

V této souvislosti může vyvstat problém, pokud státní zástupce kvalifikuje předmětný skutek podle méně přísnějšího ustanovení, které nezakládá nutnou obhajobu podle § 36 odst. 3 TrŘ. Soud v hlavním líčení se rozhodne posuzovat skutek podle ustanovení, na které se již vztahuje povinnost, aby měl obviněný obhájce

¹³² Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008, str. 491 a násl.

¹³³ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, str. 563

¹³⁴ např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 5. 2009, sp. zn. 8 Tdo 474/2009, R 21/2010 tr.; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2007, sp. zn. 5 Tdo 1141/2007, R 45/2008 tr.; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2000, sp. zn. 3 Tz 73/2000, R 10/2001 tr.

¹³⁵ srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. 7 Tdo 536/2006, R 4/2007 tr.

již v přípravném řízení. Je pak otázkou, jestli pouhé upozornění obžalovaného na možnost přísnějšího posuzování skutku a případně poskytnutí nové lhůty na přípravu obhajoby může tento nedostatek v obhajobě zhojit.

Soud rozhoduje ve věci samé meritorním rozhodnutím, které vytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté (*res iudicata*). Při rozhodování smí v souladu s ustanovením § 220 odst. 2 TrŘ přihlížet pouze ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení. Meritorním rozhodnutím soudu se rozumí především rozsudek a dále také usnesení o zastavení trestního stíhání podle § 223 TrŘ, usnesení o schválení narovnání, jsou-li dány podmínky podle ustanovení § 309 odst. 1 TrŘ, a usnesení o postoupení věci podle ustanovení § 222 odst. 2 TrŘ. Rozhodování formou odklonu od trestního stíhání, tj. usnesením o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo usnesením o schválení narovnání, nemusí nastat až v hlavním líčení. Jsou-li dány předpoklady pro výše uvedený postup, může tak být totiž rozhodnuto již v přípravném řízení.

Při rozhodování v hlavním líčení proti mladistvému může soud v zásadě využít stejné možnosti, jako je tomu v případě dospělých obžalovaných. Je však třeba zdůraznit, že soud by měl dávat přednost alternativním opatřením a využívat odklony od trestního stíhání. K tomuto účelu je upraven ve věcech mladistvých nový způsob odklonu. Jedná se o odstoupení od trestního stíhání podle ustanovení § 69 písm. c) ZSM. Kromě něj je možno využít dva výše zmíněné odklony, které upravuje trestní řád, tj. podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání. Podmínky pro využití těchto zvláštních způsobů řízení jsou stanoveny obecně v ustanovení § 68 ZSM a konkrétně pro jednotlivé odklony pak v § 307 a § 309 TrŘ a dále v § 70 ZSM.

Rozsudek¹³⁶ je rozhodnutím, které je vyhrazeno pouze do pravomoci soudu, tudíž žádný jiný orgán činný v trestním řízení jím nemůže rozhodnout. Jde o meritorní rozhodnutí v určité trestní věci, kterým může být obžalovaný buď uznán vinným, a zpravidla mu je za to uložen trest, anebo jím může být zproštěn obžaloby. Obžalovaný nemůže být uznán vinným žádným jiným rozhodnutím, výjimku tvoří pouze jednoduché trestní věci, které jsou bez projednání věci v hlavním líčení rozhodnuty formou trestního příkazu podle ustanovení § 314e TrŘ.

---

¹³⁶ viz Púry, F., Šámal, P., Urbánek, J.: Vzory podání a rozhodnutí v trestních věcech, 3. aktualizované a přepracované vydání, Linde Praha, 2011, str. 200 a násl., vzor č. 103 a další

Rozhodnutí soudu v hlavním líčení rozsudkem je považováno za subsidiární možnost, která přichází na řadu teprve poté, kdy nebude rozhodnuto žádným z rozhodnutí uvedených v ustanovení § 225 odst. 1 TrŘ.

Ustanovení § 120 a násl. TrŘ upravuje obsahové náležitosti rozsudku. Rozsudek se obvykle skládá ze čtyř částí: úvodu (tzv. návěty), výroku (enunciátu), odůvodnění a poučení o opravném prostředku.¹³⁷ Rozsudek začíná slovy „Jménem republiky“, tento požadavek vyplývá již z čl. 81 Ústavy. Dále musí následovat označení soudu a soudců, kteří se podíleli na rozhodnutí, den a místo vyhlášení rozsudku. Dodržení těchto náležitostí je velmi důležité. To potvrzuje i judikatura, když např. Nejvyšší soud k této problematice uvádí: „Označení soudu musí obsahovat jeho úplný název, tzn. stupeň, sídlo, respektive pobočku, přičemž tyto úřední názvy jsou explicitně stanoveny zákonem č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Jména a příjmení soudců musí být uvedena i s jejich funkčním označením a akademickým titulem. Přesnost zde slouží k zabezpečení možnosti přezkoumání, zda byl soud řádně obsazen, a ve svých důsledcích vyjadřuje požadavek na spravedlivý proces a zákonného soudce. Jde o obligatorní součást písemně vyhotoveného rozsudku a jeho nedostatek zpochybňuje správnost celého rozsudku.“¹³⁸

Výroková část obsahuje rozhodnutí soudu ve věci samé. Především soud označí obžalovaného tak, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou, tj. jménem, příjmením, datem a místem narození, zaměstnáním, bydlištěm. Dále zde soud uvede, zda obžalovaného uznává vinným nebo ho zprošťuje obžaloby.

Výroková část se skládá ze skutkové a právní věty. Ve skutkové větě soud stručně a výstižně popíše konkrétní skutek tak, aby nemohl být zaměněn s jiným, a to uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, popřípadě uvedením jiných skutečností. Skutkovou větu tvoří slovní vyjádření žalovaného skutku obsahující všechny zjištěné relevantní skutkové okolnosti odpovídající trestněprávním znakům odůvodňujícím použitou právní kvalifikaci a trestní sazbu.¹³⁹ To, co je obsaženo ve skutkové větě, je pak v právní větě vyjádřeno v právní terminologii. Trestný čin je pak právně kvalifikován zákonným pojmenováním a uvedením příslušného

¹³⁷ Jelínek, J., Říha, J., Sovák, Z.: Rozhodnutí ve věcech trestních, 2. aktualizované a přepracované vydání, Praha: Leges, 2008, str. 51 a násl.

¹³⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2004, sp. zn. 4 Tz 131/2004

¹³⁹ Šámal, P., Hrachovec, P., Sovák, Z., Pury, F.: Trestní řízení před soudem prvního stupně, Praha, C. H. BECK 1996, str. 343

zákonného ustanovení.

Byl-li obžalovaný shledán vinným, soud mu za to zpravidla uloží trest. Určí přesný druh a výměru trestu, pokud ukládá nepodmíněny trest odnětí svobody, uvede, v jakém typu věznice bude vykonán. Ukládá-li soud obžalovanému další přiměřená omezení nebo povinnosti, nebo vyslovuje-li nad ním dohled, stanoví zároveň podmínky pro jejich výkon.

Existují však výjimky, kdy je obžalovaný shledán vinným, avšak trest mu uložen nebude. Jedná se v první řadě o případy upuštění nebo podmíněného upuštění od potrestání. Další výjimku obsahuje ustanovení § 227 TrŘ, které upravuje situace, kdy by za normálních okolností došlo k zastavení trestního stíhání, resp. by vůbec nebylo zahájeno, avšak na žádost obžalovaného bylo pokračováno v trestním řízení. V takovém případě mu soud trest neuloží, ačkoliv vysloví jeho vinu. To však není na překážku tomu, aby soud uložil obžalovanému takovým rozsudkem např. povinnost nahradit poškozenému škodu.

Soud v odsuzujícím rozsudku může také rozhodnout o nároku poškozeného na náhradu škody. Rozhoduje však pouze v případě, kdy poškozený svůj nárok řádně a včas uplatnil. Přínosem rozhodování soudu v adhezním řízení je zejména fakt, že všechny okolnosti protiprávního jednání obžalovaného, kterým byla způsobena škoda, mohou být projednány v rámci trestního řízení. Poškozený v trestním řízení je navíc zvýhodněn oproti občanskoprávnímu sporu v tom, že zde na něm neleží důkazní břemeno. Soud odkáže poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem, pokud nerozhoduje odsuzujícím rozsudkem nebo poškozenému nepřizná náhradu škody. Odkázání poškozeného na občanskoprávní, resp. jiné řízení je upraveno v ustanovení § 229 TrŘ. Jestliže je výše škody součástí popisu skutku, soud vždy uloží obžalovanému v odsuzujícím rozsudku povinnost náhrady této škody v souladu s ustanovením § 228 odst. 1 TrŘ.

Rozhodnutí soudu v některých případech ukládají obžalovanému povinnost, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou způsobil trestným činem, jak je uvedeno v ustanovení § 82 odst. 2 TZ. Tato povinnost však není totožná s přiznáním nároku na náhradu škody podle ustanovení § 228 TrŘ, a proto nemůže být exekučním

titulem.¹⁴⁰ Jejím smyslem je zejména výchovně působit na obžalovaného, aby sám dobrovolně způsobenou škodu nahradil.

Ustanovení § 226 taxativně vyjmenovává důvody, kdy soud zproští obžalovaného obžaloby. Jedná se o případy, kdy podle písm. a) nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž je obžalovaný stíhán, podle písm. b) v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem, písm. c) nebylo prokázáno, že tento skutek spáchal obžalovaný, písm. d) obžalovaný není pro nepřičetnost trestně odpovědný, nebo písm. e) trestnost činu zanikla. Tyto důvody jsou v zákoně upraveny podle toho, jak příznivé pro obžalovaného jsou. Např. pokud se soud domnívá, že se skutek, pro nějž je obžalovaný stíhán, vůbec nestal, je to pro něj příznivější než situace, kdy obžalovaný není pro nepřičetnost trestně odpovědný. Dle názoru obsaženého v judikatuře, by měl soud obžalovaného zprostit obžaloby také v případě, kdy dojde k závěru, že projednávaný skutek není trestným činem, avšak jedná se o přestupek nebo kárný delikt a zároveň je zřejmé, že příslušný orgán nemůže o věci rozhodnout.¹⁴¹ Např. přestupek nelze projednat po uplynutí lhůty jednoho roku od jeho spáchání v souladu s ustanovením § 20 odst. 1 PřesZ.

Soud může uložit v rozsudku také ochranné opatření. Obvykle se ukládá na návrh státního zástupce, avšak zákon výslovně umožňuje soudu tak učinit i bez návrhu podle ustanovení § 230 odst. 1 TrŘ. Soud nemusí o ochranném opatření rozhodnout ihned v hlavním líčení, může vyhradit toto rozhodnutí veřejnému zasedání, pokud je potřeba provést ještě další dokazování dle ustanovení § 230 odst. 2 TrŘ.

Pouze výroková část rozsudku právně zavazuje, nabývá právní moci a pouze povinnosti v ní obsažené lze vynutit.¹⁴² Z toho vyplývá, že výrok je nejdůležitější částí rozsudku, a proto úvod a výrok každého rozsudku musí všichni přítomní v jednacím síni vyslechnout vestoje.

Rozsudek zpravidla obsahuje odůvodnění. Přesvědčivost odůvodnění je nutnou podmínkou individuálně i generálně preventivního působení trestního rozhodnutí a zjednává rozhodnutím soudu náležitou vážnost a autoritu. Odůvodnění rovněž činí

---

¹⁴⁰ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1834, 1835

¹⁴¹ např. rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 1963, sp. zn. Pls 2/64, R III/1964 tr.; rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 27. 9. 1979, sp. zn. 4 Tz 65/79, R 68/1980 tr.

¹⁴² Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl I, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2008, str. 1010

rozhodnutí procesně přezkoumatelným, otevřeným protiargumentům a námitkám, neboť objektivizuje úvahy soudu ohledně každého z výroků.¹⁴³

Ustanovení § 125 TrŘ vyjmenovává, na co by se měl soud ve svém odůvodnění rozsudku zaměřit. Soud se musí vypořádat se všemi skutečnostmi relevantními v určité trestní věci.¹⁴⁴ Zaměří se na hodnocení provedeného dokazování, zejména musí být patrné, jak se vypořádal s obhajobou obžalovaného. Měl by uvést úvahy, které ho vedly k uložení určitého druhu a výměry trestu. Součástí této části musí být odůvodnění všech výroků, které byly pojaty do rozsudku. Důležité je především odůvodnění výroku, jímž bylo přiznáno právo poškozenému na náhradu škody vůči obžalovanému. Tento výrok se totiž stává exekučním titulem po nabytí právní moci, stejně jako rozhodnutí soudu v občanskoprávním řízení. Výjimku, kdy rozsudek nemusí obsahovat odůvodnění, upravuje ustanovení § 129 odst. 2 TrŘ. Nedostatek odůvodnění rozsudku způsobuje jeho nepřezkoumatelnost.

Poslední částí rozsudku je poučení o opravném prostředku. Každý rozsudek soudu prvního stupně, tj. ten, kterým se končí hlavní líčení, obsahuje poučení o odvolání. V něm musí být podle ustanovení § 125 odst. 2 TrŘ uvedena lhůta, ve které musí být podáno, tedy do osmi dnů od doručení opisu rozsudku, dále označení soudu, ke kterému má být podáno a také který o něm bude rozhodovat. Každé odvolání musí splňovat náležitosti dle ustanovení § 249 TrŘ. Pokud podané odvolání nesplňuje tyto náležitosti, je postupováno dle ustanovení § 251 TrŘ.

Ve věcech, ve kterých rozhoduje senát, předchází vyhlášení rozsudku porada členů senátu a jejich hlasování. Ustanovení § 126 TrŘ stanoví, čím se musí senát při této poradě zabývat. Účastnit se jí smí pouze členové senátu a zapisovatel a všichni přítomní jsou povinni o jejím obsahu zachovávat mlčenlivost.

Po poradě senátu následuje hlasování, které je upraveno v ustanovení § 127 TrŘ. Rozhoduje prostá většina hlasů, každý člen senátu má právě jeden hlas a všechny mají stejnou váhu. Případy, kdy většiny hlasů dosáhnout nelze, řeší ustanovení § 127 odst. 2 TrŘ. Každý člen senátu musí hlasovat, výjimku upravuje opět zákon, stejně jako pořadí při hlasování. O hlasování se sepíše zvláštní protokol upravený v ustanovení § 58 TrŘ. Vzhledem k tomu, že porada je tajná, je její výsledek, poměr

---

¹⁴³ Visinger, R.: Odůvodnění rozhodnutí v trestních věcech, *Trestněprávní revue* č. 12/2011, str. 339

¹⁴⁴ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: *Kurs trestního práva, Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha C. H. BECK, 2007, str. 697

hlasů pro a proti, v zalepené obálce a právní řád přísně reguluje, kdo do ní může nahlédnout.¹⁴⁵

Z důvodu velkého významu rozsudku zákon přesně upravuje způsob jeho vyhlášení. Děje se tak vždy veřejně, což je zcela v souladu s čl. 96 odst. 2 Ústavy. Rozsudek je vždy potřeba vyhlásit veřejně také v hlavním líčení konaném proti mladistvému obžalovanému, a to v jeho přítomnosti v souladu s ustanovením § 54 odst. 3 ZSM.

Předseda senátu přednese úvodní část rozsudku, plné znění výroku, alespoň podstatnou část odůvodnění a také poučení o opravném prostředku. Vyhlášení musí být v naprosté shodě s obsahem rozsudku, tak jak byl odhlasován. Není možné odkazovat na příslušné pasáže obžaloby.¹⁴⁶ Zpravidla se vyhláší ihned po skončení jednání. Avšak není-li to možné, lze jednání odročit na dobu nejdéle tří dnů za účelem vyhlášení rozsudku, jak upravuje ustanovení § 128 odst. 3 TrŘ.

Po vyhlášení rozsudku následuje vyhotovení jeho písemné podoby a doručení opisu státnímu zástupci, obžalovanému, jeho obhájci, poškozenému, pokud uplatnil svůj nárok na náhradu škody, zúčastněné osobě, resp. pouze zmocněncům nebo zákonným zástupcům osob, které je mají.

Ustanovení § 131 TrŘ upravuje postup v případě, že ve vyhotovení rozsudku a jeho opisech došlo k písařským chybám či jiným zřejmým nesprávnostem. Účelem je dosažení naprosté shody s obsahem rozsudku, jak byl vyhlášen.

Závěr

Celková koncepce české právní úpravy hlavního líčení soustředěná v trestním řádu a modifikovaná v některých aspektech zákonem o soudnictví ve věcech mládeže a také zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim odpovídá moderním principům trestní justice v rozvinutých demokratických státech.

Jistě však stále existují oblasti, v nichž by bylo možné dále zdokonalit právní úpravu. Výše naznačené úvahy *de lege ferenda* jsou pouze vybranými okruhy problémů souvisejících s úpravou hlavního líčení v českém právním řádu.

S ohledem na současný trend sjednocování právních úprav ve vyspělých

---

¹⁴⁵ Kučera, P., Richter, M.: Narušení tajnosti porady senátu a co s tím, *Trestní právo* č. 4/2006, str. 3

¹⁴⁶ Čeplová, V.: Vyhlášení rozsudku a jeho náležitosti, *Trestněprávní revue* č. 12/2009, str. 376

demokratických státech světa lze očekávat, že se budou v českém trestním řízení stále častěji objevovat některé instituty jiných právních systémů, a to zejména tzv. angloamerického právního systému (common law). Může tak dojít k začleňování institutů, které v mnoha ohledech výrazně vybočují z kontinentální právní doktríny. Tento postup bude třeba podrobně zvažovat, aby se omezilo riziko nekonceptčních úprav, které nepřinesou očekávané pozitivní účinky.

Již dnes můžeme pozorovat trend přebírání právních institutů z cizích zemí, kde se osvědčily. Jako příklad z poslední doby může posloužit přijetí právní úpravy ohledně dohody o vině a trestu, po vzoru např. Slovenské republiky, kde je takto řešeno mnoho trestních věcí.

Po významné úpravě trestního řízení zákonem č. 41/2009 Sb. se očekávalo, že bude jednou z posledních zásadních změn před vydáním kompletní rekonstrukce trestního řízení. Ta je však v současné době v nedohlednu a my můžeme nadále pozorovat, jak přibývají další novely v oblasti trestního řízení.

Všeobecně platí, že hlavní líčení by mělo být jádrem celého trestního řízení a dokazování by mělo v nejširší míře probíhat právě zde. V hlavním líčení se mohou nejlépe uplatnit základní zásady trestního řízení a jeho kontradiktorní průběh může výrazně přispět k vynesení spravedlivého rozhodnutí. Význam hlavního líčení je potlačován, pokud je rozšířena možnost provádět důkazy také v jiných stadiích trestního řízení. Lze tedy předpokládat, že právní úprava se bude nadále vyvíjet tak, že význam hlavního líčení bude dále posilován na úkor přípravného řízení.

Seznam zkratk

Listina	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
PřesZ	zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
SSZ	zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů
StZast	zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
TOPOZ	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
TrŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění Protokolů č. 3, 5, 8 a 11 (Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.)
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ZSM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
judikatura:	
R	judikát uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek

Použitá literatura

Knižní publikace:

- Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: ASPI, 2008
- Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012
- Fenyk, J., Hájek, R., Stříž, I., Polák, P.: Trestní zákoník a Trestní řád, Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, 2. díl Trestní řád, Linde Praha, 2010
- Forejt, P., Habarta, P., Trešlová, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Praha, Linde 2012
- Fryšták, M. a kol.: Trestní právo procesní, 2. přepracované vydání, KEY Publishing, Ostrava, 2009
- Jalč, A.: Fundamentals of Procedural Criminal Law, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011
- Jelínek, J.: Písemné vyhotovení rozsudku v trestních věcech, Univerzita Karlova, Praha, 1993
- Jelínek, J.: Poškozený v českém trestním řízení, Karolinum, Praha, 1998
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011
- Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2011
- Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář s judikaturou, Praha: Leges, 2012
- Jelínek, J., Melicharová, D.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 1. vydání, Linde Praha, Praha 2004
- Jelínek, J., Říha, J., Sovák, Z.: Rozhodnutí ve věcech trestních, 2. aktualizované a přepracované vydání, Praha: Leges, 2008
- Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení, 1. vydání, Praha: Leges, 2011
- Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha C. H. BECK, 2007
- Púry, F., Šámal, P., Urbánek, J.: Vzory podání a rozhodnutí v trestních věcech, 3. aktualizované a přepracované vydání, Linde Praha, 2011

- Schelleová, I.: Právní postavení mladistvých, Eurolex Bohemia, Praha, 2004
- Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J.: Ústava České republiky, 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 2007
- Spencer, J. R.: Hearsay evidence in criminal proceedings, Portland, Oregon: Hart Publishing, 2008
- Sprack, J.: A practical approach to criminal procedure, 12th edition, Oxford: Oxford University Press, 2008
- Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, CODEX Bohemia, Praha, 1999
- Šámal, P., Hrachovec, P., Sovák, Z., Púry, F.: Trestní řízení před soudem prvního stupně, Praha, C. H. BECK, 1996
- Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl I, 6. vydání, C. H. BECK, Praha, 2008,
- Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád komentář - díl II, 6. vydání, C. H. BECK, Praha, 2008
- Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M., Šámalová, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, Komentář, 3. vydání, Praha: C. H. BECK, 2011
- Vantuch, P.: Obhajoba obviněného, 3. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. BECK, 2010

Odborné články:

- Čeplová, V.: Vyhlášení rozsudku a jeho náležitosti, Trestněprávní revue č. 12/2009, str. 376 a násl.
- Čeplová, V.: Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ) - nový druh trestu?, Trestněprávní revue č. 4/2008, str. 111 a násl.
- Draštík, A.: K podmínkám provádění důkazů mimo hlavní líčení, Trestněprávní revue č. 2/2007, str. 52 a násl.
- Fastner, J.: K provedení důkazu znaleckým posudkem znalce jednotlivce a znaleckého ústavu. K použití zprošťujícího důvodu, Trestněprávní revue č. 6/2012, str. 150 a násl.
- Herczeg, J.: Plody z otráveného stromu a ústavněprávní limity získávání informací v trestním řízení, Trestněprávní revue č. 3/2009, str. 65 a násl.

- Herczeg, J.: Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení, Bulletin advokacie č. 1-2/2010, str. 38 a násl.
- Hrušáková, M.: Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků, Trestněprávní revue č. 6/2006, str. 170 a násl.
- Kacafirková, M.: Věrohodnost výpovědí nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení, Trestní právo 10/2002, str. 19 a násl.
- Kolesár, J.: Zásada kontradiktórnosti a obhajoba obžalovaného v konaní pred súdom, Bulletin advokacie č. 7-8/2010, str. 28 a násl.
- Kučera, P., Richter, M.: Narušení tajnosti porady senátu a co s tím, Trestní právo č. 4/2006, str. 3
- Kučerová, P.: Nezávislost a odpovědnost soudců, Právní rozhledy č. 10/2011, str. 356 a násl.
- Odehnalová, D.: Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty, Právní rozhledy č. 14/2011, str. 516 a násl.
- Polák, P.: Pseudoreforma senátního rozhodování, Trestněprávní revue č. 3/2011, str. 84 a násl.
- Prouza, D., Hájek, M.: Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?, Trestněprávní revue č. 7/2010, str. 201 a násl.
- Púry, F.: K podstatě námitky promlčení nároku poškozeného na náhradu škody a k tomu, že ji obviněný nemůže uplatnit až v rámci dovolacího řízení, Trestněprávní revue č. 10/2011, str. 299 a násl.
- Rudý, A., Slunečko, P.: O přisedících, Trestní právo č. 12/2011, str. 15 a násl.
- Sotolář, A.: K ochraně soukromí mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue č. 4/2004, str. 128 a násl.
- Šámal, P.: Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu, Trestněprávní revue č. 12/2008, str. 349 a násl.
- Šámalová, M.: Místní příslušnost v řízení v trestních věcech mladistvých, Trestněprávní revue č. 11/2010, str. 346 a násl.
- Válková, H.: Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého versus právo na informace, svoboda projevu a zásada veřejnosti, Trestněprávní revue č. 4/2006, str. 97 a násl.

- Vantuch, P.: Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?, *Trestní právo* č. 7-8/2011, str. 14 a násl.
- Vantuch, P.: K návrhu, aby se v některých případech nutné obhajoby mohl obviněný obhájce vzdát, *Trestní právo* č. 6/2011, str. 4 a násl.
- Vantuch, P.: K znaleckým posudkům předloženým stranou a k výsledku jejich zpracovatele, *Trestní právo* č. 5/2003, str. 22 a násl.
- Vantuch, P.: Může předseda senátu vyzvat obhájce, aby provedl důkaz, který navrhla strana obhajoby?, *Trestněprávní revue* č. 8/2004, str. 233 a násl.
- Vantuch, P.: Selektce důkazů v neprospěch obviněného, *Trestní právo* č. 10/2010, str. 5 a násl.
- Visinger, R.: Odůvodnění rozhodnutí v trestních věcech, *Trestněprávní revue* č. 12/2011, str. 339 a násl.
- Zeman, P.: Dokazování v českém trestním řízení po roce 1990 očima soudců a státních zástupců, *Trestněprávní revue* č. 6/2009, str. 178 a násl.
- Zeman, P.: Právní úprava zkráceného řízení z perspektivy rekonstrukce trestního procesu, *Trestněprávní revue* č. 10/2008, str. 293 a násl.

Resumé

Tato diplomová práce je zaměřena na nejdůležitější stadium trestního řízení, tj. na hlavní líčení, a jeho aktuální problémy.

Cílem této práce je poskytnutí komplexního pohledu na hlavní líčení a jeho průběh a chronologické shrnutí dílčích problémů, se kterými se lze v praxi setkat. Výklad jednotlivých institutů je podán z hlediska teoretického i praktického.

Diplomová práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol, z nichž každá se věnuje různým aspektům hlavního líčení. Kromě těchto kapitol obsahuje také úvod a závěr.

Práce začíná obecným úvodem, ve kterém jsou dále popsány také důvody, které mě vedly k výběru tohoto tématu, jsou zde vymezeny základní úkoly, které tato práce sleduje, a popsána její struktura.

První kapitola rozebírá základní zásady trestního řízení se zaměřením na ty, které se uplatňují nejvíce v hlavním líčení.

Druhá kapitola se zabývá osobami účastnicími se hlavního líčení. Je zde rozebráno především jejich procesní postavení, práva a povinnosti v průběhu hlavního líčení.

Ve třetí kapitole je pojednáno o přípravě hlavního líčení. Tato příprava je nesmírně důležitá pro zdárný průběh celého hlavního líčení.

Obsahem čtvrté kapitoly, rozdělené do čtyř částí, je samotný průběh hlavního líčení. První část rozebírá zahájení hlavního líčení. Druhá část, nejdůležitější, se zaměřuje na dokazování v hlavním líčení. Dále je rozčleněna podle jednotlivých důkazních prostředků, které slouží k dokazování v hlavním líčení. Třetí část popisuje závěr hlavního líčení. Čtvrtá část se zaměřuje na zvláštnosti hlavního líčení konaného podle ustanovení § 314d TrŘ. Jedná se o hlavní líčení konané ve zjednodušeném řízení, jemuž předchází zkrácené přípravné řízení.

V páté, poslední kapitole jsou rozebrány možnosti rozhodnutí soudu v hlavním líčení. Důraz je kladen na rozhodnutí ve formě rozsudku a jeho náležitosti.

Závěr práce obsahuje zhodnocení rozebraného tématu a budoucí možný vývoj právní úpravy hlavního líčení.

Abstract

This Thesis is focused on the most important part of criminal proceedings - the trial - and also on its actual problems.

The purpose of the Thesis is to grant a complex view of the trial and its course as well as chronological summary of particular problems which appear in legal practice. Individual institutions are then analyzed from both academic and practical perspective.

The Thesis is divided into five basic chapters each covering different aspects of the trial.

The first part deals with general introduction in which are also discussed reasons for focusing on this particular topic, defined key goals and basic structure of the Thesis.

Chapter One discusses basic principles of criminal proceedings, especially those most important for the trial.

Chapter Two deals with persons taking part in the trial. This chapter analyzes their position during the trial as well as their rights and obligations during aforementioned stage of criminal proceedings.

Chapter Three is focused on trial preparation which has extraordinary importance for successful development of the whole trial.

Chapter Four, subdivided into four parts, deals with the trial itself. First part concentrates on the arraignment. Second part, the most important one, is focused on the law of evidence and is further subdivided according to particular kinds of evidence which can be used during the trial. Third part then discusses the closing part of the trial. Last part of this chapter analyzes specifics of trial which is run under §314d of Czech Criminal Procedure Code. This is a “simplified” trial which is also preceded by simplified pre-trial procedure.

Chapter Five then analyzes possible outcomes of the trial and pays special attention to “judgement” (as a form of court decision) and its requirements.

Final, conclusive part of the Thesis presents evaluation of discussed questions and anticipates future development of the trial legislation in the Czech Republic.

Klíčová slova

hlavní líčení

trestní řízení

soud

keywords

criminal trial

criminal proceedings

court

název práce v českém jazyce: „Hlavní líčení“

název práce v anglickém jazyce: „Criminal trial“